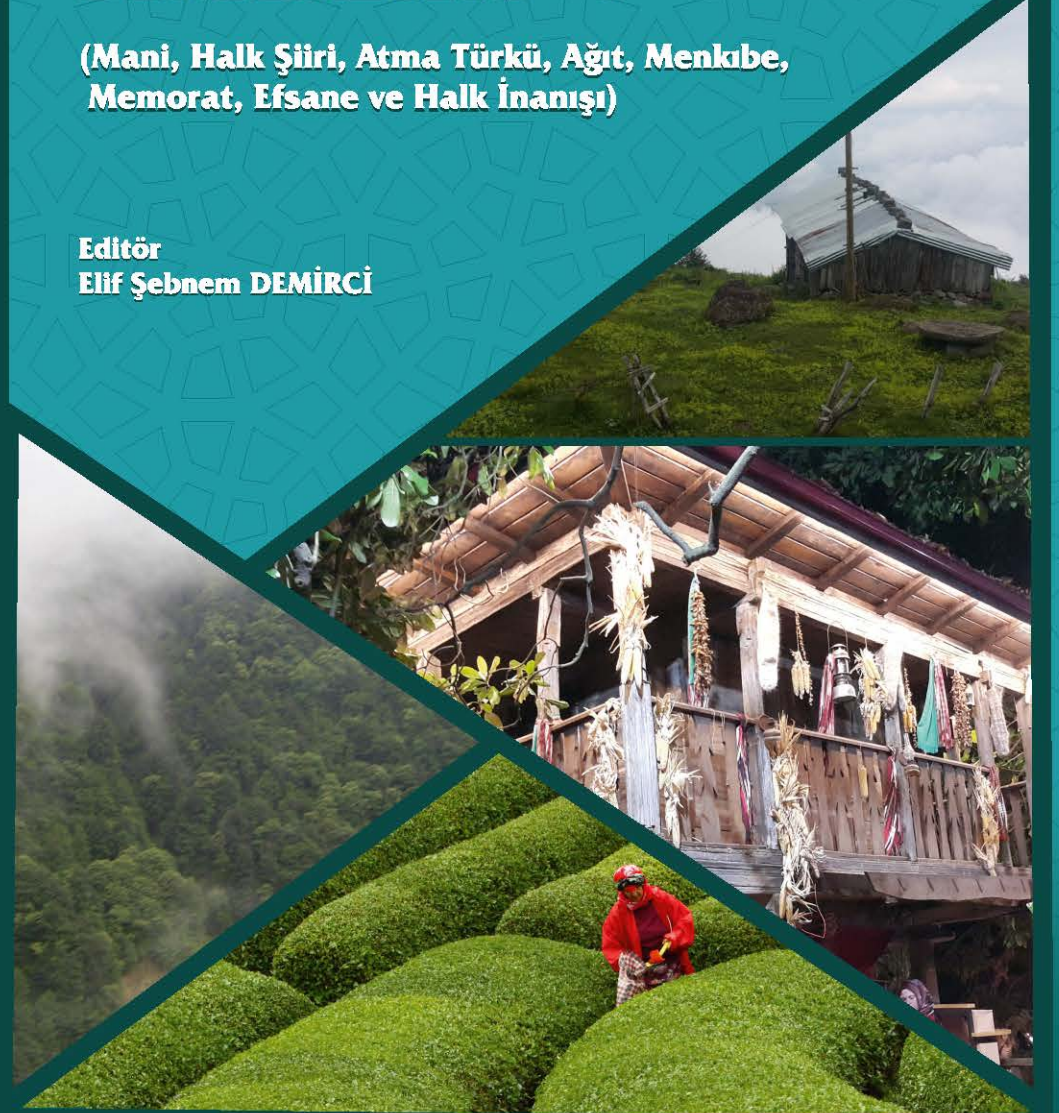

RİZE HALK KÜLTÜRÜ DERLEMELERİ - I

(Mani, Halk Şiiri, Atma Türkü, Ağıt, Menkbe,
Memorat, Efsane ve Halk İnanışı)

Editör
Elif Şebnem DEMİRCİ

RİZE HALK KÜLTÜRÜ
DERLEMELERİ – I

(Mani, Halk Şiiri, Atma Türkü, Ağıt,
Menkıbe, Memorat, Efsane ve Halk İnanışı)

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları: 27

RİZE HALK KÜLTÜRÜ DERLEMELERİ - I

(Mani, Halk Şiiri, Atma Türkü, Ağıt, Menkıbe, Memorat, Efsane ve Halk İnanışı)

Editör

Elif Şebnem DEMİRCİ

Yazarlar

Elif Şebnem DEMİRCİ

Gülşah ŞİŞMAN

Gül YILMAZ ÇAL

Proje Kodu	2009.102.05.1
Proje Türü	Araştırma
Başlık	Rize Halk Kültürü Araştırmaları-I (Halk Şiiri, Masallar, Hikâyeler, Efsaneler)
Proje Yürütücüsü	Prof. Dr. İhsan SAFİ
Proje Başlangıç/Bitiş Tarihi:	01.07.2009/01.07.2013

Kapak-Dizgi-Tasarım

Öznur YILDIRIM

Baskı - Cilt

Ankara Ofset Basım Matbaacılık

Reklam İnş. Turz. Teks. Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.

Büyük Sanayi 1. Cad. Necati Bey İşhanı

No: 93/43-44 İskitler / ANKARA

Tel: (+90) 312 384 50 63 Fax: (+90) 312 384 50 66

www.ankaraofset.com.tr

RİZE 2019

ISBN: 978-605-9072-18-2

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Matbaası

Fener Mahallesi, Zihni Derin Yerleşkesi

53100 / RİZE

Tel: +90 464 223 5443 Faks: +90 464 223 5443

www.erdogan.edu.tr

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun

01.07.2019 Tarih ve 482 Nolu kararı ile basılmıştır.

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir.

Kapak fotoğrafları için Mehmet İNAL ve Damlanur KÜÇÜKYILDIZ'a teşekkür ederiz.

RİZE HALK KÜLTÜRÜ

DERLEMELERİ – I

(Mani, Halk Şiiri, Atma Türkü, Ağıt,
Menkıbe, Memorat, Efsane ve Halk İnanışı)

Elif Şebnem DEMİRCİ

Gülşah ŞİŞMAN

Gül YILMAZ ÇAL

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
EDİTÖRDEN.....	9

GİRİŞ

RİZE'NİN TARİHİ, COĞRAFI VE SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

SÖZLÜ KÜLTÜR ÜRÜNLERİ

1. MANİ	21
1.1. Kafiye Şeması "aaba " Şeklinde Olan Maniler	22
1.2. Kafiye Şeması "abcb " Şeklinde Olan Maniler	27
2. HALK ŞİİRİ	49
2.1. Toplum Hayatı ile İlgili Şiirler	50
2.2. Milli Şiirler	61
2.3. Rize Yöresi ile İlgili Şiirler	65
2.4. Dini İçerikli Şiirler	79
3. ATMA TÜRKÜ	129
4. AĞIT	139
5. MENKİBE	143
6. MEMORAT	147
7. EFSANE	155
7.1. Yaratılış, Oluşum ve Dönüşüm Efsaneleri	156
7.2. Olağanüstü Varlıklar Hakkında Anlatılan Efsaneler	162
8. HALK İNANIŞLARI	167
8.1. Gündelik Hayat ile İlgili İnanış ve Uygulamalar	167
8.2. Doğum ile İlgili İnanış ve Uygulamalar	168
8.3. Ölüm ile İlgili İnanış ve Uygulamalar	169
SONUÇ	171
TABLO 1: KAYNAK KİŞİ LİSTESİ	173
KAYNAKÇA	177

ÖN SÖZ

Türk kültür havzası içerisinde kendine has doğal güzellikleri ve kültürel değerleri ile konumlanan Rize'nin bilinen tarihi milattan önce VII. yüzyıla kadar uzanır. Geçmişten günümüze birçok kültür birikimi yörede mevcudiyetini korumaktadır. Rize'ye değer katan kurumlardan biri de 2006 yılında kurulmuş olan Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'dir.

Üniversitemiz, gerçekleştirdiği eğitim-öğretim faaliyetleriyle milli ve manevi değerlerini özümsemiş nitelikli bireyler yetiştirmek ve araştırma faaliyetlerini evrensel standartlarda yürütmek misyonu ile kurulmuştur. Üniversitelerin eğitim-öğretim ve araştırma geliştirmenin yanında bir görevleri de içinde buldukları toplumun sorunlarıyla ilgilenmektedir. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi olarak bu sorumluluğumuzun bilincinde olarak Rize'nin ve bölgenin birçok sorunuyla ilgili araştırmalar yapmaktayız. Bu çerçevede bölgenin temel ürünlerini ve konularını Üniversitemizin öncelikli araştırma konuları yaptık. Ayrıca öğretim elemanlarımızı bölge ile ilgili konuları araştırma noktasında yönlendirmekte, Rize ve bölge ile ilgili hazırlamış oldukları projeleri desteklemekteyiz. Elinizdeki bu kitap da Üniversitemiz Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenen proje çerçevesinde yapılmış olan bir çalışmadır.

Kitapta Rize'nin kaybolmaya yüz tutmuş değerleri, sahada derleme çalışması yapılarak tespit edilmiş ve bu kültür mirasının gelecek nesillere aktarılması hedeflenmiştir. Eserde Rize'nin sözlü kültürünü oluşturan mani, halk şiiri, atma türkü, ağıt, menkıbe, memorat, efsane ve halk inanışları gibi nazım ve nesir ürünleri birebir görüşmeler şeklinde sahada yapılan derlemeler sonucunda sınıflandırılarak incelenmiştir. Bu çalışma ile Rize'nin hafızalardan silinme noktasına gelmiş sözlü miras ürünlerini kayıt altına almak suretiyle unutulmaktan kurtarmak, gelecek nesillere aktarımını sağlamak, kültürel değerlerini tanıtmak ve yapılacak araştırmalar için kaynak bir eser oluşturmak hedeflenmiştir.

Çalışmanın planlanmasından son hâlini almasına kadar her aşamasında büyük emekleri olan başta Fen Edebiyat Fakültemiz Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı Dr. Öğr. Üyesi Elif Şebnem DEMİRCİ olmak üzere, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dr. Öğr. Üyesi Gülşah ŞİŞMAN ve Dr. Öğr. Üyesi Gül YILMAZ ÇAL ile emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

Prof. Dr. Hüseyin KARAMAN
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Rektörü

EDİTÖRDEN

Sözlü ve yazılı kültür ürünleri, bulunduğu toplumun kimliğini yansıtır. Doğum, evlenme, ölüm gibi geçiş dönemleri; mani, atma türkü, ağıt, efsane gibi halk edebiyatı ürünleri, tarihi süreçte değişime uğrayarak kültür içinde kendine yer bulur. Halk kültürü, çağlar boyu süren geleneğin günümüze gelen mirası, kalıntısı ve kültürümüzün temel taşlarından. Sözlü kültür varlığımızın her geçen gün unutulması nedeniyle bu ürünleri, millet belleğinden silinmeden, en çabuk yoldan derleyip toparlamak, yazılı kaynak haline getirerek gelecek kuşaklara aktarmak bir görevdir. Günümüzdeki teknolojik gelişmelerle birlikte en uzak köye kadar uzanan iletişim araçları ve ulaşımında sağlanan rahatlık, sözlü gelenekte yaşayan binlerce yıllık kültür mirasının unutulmasını hızlandırmaktadır. Çalışmamızın temel amacını oluşturan bu kaygıdan hareketle, kültür ürünü bakımından oldukça zengin bir birikime sahip olan Rize’de derleme çalışması yapılarak mevcut birikim tespit edilmiş ve bu kültür zenginliğinin gelecek nesillere aktarılması hedeflenmiştir.

Çalışmanın başlangıç aşamasında, Rize kültürü ile ilgili yazılmış eserler incelenmiş, bu inceleme sonucunda mevcut çalışmaların üstüne nelerin eklenebileceği konusunda fikir sahibi olunmuştur. İkinci aşamada il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri, il kültür müdürlüğü, belediye başkanlıkları, kaymakamlıklar, muhtarlıklar ve halk eğitim merkezlerinde yetkili kişilerle görüşülmüş; çalışmamıza kaynaklık edebilecek kişileri öğrenme ve onlara ulaşma noktasında bilgi edinilmiştir. Alınan bilgiler ışığında Rize merkez başta olmak üzere ilçe ve köylerine gidilerek burada ikamet eden yaşlı, güngörmüş kişilerle görüşülmüştür. Sahada derleme çalışmaları esnasında en çok tercih edilen yöntemlerden biri olan mülakat yöntemi kullanılmıştır. Bu konuda bize, Saim Sakaoğlu’nun, 1988’de yayınladığı Sahada Derleme Metodları adlı çalışması kaynaklık etmektedir.

Derlemeler esnasında ses ve görüntü kayıtları alınmak suretiyle veriler elde edilmiş, bu kayıtlar bilgisayar ortamına aktarılarak yazıya geçirilmiştir. Rize’de gerçekleştirilen kültür derlemelerinde 76 kaynak kişi ile görüşülmüş, kaynak kişi ile ilgili bilgiler çalışmanın sonuna tablo şeklinde eklenmiştir. Çalışmada derlenen malzemenin sonunda yer alan KK kısaltması “kaynak kişi”yi ifade etmektedir. Böylece derlenen kültür ürünü ile ilgili olarak muhtemel bir karışıklığın da önüne geçilmiştir. Derlenen malzemeler yazıya geçirilirken Rize ağız özelliklerine bağlı kalınmış, herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Derleme çalışması esnasında gelenek ve göreneklere uzun süre koruyabilen ve kültür ürünleri bakımından zengin olarak kabul edilen köyler, saha çalışmamızın merkez noktası olmuştur. Rize’de gerçekleştirilen saha çalışmasında, söz konusu bölgede yaşamış ve halen yaşamakta olan saz şairlerinin şiirleri ile maniler, atma türküler, ağıt, menkıbe, memorat, efsane ve halk inanışları tespit edilmiş ve incelenmiştir.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından Rize Halk Kültürü Araştırmaları-I (Halk Şiiri, Masallar, Hikâyeler, Efsaneler) adıyla desteklenen bu çalışmanın kitap haline getirilip yayımlanmasına öncülük eden ve bu süreçte desteğini esirgemeyen Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Hüseyin KARAMAN’a; çalışmanın kitap haline getirilme sürecindeki katkılarından dolayı Sayın Rektör Yardımcımız Prof. Dr. Ahmet İshak DEMİR’e, saha çalışması öncesinde kamera, fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı gibi gerekli donanımı sağlayan rektörlük enformasyon birimine; veri toplama sürecinde kaynak kişilerle görüşüp derlemeler yapan ve çalışmaya katkı sağlayan Prof. Dr. Selami ŞİMŞEK’e, Öğretim Görevlisi Dilek AKAN BUDAK’a, bölümümüz öğretim elemanlarından Dr. Öğr. Üyesi Gülşah ŞİŞMAN’a ve Dr. Öğr. Üyesi Gül YILMAZ ÇAL’a; kaynaklara ulaşma noktasında yardımcı olan Arş. Gör. Damlanur KÜÇÜKYILDIZ’a teşekkür ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Elif Şebnem DEMİRCİ

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

GİRİŞ

RİZE'NİN TARİHİ, COĞRAFI VE SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Rize Tarihi

Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Rize'nin adıyla ilgili farklı görüşler mevcuttur. Makbule Sarıkaya eserinde, "I Justinianos'un yönettiği Bizans İmparatorluğu içerisinde mühim müstahkem mevkiilerden olan il, o çağda Rhisos adını taşımaktadır. Kolonileştirme döneminde, yörede çok miktarda pirinç yetiştiriliyor olmasından dolayı, Rize kasabasının yakınlarından geçen çaya, Rhizios (Latince pirinç) adı verilmiş, daha sonraları kent de adını bu çaydan almıştır" demektedir (Sarıkaya, 2005: 3).

Rize'ye, Rumca "dağ eteği" anlamına gelen Rhiza kelimesinin kaynaklık ettiği görüşü de mevcuttur (Taymaz, 1950: 11-12). Bu iki görüşe katılmayan Fahrettin Kırzioğlu, "Rize adı ne pirinçtir, ne de dağ anlamında Yunanca bir kelimedir. M. Ö. 95 yılında Erzincan'ın eski adı Eriza idi. M. S. 301'de ise Erez diye anıldı. Bunun da Rize'nin adı olduğu muhakkaktır." demektedir (Sarıkaya, 2005: 4).

Bu görüşlerden farklı olarak Yurt Ansiklopesi'nde Rize'nin adının Farsça "asma çubuğu" anlamında "Rez'den kaynaklandığı söylenmektedir (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 6423). İlin adıyla ilgili bu ansiklopedeki efsaneye göre, "Bir zamanlar buralarda güzelliği, zenginliği ve yardımseverliğiyle halkın sevgisini, beğenisini kazanmış bir kadın yaşamaktadır. Raziye adlı bu kadın, günün birinde sevgilisi Ali Reis'i, Karadeniz'in hırçın dalgalarında yitirir. O günden sonra yamaçtaki ormana yaptırdığı köşke çekilir. Her gün Ali Reis'in yolunu gözlemekte, onun döneceğini ummaktadır. Acısını gözyaşları ile türkülerde dindirmeye çalışmaktadır.

Köy de onunla birlikte yastadır. Günün birinde Raziye pencerede görünmez, türküleri duyulmaz olur. Köylüler köşke koşar, onu arar ama bir mektup bulurlar. Mektupta bütün mal varlığını yoksullara bıraktığı yazılıdır. Yıllar sonra bu köşkün çevresinde bir kent kurulur. Adına da Raziye ya da Roza denir. Bu ad zamanla Rize'ye dönüşür." (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 6423).

Rize'nin tarihine pek çok araştırma kitabında değinilmiştir. Bu konuda kapsamlı bir çalışma yapan Orhan Naci Ak, Rize'nin de içinde bulunduğu Doğu Karadeniz Bölgesi'nin, herhangi bir medeniyete merkezlik yapmadığı gibi, ilkçağda doğup gelişen medeniyetlerin ve bu çağda kurulan devletlerin de etki alanı dışında kaldığını belirtmiştir (Ak, 2000, 1).

"Rize yöresinin ilk sakinleri olan "Hüriler" Doğu Karadeniz Bölgesine inmişlerdir. Azerbeycan ve Doğu Anadolu'ya yerleşerek Kur-Aras, Çoruk ve Van Gölü çevresindeki baş tanrılarına göre "Khall" dili denilen kolundan küçük beylikler halinde yaşıyorlardı." (Topaloğlu, 1998: 11).

M.Ö 2000'in başlarında Rize yöresinde tarım ve hayvancılıkta geçinen ve toprağa bağlı topluluklar da yaşamaktadır. Bu toplulukla ilgili bulgulara Gürcistan topraklarında rastlanılmıştır (Topaloğlu, 1998: 12). M.Ö 2000 yıllarında Karadeniz'in kuzeyinde Kırım ve Azak denizi çevresini yurt edinen Kimmerler ve Tuna ile Azak denizi arasındaki bölgeye yerleşen İskitler daha sonra Anadolu'ya yayılmışlardır (Ak, 2000: 3).

Kafkasya'da yaşayan İskitler'in kovaladığı Kimmerler (Gimirrai), Doğu Anadolu'ya inmiştir. Bu istila sırasında yörede yaşayan topluluklardan bazıları zaman zaman güneye gelmiştir. Anadolu içlerinden gelen kimi oymaklar da bölgeye yerleşip yerel halkla kaynaşmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 6352). "M.Ö 708-550 tarihleri arasında İran'ın kuzeyinde bir devlet kurup bütün Anadolu'yu ellerine geçiren Medler ile İran'ın güneyinde bir devlet kurarak Medlerin işgal ettiği bütün toprakları ellerinden alan Persler, Doğu Karadeniz bölgesine hakim olmuşlardır." (Ak, 2000: 6).

Yunanistan'ın kuzeyinde Makedonya denilen bölgede kurulan Makedonya Krallığı, küçük bir krallık iken Büyük İskender'in tahta geçmesiyle birlikte kısa zamanda genişlemiştir. (Ak, 2000: 12). İskender'in ölümünden sonra komutanı ve satrapları arasında çıkan egemenlik savaşları sırasında M.Ö 301'de Gangra'da (Çankırı) bağımsızlığını ilan eden Mitridates Ktistes, daha sonra Karadeniz kıyısında Sinop dolaylarına doğru genişleyen Pontos Devletini kurdu (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 6352) Bu

dönemde İran'dan ve doğudan mal getiren kervanlar Aras ve Çoruh vadilerini geçerek Rize ve Trabzon kıyılarına ulaşmış ve kıyı şeridini ekonomik bakımdan canlandırmıştır. Pontus Krallığı döneminde Rize bölgesi Sannika (Sanlar ülkesi) olarak anılmaktadır (Topaloğlu, 1998: 19).

Pontus krallığının yıkılması ile M.Ö. 66 yılı egemenliğinin başlangıcı kabul edilen Doğu Karadeniz bölgesi Roma İmparatorluğunun egemenliğine girmiştir. (Ak, 2000: 21). "Roma İmparatorluğu doğu ve batı diye iki imparatorluğa ayrılınca Rize'de Doğu Roma İmparatorluğunun sınırları içinde kaldı. Bugünkü Rize vilayetinin batı kısımları bu vilayete bağlı iken, Rize'nin doğu kesimi ve Artvin, Lazika vilayeti veya Lazika Krallığına bağlı bulunuyordu (Ak, 2000: 27).

Asya Hunları'nın torunları olan Batı Hunları, M.S. 378'de Tuna ırmağını geçerek Batı Roma ve Bizans topraklarını istila etmişlerdir, M. S. 515-516 yıllarında Kafkas dağlarını aşan ve Hunlara tabi olan Sabarlar da Anadolu'ya akınlar yapmışlardır (Türkdoğan, 1997: 156).

1453 yılında Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethederek Bizans ordusunu, 26 Ekim 1461 yılında yüze yakın gemi ve kara ordusuyla bir çıkarma yaparak Trabzon-Pontus Devleti'ni ortadan kaldırmıştır (Topaloğlu, 1998: 33-34).

1509 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından tam olarak Rize ve çevresi Osmanlı topraklarına katılmıştır. O yıllarda Çıldır beylerbeyliğine bağlı bir kaza olarak yönetilmektedir. 1518 yılından kalma Fatih döneminde tutulan Mufassal Dirlük adlı bu defterde Rize'nin beş ilçeden oluştuğu yazılıdır (Topaloğlu, 1998: 51).

1877-1878 Osmanlı Rus savaşından sonra Berlin anlaşmasıyla Batum Ruslara bırakılınca Rize Lazistan sancağının hem kaza, hem de bu sancağın merkezi olmuştur. Cumhuriyet devrine kadar Lazistan sancağı olarak anılmıştır. Bu isim milli mücadele yıllarında da kullanılmıştır. 1924 yılında yapılan değişikliklerle sancaklar kaldırılmıştır. Rize'de vilayet haline getirilmiştir (Topaloğlu, 1998: 52-53).

1518'de beş ilçeden oluşan Rize ilinin günümüzde Merkez, İyidere, Kalkandere, İkizdere, Güneysu, Çayeli, Pazar, Hemşin, Çamlıhemşin, Ardeşen, Fındıklı ve Derepazarı olmak üzere 12 ilçesi vardır.

Rize Coğrafyası ve İklimi

Trabzon'un doğusunda 70 km. mesafede bulunan Rize ili, denize doğru aşırı ilerlemeyen iki kara çıkıntısından başlayıp, basamak basamak yükselen tepelerin üzerinde, koylara dökülen derelerin kıyılarında ve onları birbirinden ayıran sırtlarda gözcü yeşilliklerin içine dalarak alabil-

diğine yayılıp ve dağılıp giden ve deniz kıyısı boyunca da upuzun yatan bir şehirdir (Taymas, 1950: 18).

Rize ili, Doğu Karadeniz bölgesinin en yüksek kesiminde, 40° 21' ve 41° 25' doğu boylamları ile 40° 33' ve 41° 20' kuzey enlemleri arasında kalır. Yüzölçümü 3.920 km² olan il, Türkiye topraklarının % 0.5'ini kaplamaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 6341).

Rize'nin iç kesimlerinde dere ağızları kayaların dağılmasıyla meydana gelmiş aliminyumlu toprak örtüsünden oluşmaktadır. Sahilden uzaklaştıkça yeşilin bütün tonlarına sahip ormanların içinde yöresel evlere rastlanılmaktadır. Ormanların ağaç çeşidi çok fazla olmasına rağmen kıyından 2000 metre kadar yükseklere çıkılınca çam, gülgen, kızılâğaç yavaş yavaş azalmaktadır (Arıcı, 1993: 86-88).

Rize'de dağlar kıyıya koşut olarak uzanır ve bu dağlar Doğu Karadeniz kıyı dağlarının devamıdır. Bu dağların yükselteleri il alanında, batıdakine göre bir hayli artar. Doğu Karadeniz kıyı dağları il alanı içinde kuzeydoğu yönünde bir yay çizer ve daha kütleli bir sıradağ görünümü alır. Batıdan doğuya, yükselti artar. Bu dağlarla deniz arasında kalan alan yüksek bir yayla görünümündedir. İl topraklarının büyük bölümünü kaplayan bu dağ sıraları arasında 3.737 metre yükselteli ve yükselteleri 3.000 metreyi aşan çok sayıda tepe mevcuttur. Doğu Karadeniz dağlarının devamı olan Kaçkar Dağı, Karadeniz bölgesinin en yüksek, Türkiye'nin ise dördüncü yüksek dağıdır (Yurt Ansiklopedisi, 1983:6341-6342).

Rize'nin Karadeniz ile sınır oluşturan alanlarında dar kıyı düzlükleri görülmektedir. Çoğu yerde genişliği birkaç yüz metre arasında değişen bu düzlükler akarsu ağızlarında nispeten genişlemektedir. Rize şehrinin önemli bir bölümü ve kıyıdaki diğer yerleşmeler büyük ölçüde bu düzlüklerde ve gerisindeki yamaçlarda kurulmuştur. (Polat, 2018: 25)

Çok sayıda yaylalar Rize ilinin güneyini boydan boya çevreleyen dik ve yalçın dağ sıraları ile daha kuzeydeki ormanlar arasında geniş alanlar kaplamaktadır. İl topraklarının yer şekillerine göre dağılımında % 21'li payla dağlardan sonra ikinci sırada yer alan platoların ortalama yükseltisi 1.500 metre dolaylarındadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 6342).

Rize'de çok sayıda akarsu vardır. Bu akarsular, güneydeki dağlardan kaynaklanıp, kuzey yönünde akarak kısa sürede Karadeniz'e ulaşırlar. İlin toprakları genellikle geçirimsiz olduğundan, akarsular bol sulu ve sel niteliği taşır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 6342).

Rize'nin iklim bakımından özelliği bol yağmurlu oluşudur. Denizi de dikkate alınırsa Rize, doğanın en güzel iki rengini, mavi ve yeşili bir

arada bünyesinde bulundurmakla eşine kolay kolay rastlanamayan bir bölge olarak milli coğrafyamızda üstün bir yer tutmaktadır. Doğal güzelliği ile birlikte dokumacılık, kayık ve motor yapımıcılığı gibi el sanatlarından çaya kadar uzayan canlı ekonomik hayatının yanında horon, musiki ve şiirden oluşan zengin bir halk kültürü vardır (Kazmaz, 1976: 6-7).

Rize Nüfusu

Rize'de ilk nüfus sayımına 1878'den itibaren rastlanılmaktadır. Sal-namelere göre Batum bu tarihlerde elden gidince Rize sancak olmuş ve Lazistan Sancağı adını almıştır. Bu kayıtlara göre bu sancakta 235.396 dönüm arazi, 9.649 tane hane vardır (Arıcı, 1993: 108).

Rize ilinin 2018 tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre nüfusu 348.608'tir.¹

Rize'de yerleşmeye elverişli düz alanların az bulunması nedeniyle, yerleşme merkezleri sahil şeridinde ve akarsu vadilerinde kurulmuştur. Nitekim merkez ilçe de dâhil olmak üzere 12 ilçenin 6 tanesi sahil şeridinde, diğer ilçelerin tamamı ve köylerin önemli bir kısmı da akarsuların taraça düzlüklerinde kurulmuştur. Ayrıca içerilere doğru engebenin çok artması, iç bölgelerin nüfusunun تنها olmasına yol açmıştır. Rize'nin sahil şeridi Türkiye'nin en yoğun nüfuslu yerleri arasında olduğu gibi ortalama nüfus yoğunluğu bile Türkiye ortalamasının çok üzerindedir.

Diğer taraftan arazinin çok engebeli olmasının yanı sıra bir takım sosyo-ekonomik nedenler, köylerdeki yerleşme biçimini "Dağınık köy yerleşmesi" olarak belirlemiştir. Evler çoğunlukla birbirinden uzak olup, her ailenin konutu kendi arazisi içerisinde kurulmuştur. İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da olduğu gibi evlerin bir arada bulunduğu bir köy meydanına rastlanmaz. Ancak Rize'de çayın yarattığı ekonomik ve sosyal gelişme, bu yerleşme biçimine bir yenisini eklemiştir; daha iyi şartlarda yaşama isteği insanları yeni konutlar yapmaya ve bunları yol kenarına inşa etmeye yöneltmiştir. Bunun sonucunda bir yandan, eskinin tamamen ahşap ya da "dolma" adı verilen yontulmuş taş-ahşap karışımı evleri yerlerini betonarme evlere terk ederken, bir yandan da evlerin yol kenarlarında toplanması sonucu "Yol Boyu Köy Yerleşmesi" doğmuştur.²

1 <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tabloOlustur.do> 15.05.2009

2 <http://www.rizekulturturizm.gov.tr/TR,55304/nufus-ve-yerlesim.html>, 01.02.2018

Rize Ekonomisi

Rize’de çay tarımı ekonomiyi oldukça etkilemektedir. Çay tarımının etkileri sadece kırsal kesimde görülmemektedir. Tarım yanında sanayi, hizmetler, inşaat vb. kesim ve alt kesimlerde de önemli etkileri bulunmaktadır (Rize, 1997: 162).

Rize’de çayın dışında sanayi bitkileri de yetiştirilmektedir. Çay tarımının henüz gelişmediği dönemlerde üretilen puro ve kenevir buna örnek olarak verilebilir. Kenevir ünlü “Rize bezi”nin üretildiği Rize el dokumacılığının hammaddesini oluşturmaktadır. Çayın yaygınlaşmasıyla kenevir ekimi bitme noktasına gelmiştir. Eskiden çok önemli bir yere sahip olan puro tütününü ekimi de 1955’te önemini yitirmeye başlamış bazı tedbirler alınsa da 1962’de çok yaygın olan maviküf hastalığının da etkisiyle yok olmuştur (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 6374).

Rize’de tarımın yanı sıra hayvancılık da ekonomide etkilidir. Rize ilinde hayvancılığın eski dönemlerden bu yana var olduğu ancak ekonomik açıdan satışa yönelik bir hayvancılıktan ziyade kendi ihtiyaçlarını karşılamak için hayvancılık yapma geleneğinin bulunduğu göze çarpmaktadır. Örneğin 1495 numaralı Şer’iyye Siciline göre Rize halkının geçim kaynaklarından biri de hayvancılıktır. Bazı şahısların inek başta olmak üzere, öküz, dana, tosun, baygır (beygir), kara celeb ineği ve koyun gibi hayvanlara sahip olduğu; ancak pek çok şahsın sahip olduğu hayvan sayısının bir veya iki olduğu görülmektedir. Bu da bu hayvanların gelir elde etmekten ziyade, temel besin ihtiyacının karşılanması veya taşımacılıkta kullanılması amacı ile beslendiği fikrini uyandırmaktadır.

Ayrıca hayvansal ürünlerden yapılan döşek, yastık ve şallar, Rize halkının günlük hayatta kullandığı bu sebeple de alım satımının yapıldığı ürünlerdendi. Ayrıca Kalkandere ve İkizdere ilçelerinde üretilen yünden siyah çorap ve şallar Trabzon’a satılmaktaydı (Kabak, 2015: 34).

Rize’de arıcılık faaliyetleri de devam etmektedir. Yörede arıcılığın başlama tarihi hakkında kesin veri olmamakla beraber, 1880’li yıllardan sonra ilkel kütük ve sepet kovanlarla arıcılığın yapılmaya başlandığı belirtilmektedir. 1950’li yıllardan sonra gezginci arıcılığın başlamasıyla arıcılık daha modern bir hal almıştır. Bölgede gezginci arıcılığın başlama nedeni; nektar akım döneminin kısa, yağış ve nemin yüksek olmasıdır, büyük bir bölümü dağlık olan bölgenin sahil ve orta kesim ilçelerinde çaylık alanlar fazladır. Buna karşılık yöre endemik bitki türü (110 adet) bakımından oldukça zengindir. Orman gülü, yaban kestanesi, ıhlamur, akasya, karayemiş, ballıbaba arıların başlıca yararlandıkları nektar kaynaklarıdır. Ri-

ze'nin çeşitli yörelerinde üretilen ve özel isimlerle anılan balların başında: Anzer balı, Başhemşin balı, Kama balı, Çahmaz balı gelmektedir. Tarım İl Müdürlüğü 2005 verilerine göre ilde 5015 eski usul, 67.850 fenni olmak üzere 72.865 koloni mevcuttur. İlde arıcılığın hayvansal ürünler içerisindeki payı 1998'de %4,97 iken 2002 verilerine göre bu pay %26,90 olmuştur. 2004 Rize Master Planına göre ilde hayvansal ürünler içerisinde (su ürünleri hariç) üretim değeri bakımından arıcılığın payı 659 ton bal ve 39 ton bal mumu üretimi ile % 8,73'tür. Üretilen bal yaklaşık olarak Türkiye bal üretiminin %1'ine eşittir (Kösoğlu, 2006: 524-525). Halk arasında deli bal, acı bal, tutan bal gibi isimlerle de bilinen ormangülü balı ise diğer bal-lara göre daha kırmızı-kahverengi rengi ve keskin özel kokusu ile Rize'de üretilen bir diğer bal çeşididir.³

Doğal güzelliği ile birlikte dokumacılık, kayık ve motor yapımıcılığı gibi el sanatlarından çaya kadar uzayan canlı ekonomik hayatının yanında horon, musiki ve şiiirden oluşan zengin bir halk kültürü vardır (Kazmaz, 1976: 6-7).

Rize'nin, tarihi, coğrafi ve sosyo-kültürel özellikleri açısından birçok kültüre ev sahipliği yaptığını görmekteyiz. Bu özelliklerinden dolayı yörenin geniş bir halk kültürü yelpazesine sahip olduğunu söyleyebiliriz.

3 <http://www.tekbyrak.com.tr/Haber/Civelek-Anzer-Bali-ile-deli-bal-farklidir-12353.html> 16.05.2019

SÖZLÜ KÜLTÜR ÜRÜNLERİ

Kültür, bir toplum tarafından kabul edilmiş, gelenek içinde yaşatılan sözlü ve yazılı ürünlerin tümüne verilen addır. Bir milletin kimliğini oluşturan ortak değerler geniş ölçüde sözlü kültür içinde değerlendirilmektedir.

Halk kültürü, toplumların dış etkenlerden uzak kalarak kendi ihtiyaçları için şart ve imkânları ölçüsünde meydana getirdikleri maddi ve manevi eserlerin tümüdür (Rize, 1997: 138). Bu ürünlerde bir toplumun duygu ve düşüncelerinin yansıması gözlenebilmektedir.

Rize halk kültürü ürünlerinde karmaşık bir toplumsal yaşamın izleri görülmektedir. XV. yy'da Osmanlı topraklarına katılan Rize'ye çeşitli zamanlarda Türk oymak ve boyları yerleştirilmiştir. Bununla birlikte Rize'de değişik zamanlarda çeşitli etnik gruplar yaşamıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 6422). Farklı kültürlere ev sahipliği yapan Rize'nin bu kültürel birikimleri sözlü ürünlere yansımıştır. İl, halk edebiyatı açısından zengin kültürel değerlere sahiptir.

Rize mavi ve yeşilin birlikte hüküm sürdüğü doğal güzelliklere sahip bir yerdir. Yağan bol yağmur ile birlikte her daim canlı bir toprağa sahip olan Rize'de halk şairleri böyle güzel bir ortamda yetişmiştir. Halk şiir türlerinden biri olan mani ve mani söyleme geleneği, yörede oldukça yaygındır. Bunun yanı sıra, ezgi ile söylenen şiirlerden oluşan türküler ve genellikle ölüm gibi acı bir olay karşısında söylenen ağıtlar da ön plana çıkan halk şiiri çeşitlerindedir. Halk edebiyatı anlatım türlerinden olan menkıbe, memorat ve efsanelerin yörenin sözlü kültür geleneği içerisinde önemli bir yere sahip olduğu görülür. Geçmişten günümüze çeşitli işlevlerle karşımıza çıkan halk inanışları ise gündelik hayat, doğum, ölüm gibi olaylar karşısındaki inanış ve uygulamaları barındırması münasebeti ile yörenin yaşantısına dair dikkat çekici veriler sunar.

1. MANİ

Mani, çeşitli kaynaklarda “Anonim halk edebiyatının bir nazım şekli olup ekseriya dört mısradan meydana gelir. Birinci, ikinci ve dördüncü mısraları kafiyeli olur. Asıl mânâ son iki mısradaki ifade olunur” (Örnekleleriyle Türkçe Sözlük, 2000: 1899).

Mani adının nereden geldiği konusunda henüz tam bir mutabakat sağlanamamıştır. Bir kısım araştırmacılar bunun Arapça, diğer bir kısmı ise Türkçe bir kelime olduğunu savunmaktadır (Çelik, 2005: 18).

Fuat Köprülü “mani”nin “mana”dan bozulduğunu ve “tuyuğ”-la ilişkili olabileceğini söyler (Köprülü, 1980: 273). Veled Çelebi Arapça “mana”, Farsça “ma’ni” şeklinde telaffuz edilen kelimenin Türkçeleştirilerek “mâni” haline geldiğini belirtir (Dizdaroğlu, 1969: 51-54). Niyazi Eset ise bu kelimenin koca-man (koca adam), şiş-man (şiş adam), Türkmen (Türk adam veya Türk soy) örneklerinde görülen ve adam, soy sop manasına gelen “man”dan geldiğini belirterek man köküne nisbet eki -î’nin ulanması sonunda tıpkı Türk’ten “türkî>türkü” gibi man’dan da “mani”nin çıktığını iddia eder (Eset, 1944: 7).

Türk dünyasının her yanında bilinen, sevilen ve bugün de yaşatılan maniyi diğer şiir türleri içinde önemli kılan en önemli özelliklerden biri, onun Türk şiirinin en eski nazım şekli olmasıdır (Çelik, 2005: 19). Mani denilince aklımıza, genellikle yedi heceli, bağımsız bir dörtlük gelirse de bu kural bütün maniler için geçerli değildir. Yedi heceliler kadar olmasa da hece sayısı dört, beş, sekiz ve on bir olan maniler de vardır (Çelik, 2005: 22). Mani kafiye düzeni ile ilgili olarak Pertev Naili Boratav, manilerin asıl düzeninin “aaba” şeklinde olduğunu savunur.

Manilerin Rize’de, gündelik hayat içerisinde oldukça yaygın bir şekilde kullanıldığı görülür. Rize halkı tarlada, bahçede, yaylaya çıkarken, imece esnasında maniler söyler. Saha çalışmalarımız esnasında derlenen

312 adet mani “aaba” ve “abcb” kafiye şemasına uygun olarak kafiyeleştirilmiştir. Hece yapısı olarak genellikle yedili hece ölçüsü kullanılmıştır. Manilerde yoğun olarak Rize ağız özellikleri ile karşılaşmaktadır.

Rize yöresinde manilerin konusu özellikle sevdalıktır. Gençler, birbirlerine olan duygularını maniler vasıtasıyla aktarırlar. Manilerde üzerinde durulan diğer bir konu ise ayrılıktır. Sevgililerin birbirlerine kavuşamama sebebi olarak dağlar gösterilmekte ve dağlardan yol vermesi istenilerek sevgiliye kavuşma arzusu dile getirilmektedir.

Rize’de tespit edilen manilerdeki kafiye düzeni “aaba” ve “abcb” şeklindedir. Derlenen manilerden deşifre esnasında anlaşılamayan kelimeler şeklinde belirtilmiştir.

1.1. Kafiye Şeması “aaba “ Şeklinde Olan Maniler

1. Ay vuruyor vuruyor
İki dalda duruyor
On beşe varan kizin
Bastiği yer kuruyor	5. Terekte iki elma
Biri al biri alma
Bu verane sevdalık
Peyganberlerden kalma
2. Ördeği vurdum kalkmaz
Kani göl olur akmaz
Kuçuktan yâr seversen
.....sana bakmaz	Yayla çimeni çiçek
Yaz gelir biçilecek
Kave koydum fincana
Nazli yârim içecek
3. Gice çıktım ayaza
Sarıldım bir beyaza
Oyle bir yâr sevdim ki
Hem okurdu hem yazar	Bu denizler bu dağlar
Ağlar gözlerim ağlar
Sevip alamayanın
Yureğine kan damlar
4. Deremen derededir
Anahtari bendedir
Doksan dokuz yâr sevsem
Gene gönlüm sendedir	8. Ufuktan doğan güneş
Sana bulundum ben eş
Kız ne kadar güzelsin
Ufuktan doğan güneş

9. Kara koyun kuzuli
Yayla yoli dizili
Neler geldi başıma
Neler daha yazili
10. Funduklukte oturduk
Kovli karar bağladuk
Gelduk yol ayrimina
İkimuz de ağladuk
11.ırmaktadır
Dali kırılmaktadır
Küçükten bir yâr sevdim
Daha büyümaktadır
12. Kapi kapidan dardır
Kapiden bakan yardır
Bak sevdiğim
Belki kısmetin vardır
13. Hey gül dali gül dali
Oldum sana sevdali
Sevip alamiyanın
Acep ne olur hali
14. Gökte yıldız ellidir
Ellisi da bellidir
Sevalik çekenlerun
Bakişından bellidir
15. Bu denizler bu dağlar
Ağlar gözlerim ağlar
Gezmek ile doyulmaz
Veran kalsun yaylalar
16. Bahçeye ektim soğan
Aldi birini doğan
Bana mi yâr olacak
Yaşımnden sonra doğan
17. Dağlar yeşerdi zezen
Elina kına ezen
Hayati ışık olur
Kız senin ile gezen
18. Puşi bağlar başına
Sırmalani kaşına
Cevriye gelin olur
Girdi on beş yaşına
19. Yayla yoli yar yoli
Hem kar yağar hem doli
Beni yardan ayıran
Yaylanin uzun yoli
20. Kara kara kazanlar
Kara yazi yazanlar
Cennet yuzi görmesin
Aramizi bozanlar

21. Mendilimi işledim
Ucini gümüşledim
Sevduğumun ismini
Mendilime işledim
22. Başındaki puşiler
El vurmadañ
Gizli sevişmeyelim
Duyar bizi komşiler
23. Çam altinde oturdum
Sari yelek tokudum
Verane sevdaluğun
Mektebinde okudum
24. Kızılağaç tepesi
Bellidir bekâr sesi
Ne kolaydır ne çetin
Bekârın evlenmesi
25. Kestiler kestaneyi
Ekin vermesin deyi
Beni köyden surdiler
Sevda etmesin deyi (KK.1)
26. Kadife yastuğum yok
Odana bastuğum yok
Kitaba el basarum
Senden başka dostum yok
27. Derelerun derini
Yirmaklarun serini
Salla da gelsun bağa
Mendilinun serini
28. Vapur geldi limana
Verdi duman dumana
Askeri çıkardı
Saliverdi ormana
29. Parmağuna yuzukler
Koluna bilezukler
Geldun geçtun karşuma
Nedu o guzellukler
30. Bu dağlar uli dağlar
Etekleri buz dağlar
Yol verun kavuşalum
Gavur imanli dağlar
31. Kadifeden kesesi
Yakındur evlenmesi
Oturu komar oynar
Göynümün eğlencesi
32. Kabak yaprağı kurur
İner dibine çürür
O benum yarum ise
Arar da beni bulur (KK.2)

33. Çayı koydum sepete
Yar oturur kahvede
Öle bi yar sevdim ki
Şan versun memlekete
34. Oy kırmızı çeşanlı
Nişanlisun nişanlı
Kırmızı çeşanına
Yandı bu delikanlı (KK.3)
35. Ya kurban olayım ona
Kalmadum yana yana
Kalmasun senun anan
Seni vermedu bana
36. Karşıya oturanlar
Derdumu arturanlar
Gelsin bile gidelum
Nazli yari yitürenler
37. Bugün geçtum yaliyi
Haşladum zerdaliyi
Başından duman çıkar
Tanırum şeftaliyi
38. Asmalar kirazlara
Ben gelemem sizlere
Alçak alçak bakarsın
Öleyim o gözlere (KK.4)
39. Sevgisiz yaşanursa
Gel de yaşa dünyada
Mutluluk habercimdin
Son gördüğüm rüyada
40. Dolandum dünyaları
Buldum aradüğumi
Dünyalara değışmem
Biricik sevduğumi
41. Yola çıktım kar ile
İz bıraktım geride
Sevduğum buluşalum
Mutluluk diyarinde
42. Bir zaman sendin yârim
Akla gelen ilk isim
Aşkımızın üstünden
Acep geçti kaç mevsim
43. Güzelim gel yanıma
Bahçe kazacağına
Bana kesin bir söz ver
Mektup yazacağına
44. Mikrun köprüde gördüm
Görünce hemen durdum
O güzeli görünce
Yeni bir sevda kurdum
45. Eğer vermezse baban
Vuracağım bacaktan
Ay olup doğacağım
Evinize saçaktan

46. Birkaç tane yâr sevdim
Hepsinden de vazgeçtim
Kız seni almak için
Üç duble rakı içtim
47. Yeni yeni yeşerdi
Aşkımızın gülleri
Konuşur bana doğru
Bülbül gibi dilleri
48. Gidiyorum askere
Acap kurdum nereye
Melhem ol da gel sarun
Kalbimdeki yaraya
49. Kız bana öyle bakma
Bakıp ta beni yakma
Gidiyorum askere
Sakın ellere bakma
50. Ormanda kuş sesi var
Yüreğimde sızı var
Eller gülüp söylerken
Benim dünyam dayma dar
51. Bulutlar aralandı
Gökte yıldız parladi
Benim hayatım gibi
Gökten bir yıldız kaydı
52. Yanakların allanır
Allandıkça ballanır
Naz edip konuştuğça
Daha da tatlılanır
53. Bir gördüm çayırılıkta
Bir de otürecede
Eritti beni zalım
Yağ kalmadı yürekte
54. Parasını el alır
Dumanını yel alır
Çayırılıktaki günler
Bazen aklıma gelur
55. Sabahın seher vakti
Birazdan yatma vakti
Yârim geldi aklıma
Gözümün yaşı akti
56. Kız ne kadar tatlısın
Sanki petekte balsın
Bal da tatlıdır ama
Sen balden de tatlısın
57. Kız ne kadar güzelsin
Sanki dalında gülsün
Gül de güzeldir ama
Sen gülden de güzelsin

58. Karanfil eğri bitmez
Gönlüm sendedir gitmez
Seni gören gözlerim
Elleri kabul etmez (KK.5)

1.2. Kafiye Şeması "abcb" Şeklinde Olan Maniler

1. Koyunlari peşine
İki da kuzi olsa
Güzelliğine göre
Biraz da boyun olsa	6. Güneşe bak güneşe
Geliyor yaka yaka
Emine'm ciddi bilma
Ben sana yaptım şaka
2. Giyindi kuşandı da
Oldi sanki bir melek
O kadar güzelliğe
Dayanır mi bu yurek	7. Tavuk eti yemeyen
Ben et yedim demesin
Kaynanasi olmiyan
Ben evlendim demesin
3. Dereyi geçeyurken
Ayağım kaydi taştan
Sende olan güzellik
Beni çıkardı baştan	8. Aşlama aşlanır mi
Yabani olmayınca
Bu dünya neye yarar
Sen benim sanmayınca
4. Sen sevdalık çektin mi
Benzer derede taşa
Delikanli dediğin
Benzer beyaz kumaşa	9. Turkiyi yazmak için
Lazım bana notasi
Seni bu hâle koyan
Konuşuğun hatasi
5. Yazın açtı yapraklar
Güz gelince sarardı
Severken aydınlıktı
Şimdi günüm karardı	10. Emine'm saçlarını
Niye boya yaparsen
Sevgilini bırakma
Sonra yolde

11. Eser bir serin
Yaprak vurur yaprağa
Eminem'i almadan
Girmem kara toprağa
12. Yıkadım çamaşırı
Asip kurutamadım
Her şeyi unuttum da
Seni unutamadım
13. Ölürsen mezaremi
Yol üzerine kazın
Mezarumun taşına
Sevdadan oldi yazın
14. Ak koyun kara koyun
Yaylaları aynası
Bana kaynana olsa
Cevriye'nin anası
15. Yaylayı sever misen
Dumani olmayınca
Bu yayla neye yarar
Sen benim olmayınca
16. Yaylaları şenleten
Koyun ile kuzudur
Güneşte sevdaliler
İşte yaylaci budur
17. Dumana bak dumana
Hem gelir hem yayılır
Gözümden akan yaşlar
Yanağıma sarılır
18. Uç polene çıkalım
Oturalım taşına
Emine'm gelinliktir
Girdi on beş yaşına
19. Ovit'e oturalım
Tentene tokuyalım
Tenteneyi bitirip
.....okuyalım
20. Gel gidelim ormana
Keselim dali
Kız ne kadar tatlısın
Sanki kovanın balı
21. Güli koparmayalım
Dalında güzel olur
Sevenleri ayıran
Yanar perişan olur
22. Yaylanın sovak suyu
Akişına doyamam
Sevenle sevileni
Bir kefeye koyamam

23. Bizim yayla yollari
Hem dolanır hem gider
Gel beraber gezelim
Bir gün ömrümüz biter
24. Hemşim yaylalarının
Meşur yağı kaymağı
Bıraktım yenilere
Çağı geçirdim çağı
25. Hangi ayda açılır
Ormanda orman güli
Sen delikanlı isen
Ben de Allah'ın kuli
26. Rüzgâr esti meşeden
Yaprak vurdi yaprağa
Hey kız seni almadan
Girmem kara toğrağa
27. Barabelli tabancam
Bellerdedir bellerde
Beşik sallamayasen
Kız gittiğin yerlerde
28. Derin derin göllerin
Dibine dalınır mi
Aslını bilmeyince
Her bekâr alınır mi
29. Baharın çiçekleri
Süsledi tabiati
Kız ne utanıyorsun
Sen benim idin zati
30. Akar şirin ırmaklar
Dinlenir suyun sesi
Kızın gönlü var bende
Çok zalimdir annesi
31. Giyiniş kuşanince
Olur sanki bir melek
Nasıl kolaylaşacak
Kız seninle evlenmek
32. Sorar misen sevgilim
Sen kimsin nerelisen
Sensiz yaşayamam ben
Başumun belasisen
33. Bir kuş olup konayım
Avludaki selviye
Beni böyle yazmaya
Mecbur ettin Cevriye
34. Gökte uçan kuşlara
Arkadaş olamadım
Uçan kuş yuva yaptı
Kuş kadar olamadım

35. Terekteki
Lehimlidir lehimli
Baban sana kız vermez
Yeminlidir yeminli
36. Verane yaylalarda
Koyun kuzu kaynaşır
Sevdaliler kol kola
Kenar köşe dolaşır
37. Gürgen seni tanırım
Ormanda fidan iken
Kız ben sana ne dedim
Evinde bekâr iken
38. Eskiden sevdalukler
Yürektendi yürekten
Şimdiki sevdalukler
Hemen döner direkten
39. Eskiden sevdalukler
Yaylalarda dağlarda
Şimdiki sevdalukler
Diskolarda barlarda
40. Emine'min saçları
Yayıldı omuzine
Ben nasıl darılayım
Emine'min sözüne
41. Yaylalarda gezerken
Gördüm yaban keçisi
Habı Hemşin kızları
Puşi bağlar hepisi
42. Kızılağaç kökleri
Salsun derine salsun
Seni alan ezrayıl
Gelsun beni da alsun (KK.1)
43. Yanan koz gibi idun
Bak sondun yavaş yavaş
Evel sevdiğün idun
Ne zaman oldum kardaş
44. Olmaz sevdiğüm olmaz
Sevenler olmaz kardaş
Günah mı çıkartıyor
Gözlerumden akan yaş
45. Yaşam ebedi değil
Herkes bir gün ölecek
Gençluk elden gidince
Geriye ne kalecek
46. Sana da gelur sıra
Yuzlerun burişecek
İki kulağın sağır
Gözlerun görmeyecek

47. Başlar romatizmalar
Dizlerin tutmiyecek
Boynuna girer ağrı
Kanburung tikelecek
48. Sen bir gün ölecek
Dünya fani kalecek
Yaşamın kanunu bu
Bugünler yaşanacak
49. Bir ömür geçti böyle
Yaşamak diya diya
Hayat çok kahpe çıktı
Umutlar duştı suya (KK.5)
50. Karamiş odununda
Aci olur balumuz
Ne edelum sevdiğim
Yok idi ikbalumuz
51. Sevdiğim perçemlerin
Bir okkadur bir okka
Geliyiler oğune
Vur olara bi toka
52. Kar yağayı yağayı
Bi kuri eretiye
Gel gidelum sevdiğim
Saat geldi yediye
53. Tara saçını tara
İki yani bir olsun
İkimizün mezari
Taştan çamurdan olsun
54. Kar yağayı yağayı
Avliya çalılara
Bu yıl gideyi kızlar
Beyaz sakallılara (KK.2)
55. Karadeniz kıyında
Kızlar çamaşur yikar
En iyi atmacacı
Artvin ilinden çıkar
56. Sevdaluk ede ede
İnsan canından bıkar
Habu Of ilçesinden
Hep hacı hoca çıkar
57. Hep harbi insan çıkar
Uşaklar Çaykara'dan
Sevdaluk edenleri
Kavuştursun yaradan
58. Trabzonlu Rizeli
İzmit ilinde çoktu
Bu güzel toprakların
Cennet'ten farkı yoktu

59. Şu Hopa'nun insani
Hep sözünün eridu
Arhavi güzel kaza
Delikanli yeridu
60. Kışın geçit vermez mi
Karadeniz'de dağlar
Sürmene'nun kızlari
Güzel peştamal bağlar
61. Altındır şu Ordu'nun
Topraklari taşlari
Görmesem Fatsaliyi
Hemen çatar kaşlari
62. Rizeli geçimini
Yeşil çaydan sağlayı
Milletun çayluklarda
Hep anasi ağlayı
63. Sevdalılar çıkayı
Zıraat bahçesine
Malpetliler bayılır
Kemençenun sesine
64. Çok güzeldü çok güzel
Şu Yomra ve Arakli
Arsin'un güzelleri
Sevdaluğa merakli
65. Çok misafirperverdir
Şu Sinop'un insani
Fındıkluk bahçesidu
Giresun'un her yani (KK.6)
66. Rize güzel memleket
Çay kokayı gül gibi
Rize'ye doyum olmaz
Parlayı yıldız gibi
67. Enişteyi astılar
Kuri gürgen dalına
Kaynanasi yok midur
Gelsun baksun halına
68. Geliyi mayıs ayı
Topliyalum çaylari
Gidelum fabrikaya
Alalum paralari
69. Sarili çemberunun
Dali var çiçeği yok
Kız bu benim gönlumun
Senden geçeceği yok
70. Kesileyum sevdiğüm
Anani kandurayım
Anan razi olmasa
Babani mi vurayım

71. Çay torbasına gördüm
Kırmızı peştemalleri
Dünyaya şöhret vermiş
Bu Rize'nun çayları (KK.3)
72. Sözler doğrudur
Dinleyen kim kalacak
Ne kadar desek yine
Gör ki bize kalacak
73. Bu öyle bir zülümdür
Nice evler yıkılacak
Arayıp ta bulunmaz
Derdimize bakacak
74. Belki de haritadan
Rize ismi kalkacak
Oturacak limana
Nasıl gemi kalkacak
75. Yine eskisi gibi
Çorba tuzsuz kalacak
Atmayın likmenleri
Gene lazım olacak
76. Yatakların üstünde
Pireler hoplayacak
Alışmamış bu eller
Nasıl da toplıyacak
77. O zaman bulamayız
Belki de utanacak
Bu zavallı köylüyü
Yok mu bir savunacak
78. Öyle bir insan yok mu
Dediğini yapacak
Dövizini vermekten
Devleti kurtaracak
79. Öyle sözler duyulur
Kulaklar tıkanacak
Hâlimiz perişandır
Çaycımız ağlayacak (KK.7)
80. Oy İstanbul İstanbul
Her sokağın bi mezar
Eli kalem tutanlar
Yârine mektup yazar
81. Bebek, Taksim, Osmanbey
Aksaray durağumuz
Anadolu semtinde
Çoktur hayranlarımız
82. Davet ettiler beni
Şu Beykoz'a düğüne
Erenler Salonı'na
Cumartesi gününe (KK.8)

83. Yaylanın çimenine
Kuzu kestum yediler
Seni bekar bilirdum
Nişanlıdur dediler (KK.4)
84. Acıdır bilir misin
Çok sevip te ayrılmak
Seni ki eller sorar
Beni de sorsun toprak
85. Bir dirhem mutluluğı
Sende bulurdum mutlak
Kıskanur seni benden
Feleğun işine bak
86. Görüşemeduk yârım
Aramuz kaldı irak
Sende yürek savaşı
Beni almış bir merak
87. Seven mesut olmuyor
Kör olsun Emine'ler
Zaten evvelden beri
Bahtsuz olur Ali'ler
88. Ömrümde hep ağladım
Gülduğum olmadı ki
Herkesun bir derdi var
Pirik Ali'nin iki
89. Sanma ki unutmuşum
Deredeki taşları
Şimdi çöpte duruyor
Kardeşinin saçları
90. İpek gibi saçları
Çöplüğe attırdılar
Saçları ben kesmedim
Zorilen kestirdiler
91. Kaybolsak dağ başında
Bulsak birbirimizi
Mutluluk yavaş yavaş
Sarardı kalbumuzi
92. Bakarım gözlerine
Sevdan umut vermiyor
Seni ele vermağa
Gönlüm razi olmuyor
93. Olmesun daha eyi
Ne sev ne de seveyim
Sensuz hayat nasıldır
Bırak ta bir göreyim
94. Anılar hep silindi
Yalnız kaldı bir sesim
Ne aşkta ne sevgide
Kalmadı ki hevesim

95. Ne ettikse olmadı
Aşkımız oldu mazi
Ne etsen ki çekelur
Alna yazılan yazı
96. Gene tren koşecek
Yakalamak imkânsuz
Çaresuzim arkadaş
Çölde kalmışım susuz
97. Her yudum bir işkence
İçilmez susuz
Gel de mutlu olalum
Hayat çekelmez sensuz
98. Oy nasele dayanurum
Seni alurse eller
Kurumiyor bir türlü
Cepte yaşlı mendiller
99. Acaba hiç gülmez mi
Allah'um seven kuller
Zaten evelden beri
Bahtsuz olur Ali'ler
100. Uyu sevdiğüm uyukaldım
Rüyana geleceğim
Kalacağız baş başa
Aşk ilan edeceğim
101. Sana olan aşkı
Kaleme alacağım
En güzel şiirleri
Aduna yazacağım
102. Mutluluk diyarında
Seni gezdüreceğim
Ellerin ellerimde
Sevdiğüm diyeceğim
103. Sen sev ben de seveyim
Adı olsun sevdaluk
Bizi kim kavuşturur
O da olur cennetluk
104. Yağmur yağar ıslanır
Eğilir gülün dali
Sen beni sev ben seni
Gel olalum sevdali
105. Durdine sarhoş oldum
Düşeceğim beni tut
Sevdiğim çok yorgunum
Al kollarında uyut
106. Gözlerin alev alev
Yaktı aşk bahçesini
Sevdiğüm zalım olma
Duy kalbümün sesini

107. Gezerdin çiçek çiçek
Nasıl böyle duruldun
Artuk sevemiyorum
Yüreğum taş mi oldun
108. Kavrun'den ayrelurken
Yüreğum kan ağladı
Daha sevemem artık
Kalbim yosun bağladı
109. Sana olan aşkumi
Ele veremiyorum
Tutuldu gönül sana
Başka sevemiyorum
110. Seni gördüğüm yerde
Benum gönlüm karişur
İstemem üzülesin
Sana gülmek yakişur
111. Zamane çiçekleri
Koklanmadan soluyor
Bugün senle olurken
Yarın başka buluyor
112. Ben ki seni severum
Sen da beni sevsana
Kavuşmak hayal oldu
Sevduğum ağlasana
113. Yalancı bir aşk için
Boşa harcanmış zaman
Coşkulu seven gönül
Bak nasıl kaldı viran
114. Başlayan da sen oldun
Gene sensen bitiren
Yine sen olacaksın
Sonunda pişman olan
115. Aslında sen deyilsin
Sevgidir kayıp olan
Ben gene Pirik Ali
Sen acı veren insan
116. Seni gül sanıyordum
Meğer diken imişsen
Lazım deyilsin artuk
Ömrümün günahisen
117. Tobe sevmem bir daha
Huri melek te olsan
Senun yerun yok artuk
Sen ömrume günahsen
118. Ben miyim zalim olan
Yüreğum mi taş oldu
Dünyada bütün dertler
Aradi beni buldu

119. Hep umutla yaşadum
Her dayim hüsrân oldu
Bir gençluğum var idi
O da çok erken soldu
120. Çektum çok aci çektum
Dünyam kapkara oldu
Hep gitti sevdüklerum
Kalbim yasa boğuldu
121. Koklanmadan solacak
Bağrında açan güller
Bir göz göze gelelum
Kavuşecek gönüller
122. Kahpe felek koluni
Doladi boğazuma
Ben masumum dedum de
İnanmadi sözuma
123. Kız biraz yavaş konuş
Annen o yanda duyar
İkimiz de normaliz
Boyun boyuma uyar
124. Yârim bir bardak su ver
Aşkından öleceğim
Bekle beni yanına
Yakında geleceğim
125. Kız nasıl edeceğim
Düşünüyorum seni
Aşkın bir zehir oldu
Öldüreceksin beni
126. Yarım kalmış yalnız
Yanıma sokuluyor
Sevdan bir ateş olup
İçime dökülüyor
127. Birkaç tane yârim var
Ben nasıl seçeceğim
Eğer beni seversen
Hepsinden geçeceğim
128. Koparır fidanları
Bahçelere ekerim
Ben yârimi görmezsem
Özlemimi çekerim
129. Gideceğim gurbete
Birkaç tane yârim var
Birini alamazsam
Biri bana kalır kâr
130. Kalemim var ucu kör
Annem gelse de yonsa
Sevdiyim kuş olsa da
Gelip yanıma konsa

131. İçimdeki sevdayı
Hiçbir kimse bilemez
Kız sendeki güzellik
Ayda bile olamaz
132. Ver saçını elime
Ğulakını bozayım
Kalem aldım elime
Yâra mektup yazayım
133. Çıkıyorsun kapıya
Yakıyorsun kalbimi
Acaba sorar mısın
Yârim benim hâlîmi
134. Şu karşiki tepenin
Üstü kar deyil midir
Hem yürekten hem candan
Seven yâr deyil midir
135. Kanadi kırık kuşu
Sevdirir uçururum
Eyer vermezse baban
Kız seni kaçırırım
136. Artık Hala'dan bıktım
Gurbete gideceğim
Kız seni alamazsam
İntihar edeceğim
137. Büyükler küçükleri
Her zaman döver ezer
Damardaki kan gibi
Sevdan kalbimde gezer
138. Sevdan bir ateş oldu
Yaktı içimi yaktı
Beni gören o güzel
Çıkıp kapıdan baktı
139. Yâr табаğın içine
Bir resim çizerek oy
Mektubunun içine
Bir fotoğrafını koy
140. Borabelum tabancam
Hep bir mermi atıyor
Sevdalık dikenleri
Yüreğime batıyor
141. Havadan uçan kuşu
El ile döndereyim
Mektubumun içinde
Fotoğraf göndereyim
142. Ben Hala'dan giderim
Olur mu yâr oldu mu
O güzel gözlerine
Acı yaşlar doldu mu

143. Haftada bir ayda bir
Yârimdan mektup gelir
Ayrılık bizim için
Ölümden beter olur
144. Kapiya çıkmıyorsun
Niye güzelim niye
Ablam bana kızıyor
Sevdalık etme diye
145. Bu sene son senemdir
Gurbete gideceğim
Seçin bana bir güzel
Sevdalık edeceğim
146. Okumak her an için
Kusurlari düzeltir
Ufuktan sevda kurmak
Ömrümüzü azaltır
147. Kızın küçüğünü seç
Hep erken gelir geçer
Kızlar delikanlının
En güzelini seçer
148. Çorabının üstüne
İsmimi ekler misin
Sevdiğim yedi sene
Sen beni bekler misin
149. Denizden kurtulalım
Gel çıkalım karaya
Oksijen ol da dokul
Kalbimdeki yaraya
150. Dolandım dört bir köyü
Kız gönlüm seçti seni
Sen de seversen eyer
Alacağım ben seni
151. Dün geceki rüyamda
Şişeden rakı içtim
İki lafını duydum
Kız senden de vazgeçtim
152. Yâr yanımda olursa
Her an için gülerim
Ondan ayrı kalırsam
Üzüntüden ölürüm
153. Yeleşinin üstüne
Kırmızı gül eklersin
Beni seversen eyer
On sene de beklersin
154. Sana bir şey söylesem
Ellere söyler misin
Ne tatlı kokuyorsun
Yârim kolonya misin

155. Yakali yeleşine
Ben de bir gül vereyim
Elma gibi yanaktan
İncitmeden dişleyim
156. O sarı saçlarına
Yârim kurban olayım
Yalnız kaldın haber ver
Evinize geleyim
157. Mercan gibi gözlerin
Kalbime ok atıyor
Ne tatlı bakışın var
Yüreğimi yakıyor
158. Al bu elbiseleri
Hatıra olsun sana
Ver bir tane resmini
Hatıran olsun bana
159. İlk konuştuğumuzda
Sana fotoğraf verdim
Ömrüm bitinceye dek
O sende kalsın dedim
160. Güzeller birbirine
Acap nasıl bakışır
On beş santimlik bele
Nasıl etek yakışır
161. Telefon tellerine
Göçmen kuşlar konuyor
Bana bir bardak su ver
Yürek başı yanıyor
162. Mavi püskül takarım
Sazımın tellerine
Güzelim sarılayım
O ince bellerine
163. Güzelin elbisesi
Sergide serilmeli
O kızın fotoğrafı
Gasteye verilmeli
164. Ben Hala'dan giderken
Bir daha gelmem derdim
Sevdiğimin eline
Dulkan'da kalem verdim
165. Sevdiğimi görüp te
Birkaç sözüm var desem
Sen çatal ben aç olsam
Seninle tatlı yesem
166. Senlen sevdaluğumuz
Beni verem edecek
Bizi kavuşturanlar
Cennetine gidecek

167. İyi bak gözlerime
Sana neler diyecek
Kaçırma gözlerini
Senden aşk dilenecek
168. Eğer ölecek isem
Horon ile öleyim
Bırakın mezarıma
Tulum ile gideyim
169. İki sene ayrılık
Nasıl dayanacağım
Eğer seni görmezsem
Ben verem olacağım
170. Ne olur çatma artık
Yâr kalem kaşlarını
Bak işte karşıdayım
Sil şu gözyaşlarını
171. Saçının tellerinden
Bir tel versen ne olur
Yalnız kaldığım zaman
Bana arkadaş olur
172. Biraz aşktan konuştu
O tatlı dillerini
Utandır ta ısırma
Ballı dudaklarını
173. Geliyor kasım ayı
Yine dağlar sarardı
Sevdiğim senin ile
Ne günlerimiz vardı
174. Kapılarda oturup
Sevdiğim bakışalım
Eller ateşe yanar
Biz de böyle yanalım
175. Hiç kimse anlamadı
Sevdiğim derdimizi
Esti ayrılık yeli
Bitirdi aşkımızı
176. Bilmem hatırlar mısın
Bir türkü söylemişim
Eller ne derse desin
Seviyorum demiştim
177. Bak işte kasım ayı
Dağlar gene sararmış
Gidiyorum askere
Yüreğim yaralanmış
178. Yapraklar dökülüyor
Birazdan da kar yağar
Baktıkça şu dağlara
Beni bir efkâr sarar

179. Geldi şimdi sonbahar
Yapraklar sararıyor
Yâr yanında olunca
Ayder başka oluyor
180. Gideceğim askere
Nasıl dayanacağım
Sevdiğim senin için
Yanıp ta yanacağım
181. Gidiyorum askere
Günler nasıl dolacak
Sen üzülme sevdiğim
Gönlüm sende olacak
182. Askerlik vatan borcu
Hiç ondan kaçılır mı
İki sene ayrılık
Buna dayanılır mı
183. Geliyor kasım ayı
Senden ayrılacağım
Kaçırma gözlerini
Dikkatli bakacağım
184. Denizde gezmek için
Bir kayık yapacağım
Sevdiğim yoluna
Canımı koyacağım
185. Sevdiğim kış olup ta
Avucuma konacak
Aramızı bozanlar
Cehennemde yanacak
186. Ormanlar karlı dağlar
Hep seninle güzeldi
O zalimun gidişi
Yureklerumi deldi
187. Sen zaten hiç olmadun
Senun hayalun vardı
Sensizluk yavaş yavaş
Yureklarumi yardı
188. Güneş sırtı aşarken
Dağlar gölgeleniyor
Nedendir bilmiyorum
Beni efkâr sarıyor
189. Ayder'in sararması
Niye dertli oluyor
Hatırlarım maziyi
Gözlerim yaş doluyor
190. Dağlar yine sarardı
Sanki Ayder yanıyor
Rıfat'ın ezani de
Adami ağlatıyor

191. Oldu akşam namazi
Ağaçlar seçilmiyor
Dünya bir yana olsa
Ayder'den geçilmiyor
192. Geldi şimdi sonbahar
Yapraklar dökülecek
Ayder'den ayrılması
Herhalde zor olacak
193. Gelecek bahar ayı
Ayder yeşillenecek
O zaman garip Ali
Acap nerde olacak
194. Yüzünü gördüm ama
Görmedim gözlerini
Yeni bir aşka düştüm
O öldürecek beni
195. Düştüm bir zalım yara
Aklımı baştan aldı
Bir çift hencecalığı
Bende hatıra kaldı
196. Sevgilim senin ile
Gözlerimiz tanıştı
Diller konuşamadı
Kalplerimiz konuştu
197. Akşam oldu karardı
Güzel Ayder düzleri
Otur Benektaş'ta da
Seyret şu yıldızları
198. Sasuğun başındaki
Yıldız ne parlıyorsun
Bak işte karşıdayım
Daha ne ağlıyorsun
199. Doğduğun günden beri
Seni bana vermişler
Eyer bana sorarsan
Fena da etmemişler
200. İkimizin aşkını
Beşikte bağlamışlar
Biliyor musun canım
O zaman ne demişler
201.zor oluyor
Askerlikte sevdalık
Acap biter mi dersin
Bu kaybana askerluk
202. Gelende mayıs ayı
Ayder bize gülecek
Solmuş olan bir ömür
Yeniden yeşerecek

203. Bu seneki hodoçi
Nasıl yaparsız bensuz
Düzde orak sallıyör
Beni yakan bedensiz
204. Sırtta tırpan vururken
Ana beni hatırla
Beraber oturmuştuk
Orda otur da ağla
205. Gönül bağlandı sana
Artık senden geçemem
Sen benim kanadımsın
Ben kanatsız uçamam
206. Aşkımız filim olsa
Biz de başrol oynasak
Dünya bizim olurdu
Birbirimizi alsak
207. Görmedim güldüğünü
Nazar mı değdi sana
Gülerek bir kez baksan
O da yetecek bana
208. Beni bir ateş sardı
Galiba aşk ateşidir
Yeni düştüm tatına
Bu ne tatlı bir şeydir
209. Çok güzel gördüm ama
Senin gibi görmedim
Başten tatlı bişesen
Baka baka doymadım
210. Başını koy kalbime
Dinle kalbim ne diyor
Durmak üzere idi
Seni gördü çarpıyor
211. Evelde seviyordum
Kalbimde yerin vardı
Delice âşık oldum
Ateş bacayı sardı
212. Seni sevdikten sonra
Gece uyumuyorum
Sen uykudan tatlısın
Seni düşünüyorum
213. Düştüm senin derdine
Gitgide eriyorum
Sana bakmakla doydum
Yemek te yemiyorum
214. Evlenir ablaların
Sıra gelecek sana
Yaparım askerliği
Sen de kalırsın bana

215. Saçının tellerine
Bağlama hencecalık
Beni verem edecek
Bu zamansız ayrılık
216. Söyleyin zalım yara
Geçsin evin önünden
Ayder'in anıları
Hiç çıkmıyor aklımdan
217. Ey güzel Ayder sende
Ne günlerimiz geçti
Ne tatlı hatıralar
Ta kalbime işledi
218. Ayder'i hatırladım
El edip gel gel diyor
Unutma arkadaşım
Ayder bizi bekliyor
219. Gidi eruğun dali
Neden yaprağın sari
Senun da beni gibi
Yüreğın mi yaralı
220. Demek ki şimdi beni
Unutmuş sevdiklerim
Bugün gene mektup yok
Patlıyacak yüreğim
221. Ay doğup parlatıyor
Deredeki taşları
Ali nasıl kestirdin
O güzelim saçları
222. Mayıs ayi gelende
Dağlarda kar olur mu
Sevdim de alamadım
Böyle sevda olur mu
223. Keple bot arasında
Günler geçmek bilmiyor
Askerlikteki bir gün
Bir yıl gibi uzuyor
224. Altı yüz günlük hasret
Benim gönlüm sabretmez
On gün bitmek bilmedi
Altı yüz gün hiç bitmez
225. İki dört nöbetinde
Dikildim köşe ile
İki saat biter mi
Boyle dikilmek ile
226. Gene ağreler tutti
Alla ben ne edeyim
Keple bot arasında
Ben neriya gideyim

227. Gönlünü hoş tut ana
Oğlun şimdi gelecek
Büyük bir hasret ile
Boynuna sarılacak
228. Hasret bir hançer gibi
Kalbime saplanıyor
Kaç zamandır görmedim
Gönlüm yâri arıyor
229. Neredesin benim çilem
Gönlüm arıyor seni
Bir anlık tatlı hayal
Yâra götürdü beni
230. Çıktım Çono yoluna
Rasladım dört güzele
Üç tane şöyle böyle
Vuruldu ince bele
231. Tıngilli arabani
Havada biraz salla
Eğer hatırladınsa
Bana bir haber yolla
232. Madem ki seviyorduk
Felek ayırdı niçin
O rahat gülüp söyler
Ben yanıyorum niçin
233. Ne ötüyor bülbülüm
Ne de çalıyor sazım
Mutlu yaşamak için
Kaç yıl beklemek lazım
234. Aşkımı sen başlattın
Yüzüme baka baka
Şimdi söndürüyorsun
İçimi yaka yaka
235. Adını kuracağım
Ahırda uğurlıya
Benden sana bu kadar
Git gurliya gurliya
236. Yüzden gülersin ama
İçinden yanıyorsun
Maymun iştaklı mısın
Herkeseye kanıyorsun
237. Beni böyle eriten
Bu ateşli sevdadır
Gözü ellere bakar
Gönlü benden yanadır
238. Papatya açım açım
Ölürüm senin için
Dostlar da düşman oldu
Seni sevdiğim için

239. Güzel haberin olsun
Gelmişim kollamağa
Bir daha geleceğim
Seni buradan almağa
240. Kapıda otururken
Evin önünden geçtin
Bakmadın benden yana
Yaralarımı deştin
241. Almazsan eğer beni
Kız yerine kalasın
Allah alnıma yazsın
Bana nasip olasın
242. Isıtıyorsun beni
Sabah güneşi misin
Bekle beni birkaç yıl
Sen benim kismetimsin
243. Askerlik vatan borcu
Yapıp ta geleceğim
Ne mutlu olsun bana
Yâra kavuşacağım
244. Ayrılıp ta kavuşmak
Herkes nasip olmaz
Bazısı gider gelir
Bazısı de gelemez
245. Bazen Azrail vurur
Gider geri gelemez
Bazıları da gelir
Sevdasını bulamaz
246. Bazen de gider gelir
Hama mutlu olamaz
Sevdiğini de bulur
Bulur hama alamaz
247. Sevdiğim biliyorsun
Yakında ayrılık var
Kalbim umitle dolu
Gidişin dönüşü var
248. Herkes geri gelemez
Orada kalmak ta var
Ne belli yarınımız
Orada kalmak ta var
249. Döndüğümü düşündüm
Seni bulmamak ta var
Bundan daha kötüsü
Seni elde görmek var
250. Yarı açmış gül gibi
Başladık dökülmeğe
Dertten kaçmışım ama
Gelmişim dert çekmeğe

251. Gamı da kederi de
Yürekta taşıyoruz
Bu umutsuz dünyada
Boşuna yaşıyoruz
252. Başıma gelenlere
Ben bile şaşıyorum
Aşktan neşeden uzak
Bir dünya yaşıyorum
253. Ne zaman bana baksan
Kaçırđım gözlerimi
Sana söyleyemedim
Yutkundum sözlerimi
254. Toprak sanki derttendir
Bastığım yerde dert var
Mutluluktan bir parça
Acaba nerede var (KK.5)

2. HALK ŞİİRİ

Doğan Kaya, halk Őiirini, halk Şairlerinin veya isimleri bilinmeyen sanatçıların hece, belli bir d6nem de aruz 6lçüsüyle, farklı biçimlerde ve her konuda ortaya koydukları manzum ürünler olarak tanımlamaktadır. Şiirler, daha çok 8 ve 11 hece ile birim olarak da d6rtlükte/d6rtlüklerle ortaya konulmuştur. (Kaya, 2007: 371)

Türk halk Şiir geleneği, Türklerin İslâmiyet'i kabul etmelerinden önceki sözlü kültür ürünlerinin günümüze yansımış şeklini oluşturur. İslâmiyetten sonra da bu gelenek, özünü korumuş ancak değişen kültürel değişiklikleri bünyesinde barındırmıştır. Sözlü kültür geleneği içerisinde gelişen Şiirler, içerik ve şekil olarak İslamiyetten önceki Şiirler ile benzerlik göstermektedir. Halk Şiiri, sözlü gelenek içerisinde irticalen icra edilir. Bu Şiirleri dile getiren halk Şairleri genellikle eğitim almamıştır, toplum hayatı içerisindeki gözlemlerini doğaçlama şekilde dile getirirler.

Rize'de yaygın olarak halk Őairlerine rastlamaktayız. Rize ile ilgili değerli çalışmalarını olan Süleyman Kazmaz'ın halk Şairleri ile ilgili de önemli bir katkısının olduğunu söyleyebiliriz. Kazmaz tarafından hazırlanan 'Rize Halk Şairleri' ve 'Çayeli Halk Şairleri' ayrıca Burhan Okutan'ın Halk Şairleri Antolojisi (Tutaste) adlı çalışması birçok halk Őairi hakkında bilgi vermektedir. Rize'de derlenen malzemeleri incelediğimizde yörede yetişen halk Şairlerinin Şiirlerinde genellikle sevgi, milli ve dini değerler, toplumsal mesajlar, Karadeniz Bölgesi ve özellikle Rize-Çamlıhemşin ile ilgili konulara değinildiğini görmekteyiz. Sahada tespit edilen Şiirler aşışda konu başlıklarına göre tasnif edilmiştir.

2.1.Toplum Hayatı ile İlgili Şiirler

Nimete Saygı

Acikinca insan

Duramazuk aç

Afrika'da insanlar

Ekmeğe muhtaç

Ekmeği bulsala

Yer ope ope

İsrafci olmayın

Atmayin çöpe

Ekmeğin için çalışuruk

Dağ, bayır, tepe

El ustinde tutaruk

Saygımız var nimete

Ac insan kalmasun

Kolla etrafi

Sen da gayret et

Önle israfi

Ekmeğin mayası

Doğada sakli

Dunyada odenmez

Ekmeğin hakkı (KK.9)

Öğretmenime

Ben seni çok severim,
Gece gündüz özlerim,
Sana bağlı gözlerim,
Her gün seni izlerim,
Dünyayı sen öğrettin,
Kıymetli öğretmenim.

Beni yetiştirirsin,
Eksiğimi görürsün,
Tehlikeden korursun,
Annem gibi olursun,
Dünyayı sen öğrettin,
Kıymetli öğretmenim.

Güç verirsin dersime,
Ben tayfayım gemine,
Rastlanmamış eşine,
Muhtacım güneşine,
Dünyayı sen öğrettin,
Kıymetli öğretmenim.

Her şeyim öğretmenim,
Kanımla kaynar kanım,
Doğruyum, çalışkanım,
Sensin şerefim, şanımlı,
Dünyayı sen öğrettin,
Kıymetli öğretmenim.

Öğretmenler günümüz,
Başarıdır yönümüz,
Yıllarca hep kutlarız,
Hayırlıdır sonumuz,
Var oldukça ömrümüz,
Seninledir gönlümüz (KK.7)

Verem

Ben hasta olmam dema
Her şeyde var bi kerem
Sağlukli yaşamasan
Alur seni bi verem

Öksürürsun, terlersun
Ateşun seni yakar
Arkadaşların gelur
Sağa kapıdan bakar

İlaçlan tedavisi
Verur sağa bi umut
Hiçbişe kalmaz sağa
Bol içersen ballan sut

Veremlan savaşırken
Görmezsün karşisini
Hemen yapturacağım
BCG aşisini

Nevruz

Mart oldi yirimi sekiz
Geldi nevruz bayrami
Toğrağa cemre duşti
Canlandi her bir yani

Havalar sicaklandi
Hep canlandi çiçekler
Uçmağa hazirlanur
Yayladaki böcekler
Güneş vuru eritur
Dağlarda kalan kari

Gideruk tarlalara
İşler hiç kalmaz yarı

Nevruz geldi isindi
Vucudumun her yanı
Herkesə şans geturdi
Geldi nevruz bayrami (KK.9)

Kibirliye

Kibir yapma adam yıkar,
Ağzından ekşi söz çıkar,
Mapushanelere tıkar,
Bir katı sudur temelin.

Yazık olur gençliğinde,
Kibir girer benliğine,
Bu dünyaya geldiğine,
Bir katı sudur temelin.

Hiçbir kimseyi hor görme,
Gönüllü sözü konuşma,
İnsan iken hayvan olma,
Bir katı sudur temelin.

O da insan sen de insan,
Kaldırır seni yıkılsan,
Sen de düştü mü kaldırırsan,
Bir katı sudur temelin.

Küçüklerini sen de sev,
Kendini görmeyesin dev,
Allah sever kibirsiz ev,
Bir katı sudur temelin.

Kibirliyi şeytan sever,
Akşam sabah onu över,
Sonunda başını da yer,
Bir katı sudur temelin.

Oturur yerinden kalkmaz,
Kibir cennete bırakmaz,
Kibirsizi ateş yakmaz,
Bir katı sudur temelin.

Fanıdır bu dünya fani,
Hükmedenler şimdi hani,
Hırlayarak çıkar canı,
Bir katı sudur temelin.

Namazını kılar isen,
Hiç kimseyi incitmezsen,
Elbet Cennet'e gidersen,
Bir katı sudur temelin.

Dost Olalım

Gel arkadaş dost olalım
Dostluk gibi iyi şey yok
Dost yaşayıp dost ölelim
Bundan güzel iki şey yok.

Dostça uzansın elimiz
Tatlı söylesin dilimiz
Bütün insanlar biliniz
Bundan güzel iki şey yok.

Dost insanın özü aktır
Dost meclis sımsıcaktır
Dostluk mutlu yaşamaktır
Bundan güzel iki şey yok.

At arkadaş kin, garazı
Bunlar insanlık marazı
Lehinde olur terazi
Bundan güzel iki şey yok.

Sevgilim Doğa

Bu akşam da odamda yalnızım
Gaz lambası ışığında
Anlatırken derdimi mehtaba
Ayın pırıltısında yanıp sönen yıldızlar
Gel mutluluk burada, der gibiler

Gündüzden daha güzeldir bazı geceler
Karanlık köşelerdeki korku
Aydaki parlaklık
Yıldızların pırıltısı
Hepsi birer mutluluk benim için

Doğayı seviyorum bir sevgili gibi
Yıldızlar gözleri, ormanlar saçları
Ay yüzü lekesiz bembeyaz
Derdimi hep dinler, söyleşiriz
Kucaklaşırız, ağlar, güleriz
Hep beraberiz, kucaklar beni
Sar kollarına sıkıca
Beni sevgilim doğa (KK.5)

Yerli Mali Kullanmalı

Aramalı ve bulmalı
Yerli mali kullanmalı
Olmamalidir zavallı
Kendimizi korumalı
Yerli mali kullanmalı
Bu vatani kurtarmalı.

Yerli mali kullanırsan
İşzizine iş verirsin
Buna dikkat etmez isen
Olduğun yerde erirsin
Yerli mali kullanmalı
Bu vatani kurtarmalı.

Buyuğuyle küçüğüyle
Dikkat edelim tumuye
Milliyetçilik ruhuyle
Yariniyle bugünüyle
Yerli mali kullanmalı
Bu vatani kurtarmalı.

Bunu bilenler buyumuş
Bilemeyenler küçülmüş
Vatanımız unutulmuş
Bütün hileler kurulmuş
Yerli mali kullanmalı
Bu vatani kurtarmalı.

Dokuz yüz elliden beri
Sanat gitti çok ileri
Kalamayız bizler geri
Avrupa'dan daha seri
Yerli mali kullanmalı
Bu vatani kurtarmalı.

Yabancı mal bir kılıçtır
Kendi kendine vurursun
Kefen dahi alamazsin
Düşer sokağa çürürsün
Yerli mali kullanmalı
Bu vatani kurtarmalı.

Ne olacak demeyelim
Bu vatani yemeyelim
Bilemeyene deyelim
İyi günleri görelim
Yerli mali kullanmalı
Bu vatani kurtarmalı.

Bu ilkeleri bilmeyen
Hakikati göremeyen
Yabancı almam demeyen
Yazık önünü görmeyen
Yerli mali kullanmalı
Bu vatani kurtarmalı. (KK.7)

Arkadaşlar

Bakarsın dağlara yeşil giyinmiş
Çiçekleri kendisine süs etmiş
Suların sesini bir müzik gibi
Rüzgâr ile çalar biter ağlayış

Bir açıp bir solan gül deyilsin sen
Bir mevsimlik gelip geçen bahar deyilsin
Hani derler ya cennette varmış
Ve sen onlardan huri meleksin

Gönlümüz ferahlardı sabahın rüzgârında.
Beraber dolaşırdık her bahar sabahında.
Benden ayrı dolaşırsan Ayder yolunda.
Ayağın kırılсын canım sevgilim.

Koparırdım dalından verirdim sana.
Yakana taktığın gonca gülleri.
Bensiz görüyorsan o güzelliği.
Gözlerin kör olsun canım sevgilim.

Hep beraber olurduk her güneşli havada.
Ben hayat bulurdum attığın kahkahalarda.
Bensiz gülüyorsan gene Ayder'de.
Son gülüşün olsun canım sevgilim.

Senle yaşıyorum her an her yerde.
Ben burdayım ama kalbim yanında.
Bensiz yaşıyorsan gene Ayder'de.
Orda canın çıksın canım sevgilim. (KK.5)

Dün uzandım yeşil çimen üstüne.
Bakakaldım masmavi gökyüzüne.
Ezrail birden çıktı karşıma.
Götürüyor beni gerçek yerime.

Koğuştta karanlık sessizlik vardı.
Can geldi ta boğaza dayandı.
Düymeye bastım lanba yanmadı.
İşte bunları kör gözle yazdım.

Yattım yatağıma ezrail geldi.
Ver elini kalk gidiyoruz dedi.
Bunları yazmak içimden geldi.
Tek hatıram kalsın size ebedi. (KK.5)

En güzel günlerim seninle geçti.
Mutluydum yanımda olduğun zaman.
İçimde huzur gönlümde neşe vardı.
Ne suç işlemiştim feleğe karşı.

Elimden aldı hem seni hem neşemi.
Ayrılıkmış kaderimiz sevgilim.
Leyla olmuş hasretinle yanarım.
İnan ki sensiz yaşamıyorum. (KK.5)

Bu gece son gecem ben ölüyorum.
Son satırlarımı karalıyorum.
Elveda yaşamak elveda hayat.
Kara toprağına yar oluyorum.

Niye vurdun felek bana gözün kör olsun.
Benim yârim şimdi ellerin olsun.
Eğer beni unutursa o zalim.
Tek dileğim var o da ben gibi olsun.

Ne yapalım kaderimiz bu imiş.
Bu genç yaşta el salladım dünyaya.
Oğlum ölmüş diye feryad edipte.
Sakın arkamdan ağlama anam.

Ne yapalım kader gülmedi bana.
Kendime deyil ben acıyorum sana.
Genç yaşta oğlumu kaybettim diye.
Arkamdan üzüлüp ağlama anam.
Selam benden o yeşil dağlara
Selam deredeki balığa, yerdeki karıncaya
Selam öten karakuşlara, deredeki taşlara
Selam daldaki yapraklara

Bahçedeki kızlara

Selam beni özleyenlere
Nazlı, güzel Ayder'e selam
Selam kırlarda çiçeklere
Bahçelerde güllere selam

Selam Nazlı yâra selam
Selam benden tüm canlılara
Benim gibi yüreği yanıklara
Anasından, yârından
Ayrılanlara
Selam (KK.5)

2.2. Milli Şiirler

Çanakkale

Ulkemuze salduran
Sonradan olu pişman
Malumuza goz diken
Her zman olu düşman

Düşmanun zararından
Her taraf olu hangar
Yurdumuza saldurdi
Yunan, İngiliz, Bulgar

Her askerun özlemi
Şaadet şerbeti içmek
Kimseye nasip olmaz
Çanakkale'yi geçmek

Yağmur oldi sel oldi
Türk anasinun yaşı
Son topini patlattı
Orda Seyit onbaşı

Sutuni helal etti
Seyit'ina anasi
Boğazlara gomuldi
Düşmanun donanması

Kilit Bayir denince
Suyi serttur içilmez
Buni dünya öğrendi
Çanakkale geçilmez

Türk milletunun kalbi
Hep beraber atayı
Orda şeyit olanlar
Kalbümüzde yatayı

2 MART

İşgal altında olmak
Bizi üzer derinden
2 Mart'ta kurtulduk
Düşmanın pençesinden

Çözümler üreterek
Zorlukları aşalım
Her sene 2 Mart'ta
Büyük küçük coşalım
2 Mart söylenince
Akluma gelir Rize
Atalarımız dokti
Düşmanları denize

Bizi kurtaranların
Mezarları nur olsun
O günki askerlerden
Allah bin razı olsun (KK.9)

Mehmet Akif Ersoy

Kalemi alarak başladım söze
Şair Mehmet Akif'i tanıtım size
Bunu başarırsam ne mutlu bize
Onu tanıtmaktan gurur duyarım.

İstanbul Fatih'te dünyaya geldi
Akif'in ismini babası verdi
Annesi oğlunu candan çok sevdi
Onu tanıtmaktan gurur duyarım.

Ziraat okulundan diploma aldı
Paytar hekim olarak o görev yaptı
Öğretmen olarak orada kaldı
Onu anlatmaktan gurur duyarım.

Kurtuluş Savaşı'na candan katıldı
Kürsüden insanlara hemen haykırdı
Düşmanı savaşıarak kovalım dedi
Onu anlatmaktan gurur duyarım.

İstiklal Marşı için yarış açıldı
Bunun için birçok marşlar yazıldı
Sonunda Akif'in marşı seçildi
Onu anlatmaktan gurur duyarım.

Çok büyük bir ödül ona verildi
Verilen ödülü alamam dedi
Yetim çocuklara onu gönderdi
Onu anlatmaktan gurur duyarım.

O zaman fakirlik, sıkıntı çoktu
Bir ceket alacak parası yoktu
Milletin derdini heceye döktü
Onu övmekten gurur duyarım.

Kalbinde imanın nurları vardı
Yurdunu, milletini candan severdi
Bunlar için canımı veririm dedi
Onu övmekten gurur duyarım.

Çocuklar öğrenin onun adını
Bak dünya tanıyor onun şanını
İyi oku, anla yazdıklarını
Onu övmekten gurur duyarım.

İstiklal Marşı'mızı ne güzel yazdı
On kıta olarak kaleme aldı
O güzel eseri armağan kaldı
Onu övmekten gurur duyarım.

Saygılar, selamlar, minnetler size
Büyük bir mutluluk bahşettin bize
Rabbimden bol rahmet dilerim size
Makamın Cennet ola Mehmet Akif'im. (KK.11)

2.3. Rize Yöresi ile İlgili Şiirler

Ayder'den

Baharı bitirdik geldi sonbahar
O da bitti sarardı soldu dağlar
Bak işte dökülüyor bir bir yapraklar
Anamdan ayrıldım içim kan ağlar
Bugün Kasım 3 askerlik başlıyor

Ne Çok Özlemişim Karadenizi

Karalahanadan karakuşuna
Maçka Yaylası'ndan Kavron başına
Ovit'lerden Zigana'nın taşına
Ne çok özlemişim Karadeniz'i

Fındıklıda fındık karıştır çaya
Gülyalı kızları benziyor aya
Tekke Köy'den Sürmene'den Hopa'ya
Ne çok özlemişim Karadeniz'i

Gür dalgalar köpük köpük yükselir
Derin ırmaklardan serin ses gelir
Benim özlemimi bilenler bilir
Ne çok özlemişim Karadeniz'i

Alaçam'dan selam Tirebolu'ya
Kaçkar'larda yakalandık doluya
Sabah ezanıyla indik Ordu'ya
Ne çok özlemişim Karadeniz'i

Mapavri yoluyla İyidere'ye
Bak yağmur yağıyor, çık pencereye
Dellendin mi Şişmanoğlu nereye
Ne çok özlemişim Karadeniz'i

Işıksız Yayla'yı köşke değişmem
Taş oyuklardan akıyor çeşmem
Tonya'yı görmeden Rize'ye geçmem
Ne çok özlemişim Karadeniz'i

Livane'ye gittim gördüm Barhal'ı
Sanki çiçek açmış bir yaşam dalı
Öylesine dimdik sivri kayalı
Ne çok özlemişim Karadeniz'i

Binekteşi seviyorum Ayder'de
Puşili kızları tulumu nerde
Uzarlarda hasret varmış kaderde
Ne çok özlemişim Karadeniz'i

Bahar, Bayram Olur Çamlıhemşin'de

Kilitlenir yamaçlara çiçekler
Sarmaşıklar türkü söyler dallarda
Kokusu rüzgâra sevdâyı ekler
Bahar, bayram olur Çamlıhemşin'de

Müzik sesi olur akar dere
Hemşin yeşiline karışır güneş
Gurbet ezikliği gün pencerede
Bahar, bayram olur Çamlıhemşin'de

Çimende horondur, bulutta yayla
Çorapta nakıştır, başta puşidir
Çamlar sarmaş dolaş temiz havayla
Bahar, bayram olur Çamlıhemşin'de

Bir demet çiçektir, bir tutam kardır
Zirvelerde sistir, ırmakta rüzgâr
Şimdi kar ucunda kardelen vardır
Bahar, bayram olur Çamlıhemşin'de

Dere köpük köpük kar sularında
Her taşın ucunda şelale olur
Kuş sesi ormanın kuytularında
Bahar, bayram olur Çamlıhemşin'de

Tulum namesinde titreşir zaman
Ayder'in düzünde boğa sesidir
Derin vadilerin üstünde kalan
Bahar, bayram olur Çamlıhemşin'de

Göğüs kafesime sığmaz yüreğim
Kırlarda titreyen yaban gülüdür
Yağmurunda damla semtim yöreyim
Bahar, bayram olur Çamlıhemşin'de

Kuzunun boynunda çıngrak sesidir
Derede balıktır, kovanda baldır
Dallar arasında kuş kafesidir
Bahar, bayram olur Çamlıhemşin'de

Özlenecek Yerdir Karadenizim

Deredir, ırmaktır, rüzgâr gülüdür
Uzun, meşakkatli gurbet yoludur
Her evresi gurbet, hasret doludur
Özlenecek yerdir Karadeniz'im.

Uzungöl'dür, Zilkale'dir, Kaçkar'dır
Karayemiş, orman gülü, komardır
Yamaçları karlı, dağı dumandır
Özlenecek yerdir Karadeniz'im.

Evleri serpili bayıra dağa
Gençleri kültürlü, uyumlu çağa
Herkesi paşadır, kendine ağa
Özlenecek yerdir Karadeniz'im.

Çamlıhemşin, Ayder renkli deresi
Ceylansu Yaylası, yolun ötesi
Bazen çingiraktır, bazen kuş sesi
Özlenecek yerdir Karadeniz'im.

Maçka, Sümela'dır, çam kokusudur
Şiirdir, müziktir, aşk öyküsüdür
Oraktır, tırpandır, örs türküsüdür
Özlenecek yerdir Karadeniz'im.

Hep gurbettir gündem, acı mı acı
Mektuptur, resimdir onun ilacı
Hiç unutulur mu anayla bacı
Özlenecek yerdir Karadeniz'im.

Keşke Daha Dönmeseydim Hemşin'e

Sanki ateş almış, tutuşmuş dağlar
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e
Bizim eski Hemşin mazide kalmış
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e

Ben hasretim Hemşinlinin hasına
Tahta sofrasından bakır tasına
Karalahanası, muhlamasına
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e

Vartevor, Hodoç'tu inlerdi dağlar
Sanki viran olmuş, kurumuş bağlar
Pınarlar anlamsız, kuşları ağlar
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e

Dört kişi görürsen üçü yabancı
Eski Hemşinlide bitmez bu sancı
Hancı yolcu olmuş, yolcusu hancı
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e

Çan çalardı keçilerin boynunda
Oğlağını uyuturdu koynunda
Yayla viran kalmış yolun sonunda
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e

İklimi değişmiş, ne kış ne yaz var
Çorap nakışında yaşardı bahar
Tulumu çalardı eski ustalar
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e

Belki de yaşlandım tatsızlık ondan
İdare et derler, ne çıkar bundan
Kıl çadır nerede, her şey naylondan
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e

Ağla Hisoloğlu boşalt içini
Ne tatlı kokardı otun biçimi
İsteyerek yaptım ben bu seçimi
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e

Seni De Özledim, Hemşini De Ben!

Gurbete bağlamış kaderim beni
Unutamıyorum Hemşin'le seni
Günü gecesinde aklımdasın sen
Seni de özledim, Hemşin'i de ben!..

Bahar rüzgârları eritir karı
Oyuklardan akan, taştan pınarı
Tomurcuklar patlar, güneş doğarken
Seni de özledim, Hemşin'i de ben!..

Hasret alev alev, yüreğim yanar
Gözümde yaş olur gizlice kanar
İlk ışıklar karanlığı tararken
Seni de özledim, Hemşin'i de ben!..

Çiçek seli yayla yayla dolaşır
Çeker kokusunu, vadiye taşır
Pokut Yaylası'na yağmur yağarken
Seni de özledim, Hemşin'i de ben!..

Ceylansu Yaylası üç bin irtifa
Çamları sakızlı, balıysa şifa
Nokta hala ineğini sağarken
Seni de özledim, Hemşin'i de ben!..

Yayla çiçekleri yağmur kokardı
Bayırlardan ırmak olur akardı
Zirvenin ucunda şimşek çakarken
Seni de özledim, Hemşin'i de ben!..

Gelip Görmelisin Karadeniz'i

Çiçekle yaprağın dolanışını,
Bir yaya gezginin yol alışını,
Derede balığın kıvranışını,
Gelip görmelisin, Karadeniz'i.

Su olur akan ter çay bahçesinde,
Karadenizlinin pür neşesinde,
Kaçkar'lara yakın bir köşesinde,
Gelip görmelisin, Karadeniz'i.

Ceylansu Yaylası Kaçkar'a değer,
Bulutlar küçülür, boynunu eğer,
Karla çiçek filiz sürer beraber,
Gelip görmelisin, Karadeniz'i.

Sürmene'yi, Ardeşen'i, Çamlıhemşin'i,
Bir deli denizin kükreyişini,
Dal ucunda mavi ile yeşili,
Gelip görmelisin, Karadeniz'i.

Yeşilinde her tonunu bulursun,
Derenin sesinde müzik olursun,
Çay çiçeği kokusunu alırsın,
Gelip görmelisin, Karadeniz'i.

Dünyanın gözdesi Çamlıhemşin'i,
Gelin tülü olur şelalesini,
Dallar arasında kuş kafesini,
Gelip görmelisin, Karadeniz'i.

Gönlüm Sevdalıdır Karadeniz'e

Akşamları kuş sesine karışır,
Tütünle fındıkla çayla yarışır,
Halkı önce kendisiyle barışır,
Gönlüm sevdalıdır Karadeniz'e.

Yosunlu olukta su olur zaman,
Kuş sesiyle dolar çam kokar orman,
Huzur, mutluluktur orada her an,
Gönlüm sevdalıdır Karadeniz'e.

Kültürüne bağlı, dinine bağlı,
Horon, tulum, kemeçeye sevdalı,
Orda tek yürektir bütün ahali,
Gönlüm sevdalıdır Karadeniz'e.

Mavidir, yeşildir sahiller boyu,
Türk oğlunun arı kalmış öz soyu,
Şimdi cıvıl cıvıl körfezi koyu,
Gönlüm sevdalıdır Karadeniz'e.

Hamsi, sofrasıyla özdeş olmuştur,
Temel, her çıkmaza çare bulmuştur,
Hiciv sanatımız onla gelmiştir,
Gönlüm sevdalıdır Karadeniz'e.

Trabzon, Giresun, Ordu ve Rize,
Artvin ile Samsun gururdur bize,
Lâz dediğin sevdalıdır denize,
Gönlüm sevdalıdır Karadeniz'e.

Çamlıhemşin Kaçkar'ların eteği,
Şimdi doldurmuştur balı peteği,
Ninem yaylasında yakar tezeği,
Gönlüm sevdalıdır Karadeniz'e.

Karadeniz Türkiye'nin starı,
Oranın başkadır kışı baharı,
Hep birlikte çekmeliyiz yukarı,
Gönlüm sevdalıdır Karadeniz'e. (KK.10)

Rize Kimlerindir?

Boros Bağı'nda kurmuş bağları
Gelinlik kızları, ceylan tayları
Gurbette geçse de yılı, ayları
Yeşili maviye katanlarıdır.

Dik yamaçlarında yokuşu pekçe
Evler tepelerde, bakışı gökçe
Devamlı çalışmak geçerli akçe
Dağı mesken edip duranlarıdır.

Yazın yaylasında yağlı hoşmeri
İç yağlı lahana, kolot peyniri
Pazlama ekmeği, mısır unleri
Hamsiden, tatlıdan yapanlarıdır. (KK.11)

Rize

Vilayetin Rize Laz derler bize
Rize'yi anlatmak istedim size
Yamacı çok vardır biraz da düze
İşte böyle başlar bizim oralar

Yazın kışın yeşil bizim oralar
Kışın fazla olur biraz boralar
Yazın çiçek açar yüce yüksek kayalar
Görmeğe değer bizim oralar

Kalkandere, İkizdere, Ovit Dağı var
Yazın bile çıkmaz dayıman kari var
Portkal, mandalin bi de çayı var
Görmeğe değer bizim oralar

Övit'ten aşılır kuru yatağa
Koyun, keçi, sığır otlar otlağa
Yaylalar ağlıyor gülmez bir daha
Görmeğe değer bizim oralar

İkizdere'nin vanası vardır
İlicesi güzel şifası vardır
Bütün dünyalardan gelenler vardır
Görmeğe değer bizim oralar

Senoz

Senoz ipek yoludur tarihe bakın
Böyle tarihleri hep müze yapın
Bizi mahfettiniz gelin de bir bakın
Acımaçlık oldu bizim halimiz

Bütün yaylacılar burdan geçerde
Sularından kana kana içerde
Gelinler kızlar çimen biçerde
Acımaçlık oldu bizim halimiz

Rize'nin kervanı buradan yürürdi
Vakıflar da konaklayıp dururdi
Armut yemek için dala vururdi
Acımaçlık oldu bizim oralar

Dereye döktünüz ipek yolunu
Suçsuz iken bağladınız kolumu
Kimselere anlatamam halimi
Acımaçlık oldu bizim oralar

Cemal'in düzünde yaparduk düşün
Derede balık yok dalda bir kuşum
Ne hale kaldı bu benim başım
Acımaçlık oldu bizim halimiz

Cemal'in düzünü niçin yıktınız
Seksen tane armudi siz mi diktiniz?
Kastiniz neydi bizi yaktınız?
Perişan oldu bizim oralar

En azinden beş yüz meyve yıktınız
Canlı iken ayaklardan astınız
Senozli'ye nedir sizin kastınız
Perişan oldu bizim oralar

Senoz dedikleri büyük bir dere
Her taraf yıkılmış gideyim nere?
Elmeden canlı mi gireyim yere?
Perişan oldu bizim oralar

İpek yollarını müze yaptınız
Bizimkini derelere doktunuz
Yalnız bize midir sizin kastınız
Perişan oldu bizim oralar

Tüm Rizelinin yolu yoktınız
Yalnız Senozli'ye nedir kastınız?
Ağızları meyveleri siz mi diktiniz?
Perişan oldu bizim oralar.

Mecit Yıldız yazar dinleyen yoktur
Halden anlamayan insanlar çoktur
Sizlere soracak sadece Hak'tır
Köyünün halini perişan ettiniz (KK.12)

Keşke Daha Dönmeseydim Hemşin'e
Sanki ateş almış tutuşmuş dağlar,
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e.
Bizim eski Hemşin mazide kalmış,
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e.

Ben hasretim Hemşinlinin hasına,
Tahta sofrasına bakır tasına,
Karalahanası, mıhlamasına,
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e.

Vartebor, Hoboştü, İllerdi dağlar,
Sanki viran kalmış, kurumuş bağlar,
Pınarlar anlamsız, kuşlar ağlar,
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e.

Dört kişi görürsen üçü yabancı,
Eski Hemşinli'de bitmez bu sancı,
Hancı yolcu olmuş yolcusu hancı,
Keşke daha dönmeseydim Hemşin'e.

Gurbete bağlamış kaderim beni,
Unutamıyorum Hemşin'le seni,
Günü gecesinde aklımdasın sen,
Seninle özledim Hemşin'i ben. (KK.10)

Ardeşen

Senin ismin geliyor ta Yavuz Selim Han'dan,
Sivrisinek uçardı pataklıktan her yandan.
Ancak ardın şen idi nefesin kokardı gül,
Cıvıl cıvıl kuşlarla öterdi nice bülbül.

Ne mutlu bizlere ki şimdi içinde şendir
Ard merkez kaynaştılar son ismin Ardeşen.
Çay, sebze, meyve verir münbittir bahçelerin,
Vilayete namzetsin hazırdır ilçelerin.

Pazar, Hemşin, Fındıklı ca atıyorlar sana,
Fizyonomin müsait etrafına baksana.
Yaylaların, denizin, fırtınansa coşuyor,
Taşradan akın akın millet sana koşuyor.

Senden arsa, daire almak için bekleşen,
İstikbal peşindedir ey sevgili Ardeşen.
Sende durmadan akar dere, ırmak, şelale,
Okşa, yıka bizleri ey annemiz Ardeşen.

Uluslar arası yol daha da arttı neşen,
Yüzün güldü gülecek ey güzelim Ardeşen.
Seni güzelleştirmek budur bizlere düşen,
Sen inciler incisi olacaksın Ardeşen.

Mesut Yılmaz, Erdoğan senin için coşuyor,
İkisi de durmadan projen için koşuyor.
İki başbakanın var projen için can atar,
Gün gelir plan çizer sitresli gelir yatar.

Karşı görüşlüler var kolay değil bu işler,
İkisi aleyhine davaya girişmişler.
Fakat heyhat söker mi merde karşı namertlik,
Uysaldan anlamaza işte çare bu sertlik.

Otoriter olmadan yürümez böyle işler,
Bu fedakarlıklarla tarihlere geçmişler.
Bizlerden minnettalık Rabbimizden mükafat,
Ey Rıfkı ardın durma neşret anlamayana anlat.

Yavuz Selim baktı ki için batık ardın şen,
Bundan esinlenerek sana dedi Ardeşen.
Şimdiyse pırıl pırıl iç dış her tarafın şen,
Yüzün güldü gülecek ey sevgili Ardeşen. (KK.16)

2.4. Dini İçerikli Şiirler

Hac Yolculuğu

Beş milyon Müslüman geldi yan yana,
Yalvarır hepsi Allah'im sana,
Yer gelir ağlarız hep kana kana,
Mutlaka olursun dilekten yana,
Affeyle kulunu büyük Allah'im.

Kâbe'ye bakınca Cennet misali,
Her yani döşenmiş Cennet'ten hali,
Gelir görmeyene, gelir hayali,
Allah'im arkamız sana dayalı,
Affeyle kulunu büyük Allah'im.

Kâbe'yi tavafta uçar gibiyim,
Bütün günahimi yakar gibiyim,
Allah'im dünyadan göçer gibiyim,
Her an sizinle olur gibiyim,
Affeyle kulunu büyük Allah'im.

Allah'a imanin kuvveti budur,
Bu şehri yaşatan zezem suyudur,
Hazreti İbrahim dedi ki dur, dur,
Kâinat içse de bitmez doludur,
Affeyle kulunu büyük Allah'im.

Arafat'a çıktık kalbim tutuştu,
O sabah hacılar oraya koştu,
Âdem ile Havva orda buluştu,
Olduk melek gibi günahlar uçtu,
Affeyle kulunu büyük Allah'im.

Ben anladım diyen bir şey anlamaz,
Hikmeti Hüda'dan başka olamaz,
Rabbini bilmeyen burda duramaz,
İnsani göklere çıkarır namaz,
Affeyle kulunu büyük Allah'im. (KK.7)

Akşamdan yürüdük Müzdelife'ye,
Yarabbi af eyle hep diye diye,
Topladık taşları koyduk keseye,
Konakladık öğle mübarek yere,
Affeyle kulunu büyük Allah'im.

Şeytan taşlamada eyledik yarış,
Görmedim dünyada böyle yalvarış,
Mineyi dolaştık hep kariş kariş,
Çok zevkli bir hayat Allah'a varış,
Affeyle kulunu büyük Allah'im.

Medine'ye geldik sabah namazi,
Cenâb-i Hakk'a yaptık niyazi,
Günahi sevabi tarttı terazi,
Vardır şimdi sünnet bitirdik farzi,
Affeyle kulunu büyük Allah'im.

Hazreti Muhammet yatar buraya,
Ziyareti için girdik siraya,
Ebûbekir, Ömer aynı hizaya,
Aşiki maşûka büyük sevdaya,
Affeyle kulunu büyük Allah'im.

Kalyoncu diyor ki Cennet elinde,
İbadeti eyle günü gününde,
Allah ve peyganber dursun dilinde,
Af ederler seni günün birinde,
Affeyle kulunu büyük Allah'im. (KK.7)

Sevgili Peygamberim

Dünyaya gelmeden kanlar akardı
O zaman dünyada bir zulüm vardı
Baba çocuğunu kuma gömerdi
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Beş yüz yetmiş birde Mekke'de doğdu
Karanlıklar hemen gündüze döndü
O doğunca yüzü nur gibi oldu
Allah'ın resulü Muhammet geldi

O daha doğmadan babası öldü
Altı yaşındayken annesi öldü
Hiç vakit kalmadan dedesi öldü
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Sütanne Halime ona bakardı
Daha küçük yaşta o yetim kaldı
Onu Ebu Talip yanına aldı
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Gençliğini Allah yoluna verdi
Her zaman her yerde cihat ederdi
Muhtaç insanlara yardım ederdi
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Dünyaya gelince o şenlik verdi
Dünya onun gibi insan görmedi
O Hatice annemiz ile evlendi
Allah'ın resulü Muhammet geldi

O Hira Dağı'na her gün çıkardı
Cebrail meleği yanına geldi
Oku emri ile müjdeyi verdi
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Allah müjdeledi İslam dinini
Kur'an gösteriyor hedeflerini
Cebrail getirdi ayetlerini
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Hasta insanın olmaz neşesi
Herkesi ağlatır Kur'an'ın sesi
Kur'an'dır dertlerin gerçek çaresi
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Bak yedi çocuğu dünyaya geldi
Fatma kızı ile Ali evlendi
Bütün çocukları candan severdi
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Gece tefekkürde durup ağlamış
Bizim gibi yataklarda yatmamış
Sabahlara kadar ayakta kalmış
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Rabbimiz ismini beraber yazmış
Kurak bölgelerde çok susuz kalmış
Ümmetinin affı için ağlamış
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Bir gece miraca çıkarak indi
Oraya çıkmanın sırrına erdi
Beş vakit namazı bize getirdi
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Allat met ediyor peygamberini
Kur'an belirtiyor haberlerini
Hepimiz yapalım sünnetlerini
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Peygamberim yaptı veda haccını
Herkes söyledi vasiyetini
Müminler dinledi onun sesini
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Allah'ın resulü rahatsız olmuş
Birkaç gün kalarak evde dinlenmiş
Ölüm haberine herkes ağlamış
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Allah'ın resulü yumdu gözünü
Müminler tutsunlar onun sözünü
Resulün izine sürsün yüzünü
Allah'ın resulü Muhammet geldi

Bak mümin kardeşim söylerim size
Vakit geç olmadan dönelim öze
Eğer geç kalırsak yazıktır bize
Allah'ın resulü Muhammet geldi (KK.13)

Ayırma Ya Rab

Beş vakit namazı unuttur olduk,
İçimiz dışımız günahla doldu.
Büyüğü küçüğü tanımaz olduk,
Bizi Hak yolundan ayırma Ya rab.

Paramiz oldukça vermedik zekat,
Kıldık cumayı hep iki rekat.
Boşuna harcandı verdiğin sıhat,
Bizi Hak yolundan ayırma Ya Rab.

Aklım takıldı paraya mala,
Yaşın yetmiş oldu doymadın hala.
Hepsi geri kalır Sala
Bizi Hak yolundan ayırma Ya Rab.

Esir etti bizi şu zalim moda,
Birbirini boğduk bir kaşık suda.
Hep yarıştik küfre giden yolda,
Bizi Hak yolundan ayırma Ya Rab.

Gençlik yoldan çıktı halımız yaman,
Herhalde bitiyor şu ahir zaman,
Boynuna asilir o yüce ferman,
Bizi Hak yolundan ayırma Ya rab.

Faydali olalım yüce millete,
Koşup sarılalım farza sünnete,
O zaman gideriz ancak cennete,
Bizi Hak yolundan ayırma Ya Rab. (KK.14)

Naat-1 Şerif

Beşyüz yetmişbir miladi yılında
Bir nur doğdu o gün Mekke ilinde
Ümmeti ümmeti vardır dilinde
Şefaatin senbolüsün Muhammed

Methe sığmaz senin nam u bülendin
Naatına aciziz hem biz hem kendin
İşte onun için Muhammed dendin
Ancak rabbın takdir eder Muhammed

Ne Azrail ne Mikail ne Halil
Denk olamaz sana ne de Cebrail
Sayende var oldu ins ü cin dahil
Şefaati uzman hakır Muhammed

Tüm varlığın müsebbibi ey canan
Kor oldu ateşin içinde yanan
Sen hem ta ezelin hem ahır zaman
Rahmeten lil'aleminsin Muhammed

Adem ata kovulunca cennetten
Sayende kurtuldu o tüm dertten
Halas olmak için her müsibetten
İsmin dahi kafi geldi Muhammed

Kürre-i arz bütün sema alemi
Saygı duyar sana levhi kalemi
Seni seven görmez azap eleme
Sallallahu aleyke ya Muhammed

Gökte iki yerde iki vezirin
Sana hasret yılan çıyan her birin
Liva-ül-hamd sancağıma gel girin
Derken bizi de kat canım Muhammed

Ya Muhammed methe layık ismin var
Rabb-ül-alemin nurdan cismin var
Her bir kalpte Mir'at olan resmin var
İsmin yüce, cismin yüce Muhammed

Yüce Rabbim seni mümtaz yarattı
Cümle peygamberin önüne kattı
Ahlakını ahlakıyla donattı
Büyükülüğün örneğisin Muhammed

Yalnız senin ismin kattı ismine
Sinek dahi kondurmadı cismine
Ressam malik olamadı resmine
Cümle alem sana hayran Muhammed

Seni örnek alan oluyor veli
Sana buğz edenler bulur efseli
Sen her şeyin niyarısın? Besbelli
Çünkü Rabbin habibisin Muhammed

Habib ismi ancak sana verildi
Bulut dahi tepenize gerildi
Doğar doğmaz putlar serildi
Nübüvvetin zahir oldu Muhammed

Seva gölü yerin dibine battı
Şeytan en zor günü o zaman tattı
Kısra sarayı da sonuna çattı
Paramparça olmadı mı Muhammed

Bin yıl yanan Mecusi'nin ateşi
Sönüverdi derhal kalmadı eşi
Bedirde de Ebu Cehil'in leşi
Baş gövde ayırtan sensin Muhammed

Nemrut'la Firavun, Karun'la Şeddad
Zalim idareler sürdürdü kat kat
En son Ebu Cehil, Leheb de berbat
Defterini düren sensin Muhammed

Sen hem peyganbersin hem başkumandan
Yüceden yücesin derya ummandan
Arş kürs dahi zerre kalır bir yandan
Önce Allah sonra sensin Muhammed

Yaratmadı Allah senden ālāsı
Sen tıpkı rengarenk arı tarlası
Sözlerin bal bu teşbihin manası
Kalbe surur, cila sensin Muhammed

Sana konan bal dolar peteğine
Kim yapışsa eline eteğine
Kaygı duymaz hiçbir an emeğine
Rabbe vuslat senden geçer Muhammed

Davet edilince semaya çıktın
İslam sancağını oraya diktin
Küfrün temelini kökünden yıktın
Tevhid bayrağını açtın Muhammed

Sohbet edip Rabbimizle baş başa
Şeref verdin o gün yas tutan arşa
Rabb-ül-alemin edim temaşa
En yüksek makama erdin Muhammed

Yükseltince seni Rabbe Cebrail
Arş kürs rakse geldi cümlesi dahil
Melekler seyranla oldular kail
Şehadet ettiler sana Muhammed

Vasıl olup huzuruna durunca
Kalbin güm güm, nabzın vurup atınca
Tahiyatta cümleleri kurunca
Yine bizi unuttmadın Muhammed

Erişemez sana hiçbir derece
Rabbin gözler seni gündüz ve gece
Naatına son beyit yazdım böylece
Asırlarca yazsam bitmez Muhammed

Ben aciz ümmetin Rıfkı Er adım
Sana ümmet olmak sonsuz muradım
Seni her andıkça artar feryadım
Sana layık olmadım Muhammed

Naat-ı Şerif

Yıl beşyüz yetmişbir miladi yılı
Kafirlerin o gün tutuldu dili
Birçok mucizeler bunun delili
Yeryüzüne hoş gelmişsin Muhammed

Senin büyüklüğün nā-mütenahi
Sen her şeyin destegāhı, penāhı
Senin sıfatın örter günahı
Dille vasfın mümkün değil Muhammed

O ne mutlu gündü sabaha karşı
Gelir gelmez çaldın bir hücum marşı
Ne yeryüzü kaldı, ne gök ne arşı
En büyük inkılab yaptın Muhammed

O gün pazar ertesi şafak söküyor
Tüm melekler salat selam okuyor
Putlar yüzü koyu, Seva çöküyor
Nāmertlere kan kusturdun Muhammed

Ne Kisra'nın on iki şerefesi
Ne Mecusi ateş, ne de bişesi
Batıl olan mahvoldu hep cümlesi
İnkılabın kutlu olsun Muhammed

Zaman geçti yavaş yavaş büyüdün
Kırka geldin nübüvvetin duyurdun
Ebu Bekir'in kucağında uyudun
Kafirlerden hiç korkmadın Muhammed

Sefa tepesinde konferans verdin
İslama sokmaktı en büyük derdin
Tek başına küfre göğsünü gerdin
Asla azmin kırılmadı Muhammed

Karşı geldi sana Cehil'le Leheb
Ne haya bildiler, ne de bir edeb
Lanet olundular tek bundan sebep
Haklarında ayet indi Muhammed

Taşa tutturarak üstelik seni
Kan revan yaptılar o nazik teni
Cebrail istedi lanet etmeni
Ben af için geldim dedin Muhammed

İşitince Hamza pehlivan koştı
Ah yeğenim deyip köpürüp coştı
Darbesini yiyen tepinip düştü
Yine buna sevinmedin Muhammed

Arslan gibi topluluğa atladı
Cümlesinin ödü birden patladı
Leheb'le Cehil'i tutup katladı
Yine iltifat etmedin Muhammed

Koşa koşa geldi müjde vermeye
Macerayı önünüze sermeye
Sırrın ağır, akıl tartmaz ermeye
Sen sır küpü, muammasın Muhammed

Seni arayarak mescidde gördü
Halı hatırını derinden sordu
Meğer Hamzqa boşa kendini yordu
Beklediği boşa çıktı Muhammed

Ey yeğenim geçmiş olsun deyince
Cevp verdin boyun kulak eğince
Dedin öksüz hālî budur netice
Hamza'yı ağlattın orda Muhammed

Ben öksüzüm, anne, baba, amcasız
Leheb vurdu cümlesiyle ayarsız
Benim davam başka, bunlar zararsız
Derken Hamza şok geçirdi Muhammed

Böyle olur kimsesizlerin hali
Gariplerin elbet budur ahvali
Bu Muhammed garip, öksüz, zavallı
Elbet ki döverler dedin Muhammed

Hamza dedi “İntikamını aldım.
Cümlesinin içine atımı saldım.
Kafasına yedi ok yayı çaldım.”
Yine tatmin olmadın Muhammed

Sen de “ey canım amcam benim,
İman et ki bu tazik tenim.
Ben intikam değil affı severim,
Rahmet için geldim.” dedin Muhammed

Hamza bu sözler eriyip kaldı.
tefekkür ederek derine daldı.
gurur ve nefsinin yerlere çaldı.
Ashab-ı güzinden ettin Muhammed.

İman edip derhal müslüman oldu.
Tevhidi getirip gözleri doldu.
Bütün kafirlerin yüzleri soldu.
Methin bize vacip oldu Muhammed.

Tüm işlerin büyüklüğüne delil.
Sen hem habibisin hem dostu Celil.
Methine ins ü cin aciz böyle bil.
Çünkü huluk-ul-azimsin Muhammed.

Sen ahlakta hem de harpte kumandan.
Manen emir verdin doğduğun andan.
Çepeçevre sarılınca dört yandan.
Dua edip geçmedin mi Muhammed.

Ne kadar yazsam ki methiyyen bitmez.
İlmin yoktur, kalem uzayıp gitmez.
Buna hem zekamın hem ömrümüz yetmez.
Bizleri bağışla canım Muhammed.

Allah'a hamd, sana selam son sözüm.
Sana hasret içim, dışım ve özüm.
Bari mahşer günü görsün bu gözüm.
Nur camalin bize göster Muhammed.

Sığınarak sonsuz şefaata.
Salat u selamlar yüce katına.
Ümmetin Rıfkı'nın hatıratına.
Bizi Sen'siz bırakma ya Muhammed. (KK.16)

Ezübillahimineşşeytani,
Bismillahi deyip kovarız ani,
Ey on sekiz bin alemin sultani,
Bizleri şerrinden koru Allahım.

Ellah, Rahman, Rahim üç büyük ismin,
Esmâ-i Hüsnâ'ndan bunlar bir kısmın,
Tarif edilemez sonsuzdur ismin,
Kalbimizi mekan eyle Allahım.

Bizlere ihlas ver sana varalım,
Nefis şeytan çemberini yaralım,
Zerrece rızana nail olalım,
Rahim ismin hürmetine Allahım.

Zikrinle mutmain olur kalbimiz,
Şerikin yok sen bir teksin Rabbimiz,
Muhammed Mustafa Peygamberimiz,
Kuran'ı da bize verdin Allahım.

Latekn tu min rahmetillah dedin,
Günahkar kullara umudu verdin,
Biz acizi muhatabın eyledin,
Bize de kendini sevdin Ellahım.

Sen yol gösterirsin ben oldum zalim,
Hidayet etmezsen ne olur halim,
Kuran'ı indirdin tutacak dalım,
Elimizi gevşettirme Ellahım.

Recm ettin şeytanı kestin rahmeti,
Bize hasr eyledi tüm adaveti,
Cümle mümin Muhammed'in ümmeti,
O melundan bizi hifz et Ellahım.

Medet ey Allahım yandı içerim,
Şifali ot eker hüsrana biçerim,
Mevta olup elbet bir gün göçerim,
Ölmeden uyandır bizi Ellahım.

Göze bir inerse gafletten perde,
Gözükmez hilkatın gayesi nerde,
Pas tutmadan kalpler, düşmeden derde,
Azamet nurunla parlat Ellahım.

Kelam söyler tutulmuyor sözümüz,
Çarık oldu suratımız, yüzümüz,
Kalu beladaki ahdi özümüz,
Bozdurma bizlere yüce Allahım.

Hem nefsi emmarehem melun şeytan,
Bırakmaz bizleri asla hiçbir an,
İmansız eyledi birçok nice can,
Bizleri şerrinden koru Allahım,

Sen emir buyurdun etmedi secde,
Gurura kapıldı gelmedi vecde,
Hasedi tükenmez çekilmez perde,
Bizi ona galip eyle Allahım.

Kuran'la bildirdin düşmanımızı,
Kaptırmayın dedin imanınızı,
Cihatla verelim şu canımızı,
Yolundan şehit et bizi Allahım.

Beyitlerim İslam'a hizmet gayesi,
Alsın nasıbını kerhez payesi,
Hidatey mevladan ancak çaresi,
Bizi senden ayrı koyma Allahım.

Sen elestü birabbiküm deyince,
Bizde bela sözü verdik iyice,
Ahdi misak eylemişiz böylece,
Sözümüzde sebat ettir Allahım.

Babanın sülbünü ettin çekirdek,
Annenin rahminde büyüttün tek tek,
Kimin kız eyledin, kimisin erkek,
Akıbetim güzel eyle Allahım.

Annenin karnını fabrika yaptın,
Bütün azamızı orada taktın,
İnşaat bitince serbest bıraktın,
Kulluğuna layik eyle Allahım.

Annenin karnını saray eyledin,
Göbek damarıyla kanla besledin,
Dünyaya gelince südü neyledin,
Seni nasıl yad eyleyim Allahım.

Annenin göğsünü musluk eyleyen,
Hem dışta hem içte bizi besliyen,
Bu kulumdur ben de Rabbiyim diyen,
Sana canım kurban olsun Allahım.

Yaş iki olunca dişimi verdin,
Annemin südünü geri gönderdin,
Çeşitli yemekler, meyveler verdin.
Sana beni aşık eyle Allahım.

Annenin kalbine koydun merhamet,
Sevgisinden görmez çektiği zahmet,
Şefaatçim eyle habibin Ahmet,
Bizi ona ümmet eyle Allahım.

Erginlik çağında bizi everdin,
Mutahhar zevceler hem evlat verdin,
Her şeyin başında din iman verdin.
Bize hüsnü hatime ver Allahım.

Ne kadar meth etsem methiyem bitmez,
İlmn yoktut, kalem uzanıp gitmez,
Deryalar mürekkep olsa da yetmez,
Aczime bağılşa affet Allahım.

Amel defterinde çeşitli yazı,
Ahirette kılınmaz sünneti, farzı,
Melek, ins ü cin kesmez niyazı,
Bizi zakirinden eyle Allahım.

Cennet bahçesinde meyveler güller,
Vasfi mümkün deyil acizdir diller,
Şakır şakır öter kuşlar, bülbüller,
O nağmeleri de duyur Allahım.

Cennet bahçeleri türlü saraylar,
Orada bulunmaz seneler, aylar,
İlim erbapları bunları anlar,
İlminle taltif et bizi Allahım.

Ya Rabbi cömertsin hasis değilsin,
Kim ne ister ise onu verirsin,
Bire en az on kat karşı gelirsin
Bizi sadece sev yeter Allahım.

Yar Rabbi sen ol beni sevgilim,
Fasih eyle güzel konuşsun dilim,
Zahiri ve hem de batni ilim,
İkisini de ver yüce Allahım.

Yaş kırk yedi olduk dönüş başladı,
Kimi şifa kimi zehir aştı,
Kimi de zulmetti bzi taşıdı,
Cümlemize hidayet ver Allahım.

Mahşerde terazi, mizan kurulur,
Kötülere kelepçeler vurulur,
Zümre zümre cehenneme sürülür,
Bizi o bölükten etme Allahım.

Güneş iner kafaları pişirir,
Feryatlar koparır herkez ...
Gözyaşları deniz gibi taşır,
Bizi o dehşetten koru Allahım.

İyilere serinlik eder sancak,
Buna mümin olan kavuşur ancak,
Gel Ellaha kul ol edebini tak,
Bizleri hörmetkar eyle Allahım.

Resuller nebiler toplanır durur,
Herkes ağlaşırlar duramaz yürür,
Hakkın divanında hesap görülür,
Bizi orda mahcup etme Allahım.

Kafirler defteri solundan alır,
Okur amelini hayrette kalır,
Keşke toprak olsak diye yalvarır,
Bu dertlerden bizi korusun Allahım.

Cehennem kapısına giderler,
Zebaniler soru sual iderler
Gelmedi mi size peygamber der,
Bizi ehl-i nardan etme Allahım.

Derler peygambere iman etmedik,
Kitabı yalanlar tekzip ederdik,
Nefsimize uyduk bu hale geldik,
Böyle akıbetten korusun Allahım.

Cehennem kapısı açılır heman,
Zebaniler tutar geçirmez,
Çığlıklar, feryatlar kopar,
Bizleri esirge aman Allahım.

Cehennem maliki teftişi yapar,
Emreder ateşe savurup atar,
Azap hafifletmez oldukça artar,
Sarsılmaz iman ver bize Allahım.

İyiler sağından alır defteri,
Hamd ü sena ile dua iderler,
Bölük bölük cennetine gider,
Bizleri onlardan eyle Allahım.

Rıdvanın emriyle kapı açılır,
Müminlere sevgi, rahmet saçılır,
Kana kana kevser suyu içilir.
O zümreden bizi eyle Ellahım.

Sevkedilir yerlerine gelirler,
Melekler onlara selam verirler,
Ne güzel ameller ettiniz derler,
Bizi de onlardan eyle Ellahım.

Kadınların çoğu hileli canbaz,
Rızkını yer içer Ellah'ı anmaz,
Üstü başı açar hiç de utanmaz,
Şuur ver bunlara yüce Ellahım.

Dans yerinde haya edep atarlar,
Güldürür milleti çalım satarlar,
Bugün neşe yarın azap tadarlar,
Şuur ver bunlara yüce Ellahım.

Nefis, şeytan alevlenir tutuşur,
Namahrem bilmezler göşar sürtüşür,
İyman kovulunca bunlar oluşur,
Şuur ver bunlara yüce Ellahım.

Kadın, kız, erkekler eder panayır,
Şvaneyle hundu gelde sen ayır,
Cehennem bunlara olmadan zahir,
Tövbe nasip eyle yüce Ellahım.

Ya Rabbi bunlara şuur ihsan et,
Hepsine ulaştır acil hidayet,
Tövbeyi nasuhla yoluna ilet,
Şuur ver bunlara yüce Allahım.

Kızları dans eder bakar babası,
Alkış tutar bir taraftan anası,
Ülkemizden çıkar rezalet dansı,
İyilerin hürmetine Allahım.

Düğün için dans salonu tutulur,
Haya namus ne varsa unutulur,
İman cevheri ver millet kurtar,
Şehitlerin hürmetine Allahım.

Orkestra müziği çalar gösterir,
Şeytan kalbe dolar piste koşturur,
Bir kısım melekler duramaz yürür,
Onları azaptan kurtar Allahım.

Önce gelin damat kalkarlar dansa,
El çırpar ne kadar maymunlar varsa,
Cehennem onlara olmadan arsa,
Tefekkür hissini tattır Allahım.

Ne yaptığını bilemiyor bu millet,
İhata eyledi her türlü zillet,
Medeniyet oldu fuhuş rezalet,
Hepimize anlayış ver Allahım.

Nerde kaldı namuz can atan,
Ne için öldüler kefensiz yatan,
Gel kardeşim artık haya et utan.
Basiret ihsan et güzel Allahım.

Ehlini kıskanmaz hem de zevk alan,
Var mı bunlardan tek müslüman olan,
Deyyüs dedi Resul, olamaz yalan,
Erken dönüş nasip eyle Allahım.

Üç zümre cennete giremez dedi,
Ellaha şirk koşa asla ebedi,
İkincisi deyyüs cevabı verdi,
Bu azım elemenden kurtar Allahım.

Üçüncüsü devamlı şarap içen,
Hakikatı örtüp üstünden geçen,
Müstesnadıp tövbe edip yaz geçen,
Tenzile bunları yüce Allahım.

Böyle düğünlere dinen gidilmez,
Halk dururken mahluk sözü eğilmez,
Emrini çiğneyen cennete girmez,
Bizi sana müti eyle Allahım.

Bütün emanettir verdiğin aza,
Kır ayağımızı gönderme saza,
Bize hayır eyle ol
Ol mahşerde rezil etme Allahım.

Evinde kapanır dışarda açar,
Mahrem yerlerini etrafa saçar,
Rahmet melekleri tiksindir kaçır,
Bunları uyandır yüce Allahım.

Bazısı da giyer kot pantolonu,
Ah ne olur bilsen bu kızın sonu,
Lanet ediyor Paygamber bunu,
Gaflet uykusundan uyar Allahım.

Kızına İslam'ı öğret ey ana,
Yoksa o evladın davacı sana,
Dinsizliği bırakın girin imana,
Tövbe nasip eyle yüce Allahım.

Uyarayım yine aczimle sizi,
Ard fikir taşımam af edin bizi,
Din kardeşlerimdir kadını, kızı,
Yoluna sevk eyle yüce Allahım.

Mazur görün biraz tabirim acı,
Kimi ablamsınız, kimi de bacım,
Garip kardeşisiniz size duacı,
Duamı kabul et yüce Allahım.

Zevk edince şifalı ilaç yakar,
Hasta acı duyar biraz sert bakar,
Sonra şifa bulur ayağa kalkar,
Bu şuurla dinlesinler Allahım.

Olmayın kardeşler asla umutsuz,
İnsanlar olamaz elbet kusursuz,
Kulak ver İslam'a olmayın mutsuz,
Nurunu tecelli eyle Allahım.

Tırnağını pençe gibi uzatan,
Gel ey kız kardeşim azıcık utan,
Şeytandır sizleri çekip avutan,
Bunlari da sana çevir Allahım.

Tırnağın üstüne çekerler boya,
Modern kız olduk sanırlar güya,
Temilenmek için girerler suya,
Pis gezdiklerini duyur Allahım.

Tabaka yaparak suyu geçirmez,
Dinden uzak olan bunları bilmez,
Kalp mühürlenince çare edilmez,
Şeytanlar elinden kurtar Allahım.

Bu melundur bizi ateşe atan,
Cehennem kendini eyledi vatan,
Bunları bildirdi bizi yaratan,
Bizleri şerrinden kuru Allahım.

Sizin için yazdım şifa ilacı,
Ne olur Allahım bizleri acı,
Kullarını eyle bize duacı,
Hidayetini ver yüce Allahım.

Gelin yaradana kulluk edelim,
Hep birlikte cennetine girelim,
Canımızı şahadetle verelim,
Duamızı kabul eyle Allahım.

İnmeden mezara teslim olalım,
Allahım lütfunu hemen bulalım,
Abdest alın huzuruna duralım,
Bizi sana asi etme Allahım.

Bu namazdur irtibatı sağlayan,
Bu namazdır kulu Rabbe bağlayan,
Bu namazdır doğru yolu sağlayan,
Bu şuurla bizi haş et Allahım.

Bey namaz cesedi kabre inince,
Mezar sıkar bunu orda iyice,
Dilleri tutulur melek gelince,
O hallerden bizi koru Allahım.

Bütün işin artık aksine gider,
Peygamber bu türlü ifade eder,
Dertlere bir çare edemez peder,
Fırsat kaçırmadan uyar Allahım.

İnsanlar ölür defterleri dürülür,
Kabirlerde çeşit sual sorulur,
Asillerle kırbaçlarla vurulur,
Bu hallerden bizi koru Allahım.

Kim ne yapar ise kendine yapar,
Nefsine uyanlar hak yoldan sapar,
Cennet yolcuları Ellah'a tapar,
Bizi senden ayrı koyma Ellahım.

Herkez bu dertlerden nasibın alsın,
Tefekkür ederek derine dalsın,
Dayma gülüyorsa biraz ağlasın,
Ölmeden uyandır bizi Ellahım.

Bu beyitler sonu yoktur kesilmez,
İlim artar dağıttıkça eksilmez,
Kuru odun gibi gezilmez,
Aşkınla tazelet bizi Ellahım.

Mücadele ile geçiyor hayat,
Ellahı zikirle geçsin her saat,
Esirgeme yarap bizlere imdat,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

En sevgili habibini yarattın,
Alemleri nuru ile donattın,
Bizleri de onun yoluna kattın,
Ayrırma bizleri Resüllülâh'dan.

Nice nebilerle, şühedaları,
Din için kestirdin hem babaları,
Rızan için uçur şu kafaları,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Aşk ver bize aksın kanlı yaşımız,
Ebubekir'i kıl hem baştacımız,
Onun imanıyla dolsun kalbimiz,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Hem Ömer-ül-Faruk'a yoldaş eyle,
Mahşerde onunla bizi haşreyle,
Zat-ı kibriyanı bize bahşeyle,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Zinnureyn Osman Kuran hafızı,
Cümle sahabiden ayırma bizi,
Dünya ve ukbada tüm cümlemizi,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Şecaat timsali Ali Mürteza,
İslamın uğruna çok etti gaza,
Takat yokki hakkında kalem yaza,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Hem Hazreti Hüseyin'i analı,
Şefaatlarına nail olalım,
Fatihayı ruhlarına sunalım,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Hazreti Aişe bizim annemiz,
Sana evlat olmak bizim gayemiz,
Allahım bırakma bizleri çaresiz,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Hem Fatıma anamıza selam et,
Şefaatlarını bize ikram et,
Senden gelir ancak nur-ı hidayet,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Babası Abdullah anne Emine,
Süt annesi vardı Halime Nine,
Cümle insanları çağırır dine,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Dünyaya gelmeden öldü babası,
Kabrine götürdü dertli anası,
Deşildi yeniden taze yarası,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Ziyaret dönüşü anne de gitti,
Resülüllah orda tükendi bitti,
Anne diye göz yaşını akıttı,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Bu hadise Ebva Köyü'nde oldu,
Küçücük kalbine ızdırıp doldu,
Öksüz yavrü tekrar yola koyuldu,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Ağlayarak döndü Mekke iline,
Bu hadise herkes için biline,
Ne anne ne baba ne de bir nine,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Ebu Talip aldı heman yanına,
Yetim yeğenini bastı bağına,
Ali evladını verdi sağına,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Ali bırakmadı Resül zişanı,
Çocukluk çağında etti iymanı,
Hayber kahramanı Ellah arslanı,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Yaş yirmi beş oldu Resül evlendi,
Hatice anneyle baş başa verdi,
Kırkına gelince Cebrail geldi,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Öne baksa arkayide görürdü,
Gururlanmaz tebessümle yürürdü,
Üstünde bir bulut her an dururdu,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Serinlik ederdi nebiyye bulut,
Gel kardeşim sen de sünnetini tut,
İtaat et ona itirme umut,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Yüzüne aşıktır ins ü cin, melek,
Aşkından deveran ediyor felek,
Biz de ona aşık olmamız gerek,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Bizim için döktü kanlı yaşını,
Harbe girdi şehit etti dişini,
Din düşmanlarının serdi leşini,
Ayrma bizleri Resülüllah'dan.

Nübüvver gelince hemen...
Ben peygamber gönderildim ...
Ebu Lehep çirkin sözler ...
Ayrma bizleri Resülüllah'dan.

Bunu duyan Hamza Resül amcası,
Vurdu ok yayını yardı kafası,
Seyyidi şüheda cenkler dehası,
Ayrma bizleri Resülüllah'dan.

Geri dönüp Resülü mücdeledi,
İntikamın aldım yeğenim dedi,
Arkandayım korkma artık ebbedi,
Ayrma bizleri Resülüllah'dan.

Resul dedi "Ey canım amcam benim,
İman et kş gülsün bu nazik benim,
Ben intikam değil affı sevenim."
Ayrma bizleri Resülüllah'dan.

Hamza bu sözlerden eriyip kaldı,
Tefekkür ederek derdine daldı,
Gurur ve nefsinin yerlerde çaldı,
Ayrma bizleri Resülüllah'dan.

İman edip derhal müslüman oldu,
Tevhidi getirdi gözleri doldu,
Bütün kafirlerin yüzleri soldu,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Otuz dokuzuncu ashab arslanı,
Dehşetinden korku saldı her yanı,
İki elde kılıç serer düşmanı,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Düşman saflarına dalıp yarardı,
Her iki elde de kılıç sallardı,
Yeğenine siper olup kollardı,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Bütün gazalara etti iştirak,
Allahım onlardan eyleme irak,
Şefaatchim eyle derdime ortak,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Ya Rabbi aşkınla bizleri coştur,
Masivadan çekip rızana koştur,
Tüm ashaba fatihamı ulaştır,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

İslam izzet buldu qartık yayıldı,
Ebu Lehep düştü hemen bayıldı,
Zor geçmedi küstahlığa sarıldı,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Ebu Cehil'in de hışmı yükseldi,
Resülün katiline kararı verdi,
Ömer talip oldu hemen gönderdi,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Yalın kılıç Ömet etti hareket,
Karşıdan ihtiyar sordu bereket,
Dedi ki ya Ömer bu işi terk et,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Ömer ihtiyara dedi başını,
Uçurup yığarım burda leşini,
Muhammed'in de görürüm işini,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

İhtiyar der orda dolu arslanlar,
Bir kılına feda ettiler canlar,
Yanaştırmaz seni bir adım onlar,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Dedi ya Ömer sen dön evine git,
İman etti çoktan enişten Sait,
Kız kardeşin dahil git terbiye it,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Ömer döner evde Kuran'ın sesi,
Vurdu yumruk yıkıldı eniştesi,
Kız kardeşinin de kırdı çenesi,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Ömer dedi nedir okuyun bana,
Kul olayım ben de o yaradana,
Bilvesile dua ederim sana,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Hamid saklandığı yerden çıkıyor,
Taha suresini açıp okuyor,
Ömer hıçkırıklarla yaşlar döküyor,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Aldı boy abdesti yola koyuldu,
Ümmül-erkam ev önünde görüldü,
Kapıda nöbetçi bunu duyurdu,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Otuz dokuz ashab orda dururdu,
Hamza kükreyerek hemen yürüdü,
Peygamber ilişme diye buyurdu,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Peygambere Cebrail haber verdi,
Dedi Ömer iyman etmeye geldi,
"Hoş geldin." Diyerek içeri aldı,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Ömer dizlerine kapanıp kaldı,
İyman telkinini göşqarak aldı,
Göz yaşıyla hamd ü senaya daldı,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Tekbir sedasıyla evden çıkıldı,
Ebu Cehil'in canı hepten sıkıldı,
Zannettim ki Ömer teslim getirdi,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Ebu Cehil günlerce hasta kaldı,
Mekkededen kovmaya kararı kıldı,
Yattığı evinin etrafı sardı,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Cebrail gelerek verdi haberi,
Yatakta bıraktı Ali haydarı,
Emanetlerinin gösterdi yeri,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Resül toprak serpip çıkıp yürüdü,
Ebu Bekire macerayı duyurdu,
İkimiz de gidiyoruz buyurdu,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Kafirler sonradan evi bastılar,
Muhammed nerededir diye kıstılar,
Seir alamayanca heman koştular,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Ebu Bekir'in evine yürüdüler,
Babasını ve kızını dövdüler,
Onlardan da cevap alamadılar,
Ayrırma bizleri Resülüllah'dan.

Kafirler gelmeden revan oldular,
Sevr Mağrası'na girip kondular,
Kafirler de gelip orda durdular,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

İzi takip eden epey konuştu,
Dedi ya içeri ya göğe uçtu,
Ebu Bekir korkup yüreği göştü,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Peygamber orada teselli etti,
Ellah bizimledir diye vaaz etti,
Kalbinden kalbine nuru akıttı,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Mağara önünde müthiş hadisat,
Mevla kafirlere vermedi fırsat,
Örümcek ağını döktü kat kat,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Mağaranın içi zehirli böcek,
Kapsını heman ördü örümcek,
Bu hikaye değil olmuştur gerçek,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Güvercin yumurta yaptı bir taraf,
Şaştılar kafirler ettiler tuhaf,
Dağıldılar ordan gittiler saf saf,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Ebu Bekir önce girdi içeri,
Dedi “Isırmasın bu peygamberi.,
Kaçıştı yılanlar gitti herbiri,
Ayırma bizleri Resülüllah’dan.

Cübbesini yırtıp yuva dikadı,
Sade bir deliğe bez bulamadı,
Oraya da topuğunu dayadı,
Ayırma bizleri Resülüllah’dan.

Sıddık davet edip Resül de girdi,
Ebu Bekir Rabbe imtihan verdi,
Yılan topuğunu ısırır yerdı,
Ayırma bizleri Resülüllah’dan.

Peygamber uyumuştı sıddık dizinde,
Gözyaşlar döküldü nurlu yüzünden,
Pınarlar akıyor sıddık gözünden,
Ayırma bizleri Resülüllah’dan.

Dedi “Ey kardeşim ne oldu sana?
Çek ayağın gelsin sorayım ona,
Misafira hörmet yok muydu bana,”
Ayırma bizleri Resülüllah’dan.

Yılan yuvasından çıkıp inledi,
Resülün sözünü bir bir dinledi,
“Yıllardır yüzüne aşkıttım” dedi,
Ayırma bizleri Resülüllah’dan.

Ayak olduğunu fark edemedim,
Yüzünü görmeden sabredemedim,
Aşkımdan ne yaptım hiç bilemedim.
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Bize bildirdi geleceğini,
Nübüvvet nuruyla gireceğini,
Medine'ye hicret edeceğini,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Ta uzaktan gelip seni bekledik,
Gece gündüz birbirine ekledik,
Bir gün usanıp da geri dönmedik,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Asırlarca böyle bekleyip durduk,
Kimi nöbet tutar kimi uyurduk,
Şimdi size karşı mahçup olduk,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Yılan af dileyip düşüp ağladı,
Resül şefkatinden dayanamadı,
Seddik bağışladı hak aramadı,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Resül hoşnud edip hep bağışladı,
Birkaç gün birlikte kalıp kışladı,
Vedalaşıp ordan da göç başladı,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Tükürükle yarayı sıvazladı,
Izdırap kayboldu eser kalmadı,
... yollarını aşıp boyladı,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Mağaradan çıkıp uzaklaştılar,
Bir gece yarısı bile kaçy-tılar,
Kafir kovaladı tam yaklaştılar,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Kafir pehlivanı iyi aldandı,
Atının ayağı kuma saplandı,
Şefaata dileyip içtiler andı,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Kafir andı bozup tekrar koştular,
At ayağın sürçüp yere düştüler,
Peygamber af edip hem anlaştılar,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Mescidi Küba'da inşa etti,
... hutbeyi orada irad etti,
...köbalılara ne saadetti,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Küba'dan da Medine'ye gidildi,
Eyyüb-el-ensar'da karar kılındı,
Mucizeler zuhur etti bilindi,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Medine'nin halkı kaynaşıp göştü,
Ensar mühacıra yardıma koştı,
Evi barkı ne var isee bölüştü,
Ayırma bizleri Resülüllah'dan.

Eyyüb-el-ensar'da kırk gün kalındı,
İlk iş bir ev ile mescit yapıldı,
Herbir ashap canla başla sarıldı,
Ayırma bizleri Resulüllah'dan,

Medine'den Bedir harbe çıkıldı,
... cehle hançer orda çekildi,
..mesut kellesini getirdi,
Ayırma bizleri Resulüllah'dan,

İlk düşman gövdesi orda kırıldı,
İyman karşısında küfur yıkıldı,
İns ü cin melekler tekbir getirdi,
Ayırma bizleri Resulüllah'dan,

Resulündür yayan medeniyyeti,
Bu acizleri de eyle ümmeti,
Cennetinde nasip eyle sohbeti,
Ayırma bizleri Resulüllah'dan,

Selat u selamımızı ulaştır,
Kalbimizden muhabbetini taşır,
Muhammedsiz kalpler kokmuş pisleştir,
Ayırma bizleri Resulüllah'dan,

Muhabbetin ile Muhammed oldu,
Muhabbetsiz Muhammedler mahvoldu,
Mideleri şişti şarapla doldu,
Ayırma bizleri Resulüllah'dan,

Rızana muafık eyle beytım,
Ben ne diyim bilirsın niyetimi,
Tüm islam beldesi memleketimi,
Ayırma bizleri Resulüllah'dan,

Mukaddimem hamdile sona ersin,
Mevla cümlemize hidayet versin,
İncinen olmuşa bizi af etsin,
Yolunda birleştir bizi Ellahım.

Dinleyenlere de ecir ihsan et,
Cümle geçmişine eyle merhamet,
Sana sığınmışız bizlere medet,
Şeytana kaptırma bizi Ellahım.

Beytimize henüz yeni başladık,
Eleştirip bazısını suçladık,
Batıl fikre hakikatı aşladık,
Aşımızı filizlendir Ellahım.

Kıza yazacaktım bitmiyor beytım,
Habibinsız bizi eyleme yetim,
Onun izindedir gitmek niyetim,
Muaffak et bizi yüce Allahım.

Resul sıddık faruk yan yana yatar,
Gözlerden yaş durmaz fışkırır akar,
Hasret kıvılcım bizleri yakar,
Öbür ateşlerde yakma Allahım.

Ey peygamberimiz özledik sizi,
Ne olur mahşerde bırakma bizi,
Şefaata et kurtar imanımızı,
Bizi sensiz bırakma ya Resüllullah.

Medine'ye geldik kabrini sorduk,
Sıddıkla Faruk'u yanında gördük,
Sizlerden ayrılıp biz nasıl
Bizi tekrar çağır ya Resülüllah.

Mescis-i Nebi'nin yeşil kubbesi,
Altında bulunur evi türbesi,
Cennet-ül-bakidir azıcık ötesi,
Mekaberimiz olsun ya Resülüllah.

Zinnüreyn Osman orada yatar,
Kabri görülünce göz yaşı akar,
Birçok sahabe ve İbrahim de var,
Bizleri tanıştı ya Resülüllah.

Hazreti Ali'nin yoktur türbesi,
Davet etti ins ü cinni, herkesi,
Cennetle müjdeli bunlar cümlesi,
Sıratı buluştur ya Resülüllah.

Sıratı mümine yardıma koşar,
Sakın korkman diyte başını okşar,
Onu seven mümin sevinir göşar,
Şefaati sendendir ya Resülüllah.

Namaz vakitleri öter horozlar,
Alınır abdestler nurlanır yüzler,
Yarın cemalını görsün bu gözler,
Senden mahrum etme bizi Allahım.

Fecir açar açmaz kuşlar da öter,
Ezan sadaları afakı tüter,
Bizleri eyleme hinzirden beter,
Secdene kabul et bizi Ellahım.

Bazısı ezanda atar yorganı,
Bazısı da düymak istemez anı,
Bunları yakalar yarın zebanı,
Bugünden uyandır yüce Ellahım

Kutlu Doğum-Manzume-i Acizanem-

On iki Rebbi-ülün pazartesi sabahı,
Dünyaya teşrif etti oy Resül ü penahı.

Resül bu gece doğdu gece sabaha karşı,
Rabbimiz nuru ile doldurdu göğü arşı.

Hoş geldin, sefa geldin, ey Allahın habibi,
Ey bütün ins ü cinin gözü yaşlı tabibi.

Sen geldin zulmet gitti nur saçtın her tarafa,
Ümmetliğe al bizi ya Muhammed Mustafa.

Sen olmasaydın Allah yaratmazdı feleği,
Sensin bütün gözlerin içindeki bebeği.

Sen nursun baştan başa gölgen düşmedi yere,
Mevla özel halk etti ancak seni bir kere.

O kadar büyüsun ki Allah'tan sonra sensin,
Senin şifren çözülmez gizli bir hazinesin.

Sen tıpkı Kuran gibi mucizedir hilkatin,
Çünkü sende toplanmış zerresi kainatın.

Seni kimse anlamaz göz erişmez temaşa,
Sen hak nurun nurusun sığmazsın göğe arşa.

Seni çözmeye asla yetmez binlerce asır,
Mevla açmadı seni kendinde kaldı bu sır.

Akıl mantık çalışmaz felç olur anlatmaya,
Bütün yorumlar söner tümü düşer hataya.

Hurifi mukattaa tıpkı senin ahvalin,
Bu ilim deryasında saklısın zül celalin.

İyisi mi ey aşık bu son sözümü dinle,
Hurma kütüğü gibi durma, durmadan dinle.

İçin dışınle ram ol ver ruhunu, bedeni,
Hurma kütüğü gibi kucaklıyacak seni.

Tekrar sekat selamlar sana ya Resülüllah,
Bizi sizden ayırma ey keremi bol Allah.

Kâbe ile Karşılıklı Ağıtlaşma

Niçin beyaz giymedin kara büründün kara,
Acep matem mi tuttun kalbime açtın yara.

Nasıl beyaz giyeyim Resül gitti yanımdan,
Hasretinden kavruldum kesildim dermanımdan.

Müsretilik ol ey Kabem, seni okşayacağız,
Vârisleri olarak biz sana koşacağız.

Varolun be de zaten tesellinizle varım,
Resülün hasretini sizden alır ağlarım.

Yalnız ağlama Kabem beraber ağlayalım,
Yarın mahşer gününde Rabbe el bağlayalım.

Acele gelin bana temelim yıkılmadan,
Bir Habeşli yıkacak beni hiç sıkılmadan.

Günahınızı dökün öpün esvet taşıma,
Şefaate edeceğim ben sadıkım ahdıma.

Aman Kabem ey Kabem sende mi öleceksin,
Bizi sensiz Kiblesiz nasıl da gömeceksin.

Bu Hakkın takdiridir elimden bir şey gelmez,
Rabbe kul olan yaşar ancak göç eder, ölmez.

Biz de seninle varız seninle olacağız,
Kalü bela demişsiz erkeçe duracağız.

Merak etmeyin sakın sizi bırakmayacağım,
Tüm şübeleri ile içime alacağım.

Aman Kabem ey Kabem Rabbe ulaştır bizi,
Hem korku hem sevgiyle doğradık içimizi.

İçini yakan kulun cevheridir gözüm yaşı,
İnşallah Rabbim yazar Resül'ün arkadaşı.

Aman Kabem ey Kabem olalım kıtmırından,
Ümmetimin desin yeter razı ile herbirinden.

Rabbimiz has kulunu çalar mı haşa taşta,
Cemalını gösterip ettirecek temaşa.

Aman Kabem ey Kabem şefaate eyle bize,
Selat selam hem sana hem de Resülümüze.

Rabbe ise dükenmez sonsuz hamd u senalar,
Rıfkı Er'le birlikte şad olsun inananlar.

Aşk ile yad edelim salat selam vir daha
Tüm imanlı ruhlara üç İhlas bir Fatıha. (KK.16)

Naat-ı Şerif

Yıl Miladi yetmişbir, gece sabaha karşı,
Nebi kumandan geldi, açtı küfre safaşı.

O gün pazar ertesi, Reb'ül-evvel ayı,
Çatır çatır sallandı Kısralar'ın sarayı.

Bir taraf Seva gölü, engin engin batarken
Putlar yere serildi tapanların yatarken.

Bin yılda taptıkları Mecusi'nin ateşi,
Ta o zaman sönyüyor birlikte esrarkeşi.

Öte yandan çöküyor, nevar idise batıl,
Battın ve batacaksın, her an putperest katil.

O benim peyganberim, tüm varlığın atası,
Kökü Rabbe dayalı yok onun safsatası.

Ne söylediye haktır, olmuştur ve olacak,
Dünya onun izinde ancak huzur bulacak.

Ta zerreden kürreye cümlesi ona aşık,
Sana da gel gel diyor, be hey gönlü çapraşık

Tüm varlıklar dönerken etrafında pervane,
Sen hala ne beklersen ey hayasız divane

Rabbin ona dedi ki “Ey Habibim Muhammed,
Sen olmasan feleği ben yaratmazdım elbet.”

Demek ki tüm varlıklar tek onun ile kaim,
Ya Rab bizi izinden ayırma yürüt daim.

Onun haricindeki bütün yol diken tuzak,
Ne dünyada kalırsın ne ahrette yüzü ak.

Tüm tarihçe-i hayat plan onun elinde,
O hevasında değil, tevhit var temelinde.

Cümle zerrat yok iken Rab ruhunu yarattı,
Adem alnına kondu, önünü aydınlattı.

Melekler dönerlerdi Adem’in etrafında,
Sıraya girerlerdi şakıyarak safında.

Sonra Havva'ya geçti terk ettiler Adem'i,
Döndü dolaşıp buldu Abdullah da son demi.

Ordan da nur sıçradı annemiz Amine'ye,
Sabırsız bekledirler, "Hoş geldiniz." demeye.

İşte öncede dedik pazar ertesi sabahu,
"Hoş geldin, sefa geldin ey çilekeş penahu."

Senle Rabbin değişti kainatın çehresi,
Senin eline verdi kurtuluş reçetesi.

Gerek tatlı dil ile, gerekse harp yaparak
Herkesi nura boğdun, teker teker kaparak.

Senin övgün yakışmaz ben bî-çare acize,
Senin bütün ahlakın Kuran sonsuz mucize.

Seni övdükçe övdü Mevla bitirmedi,
Bu aciz ümmetinde son sözü diyemedi.

İyisi mi ey Habib, Rabbimizle baş başa
Sen ne yere sığarsın, ne gök ve de de arşa.

Şefaet et bizlere, ey ümmetine haris,
Zerrece ahlakına bizi de eyle varis.

Selat u selam ile sonunu bağliayım,
Sana kavuşana dek durmadan ağlayayım.

Methiyene aczimle itirafi ederken
Afına sığınırım ben Rifki Er'im derken (KK.16)

3. ATMA TÜRKÜ

Türkü terimi Türk kelimesine nispet İ'si getirilerek oluşturulmuştur. Türkü kelimesi, "Türkçe söylenmiş şiir anlamına gelmektedir. Farklı Türk boylarında "yır", "ır", "türük", "halk aydımı", "halk yırı" (Kaya, 2004: 147) gibi kelime ve kelime gruplarıyla adlandırılırlar.

Ali Yakıcı, türkü ile ilgili çalışmasında (Yakıcı, 2013: 45-58), türkü terimi ile ilgili ortaya konulan görüşleri ele almış ve türküyü "*Duygu, düşünce, hayal ve birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan, insan ve toplumda iz bırakan bütün olayları dile getiren, sevinçli ya da üzüntülü zamanlardaki coşku ve heyecanı yansıtan, kaynakları genellikle ozan, türkü yakıcı ve söyleyicisi kişilerden oluşan, hangi edebiyat şubesine ait ya da hangi biçim ve türde ortaya çıkmış olursa olsun halka mal edilerek anonimleşen, şölende, düğünde, toplantıda ve her türlü icra ortamında dillerden düşürülmeyen, icracısı, icra ortamı ve konusuna göre kendine has bir ezgiyle söylenen manzum ürünlere türkü denir.*" şeklinde tanımlamıştır (Yakıcı, 2013: 58).

Doğu Karadeniz Bölgesinde özellikle de Rize ve Trabzon'da atma türkü söyleme geleneği oldukça yaygındır. Atma türküyü şartlandıran en önemli husus onların karşılıklı olarak yaratılmalarıdır (Kazmaz, 1976: 19-24). Ancak yörede karşılaştığımız üzere atma türküler tek taraflı olarak da icra edilebilirler. Rize'de atma türkü söylemek, karşısındakine sataşmak, üstünlük sağlamak, onu sıkıştırmak amacının yanı sıra söyleşmek için bir vasıta niteliğindedir.

KK.17 Ben şairim şairim
Ben şairlerin piri

KK.18 Bir kalup sabun ilan
Çikmaz başunun kiri

KK.17 İncecuk bacaklarla
Çimenleri ezersun

KK.18 Kantarıma vursam sağa
Ne da revan gezersun

KK.17 Fiyakayim fiyaka
Fiyakama ne dersun

KK.18 Fiyakana kusur yok
Anan ister sen yersun (KK.17, KK.18)

Duman dağdan yokari
Kaynam kitler ambari
Olursun iyi gelin
Verur sağa nahtari

Ğoy ananun iyisi
Derin olsun kuyisi
Conoşların altından
Görünsün muncurisi (KK.18)

Sevdaluk edeceğum
Sevda bilenler ile
Başum belâya kaldi
Çoyun cuzelleriyle

Arkasından aşağı
Saçlari duğum duğum
Entarimun cebune
Siğar misun sevduğum?

Arkasından aşağı
Saçlarınun orgisi
O ne kada cuzelluk
O da Allah vercisi

Taradi saçlarını
Hem taradi hem urdi
Mevlâ'm yâra cuzelluk
Esircemedi verdi

Sevdalियim sevdali
Sevdam evli ben beçar
Sevdali olduğumi
Edemiyirum inçar

Tara saçını tara
İçi yani bi olsun
İçimizun mezari
Taştan çamurdan olsun

Sevdaluk ettuk ettuk
Birbirimuze yettuk
Sevdaluğun peşine
Bu cençluği tçettuk

At ustine cucumi
Şingur mingur kaynasun
Sevduğum duğunde
Omuzlarun oynasun (KK.19)

Bir gül bitse patağa
Gül gülistan olur mi?
Gül nere bitse güldür
Gülde kusur olur mi?

Bir boynuzi kırık koç
Makbul kurban olur mi?
Dört boynuzli koç olsa
İki kurban olur mi? (KK.12)

Çiktum dağa karidi
Kara vapur var idi.
E cidi sevduğumlan
Ne cunlerum var idi.

Eçisperes vapuri
Döneyi burunleri
Daha nere buluruk
Bu sefali cunleri

Çemi çeldi limana
Duduğuni çalmadan
Çirmem kara toprağa
O yar seni almadan

Hava yağayı hava
Dereler akar amur
Hayden deysisun bağa
Nerden eleyim Canum

Dere eştum taş değil
Kan ağladum yağ değil
Yapmayalum sevdaluk
Covur olur iş değil

Cokyuzi bulut bulut
Tamar yok nere damlar
Bizum cunağumuzdan
Cokten yere kan damlar

Bu dere ilan olsa
Derdumi bilen olsa
Otur ağlayacağum
Yaşumi silen olsa

Mektup yazdum kiş idi
Kalemum gmiş idi
İkbahara clmeyen
Kişun nasıl clecek

O cemi kara cemi
Celdun yattun limana
evir fermandeleri
Karişalum dumana

Diyeyim içi tane şini celdi sirasi
Dokulsun haburiye yureğumun borasi
Karamiş yaprağunun ustunedu karasi
Derinedu sanmayin yureğumun yarasi
Hastahane onine vardur incir ağaci
Doktorlar bulamadi yureğume ilaci (KK.71)

Rize' min çalgıları;
Kemençedir, tulumdur...
Bunları inkar etmek,
İnsanlığa zülumdur.

Şu derenin çamuri,
Dize çıka idi dize.
Atma türkü dedin mi,
Genel merkezi Rize.

Bizim burda türküyü,
Yarım yarım söylerler...
Rize' de atma türkü,
Diyene şair derler...

Eskiden düğünlere;
Atma türkü var idi.
Milletin gönlüne yar,
Başına efkar idi. (KK.72)

Çiktum karayemişe
Ne yedum neda bişe
Baa derler sevdali
Ne sevdam var ne bişe

Erir dağlarun kari
Dere bulanuk akar
Ander kalsun sevdaluk
Yakar canumi yakar

Gene akti gzyaşı
Dere dumani ilen
Var midur bu dunyada
Benum derdumi bilen

O yaylanun dumani
Sisi sardi ormani
Ayşe bağla puşini
Geldi yayla zamani

Gezduğumuz yerlerde
Akmaz oldi dereler
Açun bakun kalbumi
Neler saklidur neler

Var midur marbudamun
Peyniri yaği gibi
Gene başum dumanli
Pertuçun daği gibi

Dağlari dolaşalum
Çağrantası aşalum
Marbudam yaylasine
Sevduğum buluşalım

Gittuğun yollar kardur
Dardur yureğum dardur
Gözümdeki yaşların
Gizli sebebi vardur

Yaylanun çimenine
Otur güzelum otur
Gönül kimi severse
Dünya güzeli odur

Arpa buğday misiri
Tarlada kuruturum
Ben kimleri unuttum
Seni da unuturum

Duman aldi dağlara
Yağmadiysa yağmadi
Yeter bu kadar turki
Olmadiysa olmadı (KK.73)

Yırı gözlerin yırı
Beş kuruş etmez biri
Almaz beni bir sevdum
Alır beni obürü (KK.11.)

KK.3 Yayladan mi gelursun Osman Efendioğlu

KK.11 Çobanlığı bıraktım ne koyun var netoğlu (KK3, KK.11)

Bir geline kaynana ve kaynatasının nasıl olduğunu sorarlar; gelin:
Kaynanam karabiber kaynatam ondan beter
Al onları Allahım yaşadıkları yeter (KK.11)

- KK.11 Adem televizyona niye gelmedin niye
Molla oldun başuma sakal bıraktın diye
- KK.74 Gece çıktım dışarı seyr eyledim yıldızı
Yaş elliyi geçtimi rampa görürsün düzi
- KK.11 Geçen seni düğüne horon oynarken gördüm
Sakallı horon etmez ben olsam utanırdım
- KK.74 Şairliği bıraktım daha etmem yarışma
Beni eleştir amma sakaluma karışma
- KK.11 Senun türkulerünü kitaba yazacağım
Adam olmadığını herkese yayacağım
- KK.74 Benim türkularımı sakın alma kaleme
Rezil ederim seni sonra cümle aleme (KK.11, KK.74)

Kadının biri bir sığır alır fakat sığır süt vermez, sığıra türkü atar;
kadın:

Kesenin ağzını açtım da verdum sana
Ne mübarek bişesun süt vermeyisun bana
Ettun dana buzağı koydum onı kazana
Kavurma ettum onı yetmedi Ramazana
Keseceğum başunu kuyacağım kazana (KK.11)

Aruklandı sığırım oldi kuri temeci
Üç aydur doğuralı ayran görmedi peçi
Dolabın bucağına yağsız kaldı gopeçi
Senden çok süt verurdi alsam bir küçük keçi (KK.11)

Ağaç tanırım seni
Meşeye fidan iken
Ellere ne bakarsın
Ben senin sevdan iken

Karşı beri hanumuz
Karşıya harmanımız
Sevduğum birbirine
Yazılsa fermanımız

O yalıtı yalıtı
Anladım zerdalığı
Duman çıkar başından
Tanırım sevdalığı (KK.11)

Şair Bayram Ali kardeşler Rize’de bir dükkânda Osman Efendioğlu’nu görünce;

Osman Efendioğlu ne zaman öleceksin
Ölürsem cenazemi duyarsın geleceksin (KK.11)
Acaba yer altına ne sual vereceksin
Beni ne düşünürsün sen de gebereceksin (KK.11)

4. AĞIT

İnsanlar, başta ölüm olmak üzere çeşitli sebeplerle sevdiklerinden ayrılmak durumunda kalırlar. Aslında ağıtlar dar mânâda ölüm üzerine yazılmış olmakla birlikte, geniş mânâda acıyı ihtiva eden her konuda ortaya konulmuş şiirler olarak görölürler (Kaya, 2004: 257-258). İşlâmiyet'ten önceki dönemlerde ölenin ardından yas tutularak söylenen "sa-gu"ların yerini İşlâmiyet'ten sonra ağıtlar almıştır. Ölenin arkasından yas tutularak şiirler terennüm etmek eski bir gelenektir. Ağıt yakma geleneği ile Rize yöresinde de karşılaşılmaktadır. Rize'de yatağa bağımlı yaşayan veremli bir kızın kendisine yazdığı ağıt dikkat çekicidir.

Annem ağlar için için
Ben bilirim kimin için
Ağlasınlar annem babam
Benim şu genç ömrüm için

Pencereden kar geliyor
Dünya bana dar geliyor
Açtım baktım yorganı
Veremli kız can veriyor

On üçte gelin oldum
On dörtte verem oldum
On beşte kabre girdim
Ben bir küçük melek oldum

Kayrolamdan indirdiler
Beyaz gömlek giydirdiler
Dört kollara bindirdiler
Dönmez yola gönderdiler
Ben bir küçük melek oldum (KK.15)

Yazayım bu fermanı herkes ağlasın
Sevenlerin yüreğini dağlasın
Annem babam karaları bağlasın
Annem sana kurban olsun Zeynebim

Dertlerin biter mi yazılarıyla
Genç ömrüm yoruldu mazileriyle
Koyun bile meler kuzularıyla
Senin kuzuların ayrı Zeynebim

Hayatın benzerdi esen yellere
Yalan yanlışlarıyla düştün dillere
Yandım ana baba dedin ellere
Ana baban doyamayan Zeynebim

Silinmedi mersindeki izlerin
Yaktı beni acı tatlı sözlerin
Bu dünyadan açık giden gözlerin
Baban geldi göremedin Zeynebim

Kimse bilmez içimdeki acıyı
Yaktın yetim koyup gittin kardeş bacıyı
Sıla bile duyamadı sancıyı
Filişum Ahmetim yandım Zeynebim

Zeynep öldü diye duyanlar ne der
Bana zülüm olmuş diyemem kader
Üç Yıl hasretinle yanardım ayder
Ayderlerden hasret olan Zeynebim

Yine öyle akar Hemşin deresi
Şaşırmuşım neresidir burası
Kalbime işledi kurşun yarası
Kurşunlarla kurban olan Zeynebim
Dağ başında türlü kuşlar ötüşür (KK.5)

İlahi akıbettir çiçekler açar solar
Azranur gibileri ağlar ana babalar

Bu dünya kurulalı ne Azranurlar gitti
Ne ilktir ne de sondur ne bu yolculuk bitti

Henüz çok küçük yaşta ölenler bir melektur
Azranur yol bekleyen cennette bir bebektir

Anası babasını Azranur kurtaracak
Osman ağıtı yazdı ona da yarıyacak (KK.75)

5. MENKİBE

Arapça nekabe kökünden türeyen menkabe kelimesine ilk olarak, hadis mecmualarında Peygamberin esbabının meziyetlerinden bahseden hadislerin toplandığı fasılların isimlerinde rastlanılmaktadır (Ateş, 1988: 701). Saim Sakaoğlu, dini konularda anlatılan efsanelerin dilbilgisi kurallarına göre doğru olan şeklinin “menkabe” olduğunu ifade eder. Sözlüklerde menkibe şeklinde yer aldığı ve galat-ı meşhur haline geldiği için menkibe şeklini kullanmayı tercih etmektedir (Sakaoğlu, 1997: 241-246). Derlemeler esnasında mukaddes kişiler etrafında oluşan ve gerçek kabul edilen menkibelere tesadüf edilmektedir.

HASAN DEDE

1950’li yıllar... Hasan Dede’nin türbesinin olduğu mahalle. Yaz, uzun zamandır yağmur yağmamakta. Hem de neredeyse her gün yağın Rize’de pek ender görünen kurak bir yaz hüküm sürmekte. Su ya kuyudan ya da ırmak denen küçük dereciklerden temin edilirdi. Uzun zaman yağmurun olmayışı kuyu sularının tükenmesine, ırmakların suyunun azalmasına neden oldu.

Gece... yangın. Evler cayır cayır yanmaktadır. Yirmi haneli evlerin iç içe olduğu mahalle evlerini söndürecek bir damla su yoktur. Ufaktan ufaktan akan su da kurumuştur. Tüm mahalle Hasan Dede’nin türbesine koşarak Cenab-ı Hakk’a yalvarırlar:

Hasan Dede’nin yüzü hürmetine bize su gönder.

Dua edip türbeden ayrıldıklarında kuruyan derelerden oluk oluk su akmaktadır. Su ile birlikte kısa zamanda mahalleli ateşi söndürür. (KK.69)

İLYAS AMCA, NAMAZI SEN KILDIR

İlyas Amca'nın evi, akşam ezanı okunur. Akşam namazını birlikte kılmak için amca beyaz cüppesini giyer ve sarığını takar. Tam tekbir alacağı zaman cemaatten birinin kalbinden "Benim kıraatim düzgün, bir de beni imamlığa geçirse" diye geçirirken İlyas Amca geri döner, cüppesini çıkarır: Buyur oğlum, imamlığı gel sen yap, diyerek ona verir. (KK.69)

Bir rivayete göre horasandan Anadolu'ya gelen Keçeci baba adlı bir ahi bulunmakta diğer adıyla Mahmut. Keçeci baba denmesinin sebebi ahimiz böyle keçe sanat keçe dokuyor yün dokuyor. Hani bu tarz işlerle uğraşılıyor. Galiba Tokat Erbağ ilçesinde bulunmakta kendileri. Bir gün yoldan geçerken yok bir gün misafirleri geliyor evine ve hani adam fakir sadece ki yaşamını sadece keçe dokuyarak geçirmekte. Bir gün evine misafir geliyor. Hani çay yapıyor. Şeker yok hani misafirlerine diyemez ki hani şekerim yok. Ondan sonra bakıyor hani şans ya tesadüf ordan kervan kervancılar geçiyor. Bi yerden başka bir yere götürmekte olan şeker götürüyorlar hani. Şeker taşımacılığı yapıyorlar bi diğer bi yerden bi diğer bi yere işte ülkelerine kendi ülkelerine saraylarına. Hükümdarın kervancıları bunlar. Ondan sonra işte Keçeci babada hani bi ermiş bi insan kişilikmiş. Diyo ki kervancılara şey ver diyo hani bana bi kap evladım diyo hiç şekerim yok diyo bana azıcık bir şey şeker verir misin diyo hani biliyor çünkü kervancıların ne taşıdığını oda diyo ki diyo bizde diyo şeker meker yok diyo bunlar diyo hepsi şap diyo şeker değil diyo biz şap götürüyoruz diyo niç olum diyo azıcık bir şey şeker diyo hani şeker lazım bana diyo bana şeker verin diyo yok diyo bu şap diyor olmaz diyor. Hani çünkü onlarda tabi padişahına sormadan hani bi gram eksilmiş filan hani yapabilirler mi yapamazlar. Oda diyo hani vermek istemiyorlar. Ondan sonra Keçeci baba da diyo ki iyi diyo şap mı diyo o zaman diyo şekerlerinizin şap diyosanız şap olsun diyo evladım diyo yolluyor onları. İşte bu adamlar kervancılar uzun yol gidiyorlar gidiyorlar gidiyorlar Ülkelerine geliyorlar bir bakıyorlar ki torbaları açıyorlar şap. Hükümdar inanmıyor tabi ilk başta hani diyo ben diyo şeker istedim siz bana şap getirdiniz diyo yok diyo hani biz şeker aldık şeyci vezirbaşı ama diyo şap diyo ama diyo şöyle bi durum var hükümdarım diyo biz yolda gelirken diyo yaşlı bi diyo amca diyo bize diyo şey getirdi istedi diyo bizden bi kap şeker istedi diyo bizde şap dedik diyo o da dedi ki o zaman şap diyosanız şap olsun dedi diyo acaba diyo onun bi hikmeti var mı diyo ondan sonra hükümdarda diyo ki o zaman diyo bana diyo gidiyosunuz o adamı getiriyosunuz diyo ondan sonra tabi kaç gün sürüyor yolculuk. Hani oraya gitmeleri gidiyorlar Keçeci babayı zorla getirmek istiyorlar hani Keçeci babada diyo ki siz diyo

bana diyo inanmıyo musunuz diyo ben kendim giderim diyo sizin diyo hani götürmenize gerek yok diyo ben kendim başıma giderim diyo ondan sonra bunlar artıĝ hani napçaĝlar hükümdara dıcekler ki gelmedi böyle böyle dedi çünkü kimseyi hani şey yapmak istemiyolar bi de hani böyle bir şey olduktan sonra adama şey yapmak istemiyolar daha doğrusu ondan sonra mecbur elleri boş bi şekilde dönüyolar. Ondan sonra adamlar gelgit geldit tabi hani uzun sürüyor yolculuk bi bakıyolar ki Keçeci baba orda adam zaten fakir neyle gelecek atı da yok. Ondan sonra hepsi tabi şaşırıyor. Hükümdar ya bu nasıl ola olamaz diyo böyle bir şey olamaz diyo. Vezirbaşı işte hükümdar diyo ki biz diyo kaç gündür diyo beraberriz diyo siz nerde kaldınız diyo ondan sonra işte ondan sonra hükümdar hani onların yanında konuşuyor diyo ki sen diyo ne işle meşgulsün diyo ben diyo Keçe işi yaparım diyo hani keçe ile şeyim diyo uğraşıyorum diyo ondan sonra keçecilik yap. O zaman ne ka nasıl keçe yaparsın diyo bana diyo işte yüz gram diyo yün getirin diyo yüz gram yün işte yüz gram yünle diyo bana bi gece verin diyo ondan sonra yüz gram yümle bi geceyi veriyolar sabah hükümdar kalkıyor ki kocaman odası her taraf keçe doldurmuş duvarlar yerler her yer keçe olmuş. Hükümdar şaşırıyor tabi. Böyle bi durumla karşılaşınca çünkü adama çok az bi yün veriyor ve koca odanın her tarafı keçeyle dolu olmuş oluyor. İşte tam teşekkür edicekken hani ona inanıyor hükümdar. Çünkü hani adamın şeyi hani ermiş bir insan olduğu için tam teşekkür edicekken adam bi anda kayboluyor, hani kayboluyor ve hani kendi şeyine dönüyor memleketine. Hükümdar o anlıyor işte bir ahi olduğunu hani ondan sonra orda bi İslam yayılmış oluyor dinimiz. (KK.49)

6. MEMORAT

Memorat kavramını ilk kez ortaya atan kişi olan Von Sydow, şahsi ve tamamen kişisel bir tecrübe hüviyetinde olarak memoratı tanımlamaktadır. Memoratlar, tabiatüstü ferdi bir tecrübenin yaşayan ve ondan dinlemiş birisi tarafından anlatılan şahsa dayalı hikâyelerdir. Bu hikâyelerde, tabiatüstü varlıklar ile görme, konuşma, dokunma, hissetme, rüya ve bunlardan başka bir yolla iletişime geçilir. (Çobanoğlu 2003: 21) Bireylerin tecrübelerinden oluşan memoratların gerçekliğine inanılmaktadır.

Memoratlar, şekil olarak icra edildikleri bağlamda yer alan unsurlara göre farklılık gösterebilirler. Sabit bir şekli olmayan memoratlar, anlatan ve dinleyen kişinin konuşma yoluyla kurduğu ilişkiye göre değişebilir. Ayrıca, memoratı anlatan kişinin yaş, cinsiyet ve eğitimi de memoratın şekil yapısında farklılık oluşturabilir.

Rize’de gerçekleştirilen derleme çalışmalarında memorat ile ilgili bulgular tespit edilmiştir. Aşağıda memorat örneklerine sahada derlendiği şekli ile yer verilmiştir.

Yine yıl 1970 falandı. Annemle babam yeni evlenmişlerdi. Babam gece iş varyasında çalışıyordu. Ananemin evine geliyordu gece ama o ırmağın üst yoldan değil de daha aşağıda bir tane böyle patika yol vardı. Gece işte saat bir sıralarıydı. Ordan geçerken elinde küçük elektriği vardı. O zamanlar böyle sokak lambaları falan yoktu. Ordan geçerken tabi aklına bir şüphe düştü. O ırmağın öyle cin olayı falan duyulmuştu. Ondan biraz tedirgin oldu ve o tedirgin olmasıyla ışığın sönmesi bir oldu ve ışığı söner sönmey karşılarında bir adam belirdi. E babam tabi ki daha çok korktu. Koşmaya başlamış ama koştuğunu zannedip meğer iki saat olduğu yerde böyle koşuyormuş. Mesela eskilerin, gören kişilerin söylediğine göre cinlerin ayakları tersine olurmuş, topukları önde, parmakları arkada. Babam o korkuyla hiç ayağına falan bakmak istemiyormuş. Çünkü

diyor eğer bakarsam da bu cin olursa ben daha kötü olurum düşüncesiyle en son baya bir yorulmuş. Gözü bir an ayağına gitmiş ki bakmış ki gerçekten cin. Öyle ordan nasıl çıktığını kendi de hatırlamıyor. Ananemin kapısına gelmiş, kapıyı çalmış. Saat üç sularıymış çalmış kapıyı ve o anda orada bayılıp düşmüş ve ondan sonra babam aşağı yukarı on yıl aşırı derecede psikolojik bozukluk, sık sık bayılmalar, şeyler geçirmiş ve şuanda 65 yaşında hala o olayın etkisinde, zaman zaman böyle anlatır ve sanki o anı yaşar gibi olur. (KK.41)

Dedem biz daha o zamanlar küçüktük eee on yaşında aa falandık. Dedem ee o zamanlar mısırı değirmende un yapıp ee o şekilde yemeği yememizi sağlardı. Dedem sabah ezanına ee bir saat kala felan kalkıp mısırı sırtına yükleyip değirmene yani su değirmeninde gidiyo. Değirmen de evimizden baya bi uzak ırmak içinde. Gittiği zaman değirmene yaklaşıyo bakıyo ki içerden bir sesler geliyor sanki böyle içerde düğün varmış gibi.

Bağırma çağırma gülme eğlenme ee yani o şekil. O da merak ediyο gidiyo değirmene yaklaşıyo kapıyı açıyo içerde hiçbir şey yok ses seda yok. O sesler bir anda kayboluyor. Neyse bu eee en sonunda unu mısırı öğütüyo un olarak dolduruyor çuvala sırtına vuruyor değirmenden çıkıyo bi bakıyo ki arkandan bi insan geliyor bi adam geliyor. Dedem ne yaparsa adam da aynısını yapıyo dedem oturuyor o da onun yanında oturuyor dedem bi sigara yakıyo o da onla beraber bi çalıyo bi çırpıyo bişeye bi ateş veriyo onla beraber sigara içer gibi yapıp o şekilde hareket ediyο. Bunlar bu şekilde dedem önde o arkada yürüyerek evin kapısına kadar geliyolar. Ondan sonracıma geldikten sonra dedem bakıyo ki bu adam hala benim yanımda ee ışıkları olmadığı için gaz lambası el lambası el fenerleri var. Dedem dönüp arkasına baktığı zaman bi bakıyo ki bunu takip eden insanın topukları önde parmakları arkada. Orda anlıyo ki bunun ee değişik bir şey olduğunu yani cin olduğunu daha doğrusu anlıyo. Ondan sonra ee bu dedemle beraber evin içine giriyor o zamanlar tabii köylerde böyle sobalar doğalgazlar felan filan yok. Köy ateşleri var ee ocaklar var evin ortasına büyük bi ateş yanar ee o şekilde ısınma o şekilde sağlanır. İşte yeme içme her şey orda yapılırdı. Ondan sonra dedem o ateşi yakıyo o da onla beraber dedemin yanıda bi ateş daha yakıp yakıyo ateş. Eee dedem düşünüyο düşünüyο diyo ki ben bundan nasıl kurtarırım nasıl yaparım ne ederim bi türlü evden çıkartamıyo bunu. Dedem sonunda gaz yağını eline alıyo göğsünü imanını açıyo biraz gaz yağını döker gibi yapıyo imanına göğsüne. O da alıyo ondan sonra gaz yağını ordan dedemin yerden o da açıyo göğsünü imanını ama o normal bi insan değil tabi öyle yani çok kıllı tabiri caizse ayı gibi derler ona o şekilde dedemin anlattığı.

Ondan sonra gaz yağını döküyo o da imanına e dedem bu sefer alıyo ateşten bi parça göğsüne tutar gibi yapıyo yani sözde yakıyomuş gibi kendini. O da ee ateşe alıyo bi parça almasıyla göğsüne tutmasıyla tabi gaz alev alıyo. Buu ateşle beraber yanmayla beraber kapıdan dışarı kaçıyo gidiyo. Yani dedemin anlattığı olay yaşadığımız yani gerçekten dedemin birebir yaşadığı bir olay bu. Ben de bunu hala da anlatmaktayım ve ee çok da beğenerek dinlediğim bi olay yani dedemden. (KK.42)

Rizemizde bu tavara geçiyor karabasan değil de tavara olarak halk arasında söyleniyor. Eee ben ilk çocuğumu doğum yaptığım zamanlar bir haftalık felandı. Ben gece uyuyorum. Böyle bir anda uyandım. Böyle ben de bir ağırlık hiç hareket edemiyorum. Sadece gözlerim hareket ediyö. Ben bi anda böyle kaldım dedim noluyo ölüyorum heralde felan dedim. Çocuk tabi ağlamaya başladı. Ben hiç hareket edemiyorum. Eşim de yanımda hani kalksana diyo çocuk ağlıyo. Ben bi anda böyle ona hani hiç tepki veremiyorum, konuşamıyorum, taş kesilmişim yani. Öyle o an çokta düşüncelerin çok farklı oluyo dedim heralde ölücem çocuğum öksüz kalıcak falan öyle ondan sonra eee derken eee duymuştum daha önceden hani büyüklerimden ki okumaya başladığın zaman Kur'an-ı bi kere rahatlıyomuşsun. Bi de o yaratığın eee eli delikmiş onu ağzına kapatıyomuş. Sadece ordan nefes alıyosun. Ama hiç görünen de bir şey yok yani sadece hissediyosun ağırlığı hissediyosun. Sonra aklıma geldi işte ben Kelimeyi Şahadet getirdim. Bi anda böyle birden hafifledim. Öyle bir olay yaşamıştım. (KK.43)

Amcamun kızı nişanlı gittik amcamun kızınun evine çeyuzliğini dikmeğa ben de bekar o zaman 15, 16 yaşlarına gece dört kişi geliyruk. Mezarlıklarun yanundan geçerken mezarluğun altuna bir ev var. Öyle çok eski yani ikindiden sonra o eve korkayduk girmeğa dediler bize oraya girmeyin sahiplidu o ev. Evun arkasundan geçiyruk dört kişi en öne benum. Arkama dizilmişler. Amcamun kızları amcamun kızı da görümcesiyle bile. Ordan geçerken napayler baktum. Gözüm gitti ha böyle evin kapusına baktum bembeyaz biri orda abdest alıy. Kendi gözümle gördüm ha. Abdest alıy. Ondan sonra ben hiç oralıklı olmadum. Sanki böyle baa bi afalladum gibi yani hiç oralıklı olmadum. Benüm peşume amcamın kızı diğer nişanlı olan değil da diğer kuçuğu. Bakti etti haule. Aboov haura biri var dedi abdest alıy. Ondan sonra demesiyle o baktum ha böle yaslandı duvara. Elini ha böle kodi yaslandı duvara. Bembeyaz bize bakay. Surati gözümün önünedu. Ha şu an yani bize bakay. Ondan sonra amcamun kızının görümcesi da bişey değil bişey değil okuyun okuyun. Euzubillahimineşeytanirracim bismillahirrahmanirrahim, kulhuvallahu

ehad allahussamed durdi okumaya. Ondan sonra korkma ben dedi korkma Şengül korkma. Neyse öyle gidiyduk amcanun evi da az ileri. Hala hala bizi kolla hala biz bağıra bağıra gittuk. Oni da yoldan gidemeduk yukari gittuk. Çıktuk eve düştük. Eve hepimiz 4 kişiyuk. Hepimiz bir tarafa pert olduk biri bi yere bayılmış ebiri bi yere bayılmış. Halam diyiki noldu size bi anlatun. Anlatamayruk ki dilumuz milumuz tutildi. Sanki var ya biz koşayruk o peşumuzden pit pit pit ayak sesi geliy. Peşumize o yakaladı bizi koşun yakaladı. Pit pit pit çayluklardan yukari. Ha ondan sonra o akşam da eve gideceyduk eve da gidemeduk kalduk halamun oraya. Ondan sonra sabahtan anlatiyruk böyle böyle. Babam da diy ki bi Şevki emice vardı rahmetli hoca imiş diyi ki niçin korktunuz o Şevki emiceydi. Abdest aliyordu orda oldi niçin korktuk adam duriyi oraya bembeyaz elbiseli. Benem Şevki emice bide Şevki emice olsun elmiş. (KK. 46)

Köyde gidiyordum iki tane çarşafly kadın çıktı karşıma az ilerde de bir ses geliyor. Baltayla sanki biri odun yarıyor filan. Neyse kadınları gördüm gece ama dedim: Bunların burda ne işi varda. Tabi biraz korktum bieuza besmele çektim içimden yürüdüm. Tam gittim işte ikisi de karşıma geldi böyle sağa adım atıyorum sağıma geçiyorlar sola adım atıyorum soluma geçiyorlar. Baya bir korktum besmele çekecem çekemiyorum. Şey yok bir on saniye filan öyle durdum. Ondan sonra kendiliğinden bi anda kayboldular. Bir ses geliyor ya onun yanına gittim gittim gittim gittim. Baktım orda yaşlı bir dede dedim: Bu saatte ne işin var yardım edim mi filan? Arkasını döndü böyle arkası dönüktü. Önüne döndü bana bir şey gördüm ama şekilsiz bir şeydi. Ondan sonra o da kayboldu. Ondan sonra öyle bir koştum eve var ya. (KK.53)

Benim kuzenime beş aylık filanken bundan 5-6 sene öncesinden bahsediyorum. Beş altı aylıken bezi dere yatağına ulaşıyor. Nasıl oluyor o kadarını bilmiyoruz. Dere yatağına ulaştığından dolayı kuzenime üç harfliler musallat oluyor. Ve kuzenim beş altı yaşlarına geldiğinde bunları görmeye başlıyor. Akşam ezanı okunduktan sabah ezanı okunana kadar kuzenime hiç kimse dokunamıyor. Hiç kimse yanında bulunamıyor, çığlık atıyor. Korkuyor, onları görüyor ve farklı hayvan şeklinde görünüyorlar. Mesela köpek olarak falan görüyor. O şekilde görünüyor. Bir gün Rize'den farklı bir ile giderken havada bir tane güvercin görüyor ve güvercinden korkuyor. Güvercinden korktuktan sonra ama bir daha ona görünmüyorlar. Bundan öncesinde de üç defa hoca onu okuyor. O son okumasından sonra bahsettiğim güvercini görüyor. Güvercini gördükten sonra da artık daha görünmüyorlar. (KK.54)

Bu abimiz diyor ki bir akşam eve gidiyorum dedi. Eve giderken idi hava karanlık, yorgunum, işten çıkmışım, komşulardan etraftan duyuyorum ki şehre bir ayı inmiş falan filan söylüyorlar. Benim de aklıma o gelmiyor ama evime gidiyorum. Yorgunluktan bir anda bir baktım bir karartı geldi gözümün önüne. Kaçım kaçmıyım korkayım. Ulan ne yapayım derken ayı çıktı karşıma. Elini uzatıyo bana. Kaçmak istiyorum, kaçamıyorum. Erkekliğe yediremiyorum. E boğuşsam ayiyle boğucamıcam. E ben ne yapım dedi. Ulan bi an döndüm baktım ayının gözlerinde yaşlar akıyor canı yanıyor. Ben buna nasıl yardım ederim dedim. Elini uzatmış bana baktım elinde diken var. Deve dikenini gibi koca bir diken. Hem korkarak hem şey ederek gittim yanına aldım dikenini. Ayı da öyle bir teşekkür manasına sevinerek oynayarak gitti yanımdan. Ben de şaşırdım evime gittim. Yattım aşağıya aklımdan çıktı işte. Aileme anlattım olayı. Ertesi akşam geçerken yine aynı saatlerde eve giderken bir baktım aynı yerde bir karartı... Korktum yine acaba elinde mi bir şer var diye? Eline bakayım dedim. Eline baktım birde ne göreyim bir kovan anzer balı... (KK.55)

Gittim bi komşinin evine orda sobet yaparken dedi ben kaynam dedi dediki deremene (değirmene) bu ahşap deremene git misir öğütmeye bende kalktım dedi kalktım biraz yattım meğer yatar yatmaz hemen kalktım saat yoğ udu o zaman yatar yatmaz gözümü aldı mi almadı mi ben hemen kalktım kalktım baktım boyle ay ışığı böyle parlak yani diyesen sabah olacak gibi ben de dedim sabah yakındur gideyim deremene kayınlarımdan korkayım daaa ondan sonra kalktım gittim deremene bi de deremende öğitirim bi de orda bi de orda karanlık oldu deremenin yolunda bi de baktım böyle birisi etti bana böööööö! Kara bişe pende ettim ona bööööö! Etmem inlen korki bilmedim korksaydım belki de cin çarpmıştı beni. (KK.61)

Bizim akrabamız var idi. Mustafa Sırtlı... Şimdi öldi. Allah rahmet eylesin. Bu yaylaya gitmiş. Yayladan aşağıya geliyi. Çayeli Saliz deresinden aşağıya gelirken yolun kenarına bir duz gormuş. Boyuk bir duz alan. Duzun ortasına bir tane armut ağacı. Armut ağacına bütün ışıklar asılmış. Kızlar horon oynayı oraya. Kiz erkek delikanlılar kızlar... Orda tulum horon girilegidi. Ondan sonra bu da demişki aha demiş buraya horon gördüm demiş. Hemen inmiş altına. Ooo Mustafa Sırtlı çeldi. Çeel çeel elimize. Bu da cider bunların eline bunlar ile horon oynar. Oynar, oynar ondan sonra koyin muhtarı da bunu bekleyimiş. Demiş ona ki ben sana gelcem beni bekle. Bişe alçakmış ondan. Ondan sonra bunlar horon oynayı oynayı bu bilmiyi cin olduklarını biliy ki yani yaylaya giden bir ekip yaylaya gideyi burda horon oynayı. Ondan sonra bu da tabi demiş

hadi ben gideyrum demiş. İyi Mustafa abi hadi cüle cüle gine bekleriz cüle cüle. Neyse bunu yola koyayler. Bu da celeyi aradan zaman geçeyi iki uç saat. İki uç saat oynamış onlarlan. Geleyi ineyi muhtarın evine. Muhtar da bekleyi gece saat iki uç olayi. Demiş muhtar ya sen şimdiye kadar neredeydin. Demiş ya felan yerdeki duza çok hayin horon var idi. Demiş çittim oraya kızlar yakaladılar beni orda kızlarinen bir horon teersu celmuş. Yani o kadar terlemiş çok horon oynamış ya. Ondan sonra muhtar demiş nerede duz var idi. Felan yerde. Demiş sen kafayi mi yedin oraya duz yok demiş. Orası demiş dağ, bayır, uçurum demiş. Sen ne dersin demiş ben oraya horon oynadım demiş. Ooo demiş sen cinlerinden horon oynadun ne cini demiş sen kafayu mu yedun. Ben demiş baya demiş onlarla horon oynadum. Baa o kadar atma türki attılar. Ben de atma türki attım olara. Mustafa Sırtli çok türki atarmış yani. Ondan sonra muhtar yok olur mi demiş yarun sabah bakaruk demiş orası uçurum kaya kaban yer demiş. Nasi orasi dumdziz bir alan gözikmiş gözine ondan sonra neyse muhtar demiş ki neyse tamam hee o şeyi veriyim saa git demiş. Bu akşam ebbedi da cidemem korkmuş gitmeğa. Kalmış Mustafa Sırtli onun evine. Ondan sonra demiş çok merak ettim. Yarın sabah bir gidelum da bakalum bi de cider bakar ki kaya kaban uçurum bir yer. Yani ondan sonra Mustafa Sırtli geldii bize anlatti. Dedi böyle böyle. Dedim Mustafa abi herhalde biraz attun dedum. Ooo dedi yani vallahi dedi ben bunu dedi anlattıkça dedi yani dedi ürperiyrum dedi. Korkayrum dedi. (KK.64)

Yil sene olarak o zaman heraldaki altmış beş altmış altı oluyor. Altmış altıda biz mesela pamukçular köyünde imamgil mahallesindeyuğ bizim imamgil mahallesinde bizim evlerimiz orda ahırlarımız var çok mal sahlıyoruz o zaman biz bu altmış beş altmış altıda ben malları kayırmaya indim aşşağı. İneklerimiz var ahura sepeti aldım gittim sepetinan ot götürecez ki mallara vereyim. Şöyle dışardan da kilit yokta yani dış kapiyi bele zirza düğme diyoruz biz ona o zirza düğmeye bi çali soğmuşuk yuğardan assağı öle içeri girdim. Bir adam var asker var orda içerda merakde (ahır) yani dedim Allahallah bu asker bu mereğe nerden girdi deyina niye girdi biden (birden) aklımı topladım kendi kendimaki bu kapiyi ben açtım. Mereğin kapısını ben aştım ya bende bir zamanlar bunu duymuştum yani eski nenelerimizden babanelerden bizim merelerde şehit varmış orda olduğunu biliyordum ben heman bana babanem öğretmişti ki kızım öyle bişeyler gördüzmi heman salavat çevirun bida dua edin kendize cenneti isteyin neye dua edersez yani dua iyidir. Bende hemen o anda o askeri görünce bele elbisesi yeşil başında benesi (bere) yeşil bahtımki bu şehit anladım işi o zaman ya yani bele selavat çevirdum kendime dua

ettim ama çöhta korhktum o yine ilerledi merekte benden önce otların içinde gayboldu gitti. Yani daha görmedim ama ben ağliya ağliya çıktım eltime dedim ki abla ben daha o ahor merege gitmam meregde bişe gördüm ben böyle gördüm onu anlatınca oda aynısını (dedi) eltimde dediki orda zaten şehit var dedi onu san (sen) görmüşsun. Aynı yeşil beneli oni daha da ben görmedim öyle kaldı işte. Daha öcedende bizim büyüklerumuzdan bi yengemiz vardı. O çok derdiki bizeki bak bizim merelerde şehit var ben bir defasında oriya eşşegi bağlamışdim mereğin arkasının boş yerina rüyamda bana birisi dediki yaşlı bir beyaz sakkallı dedi bena ki kızım o eşşegi oriya bağlama benim yerimi temiz tut ben burda şehidim ben abdest alıyorum burada namaz kiliyorum benim yerimi temiz tut. O korkiynan bende dediki uyandımyani ben bunu kendim eşittim yengemuzdan büyük teyzemuzdan ki ben orayı çok temiz tutarım aynı onların mereği ile bizim mereg bitişuk orayı temiz tutuyorum ve hemde güğümlen su koyuyorum ki mübarek abdesini alsın diye ben öyle söyleyince (yaşadıklarını anlatınca) o teyzemiz dediki tamam kızım ben onu hep görürüm dedi o bi defada sana görükmüş evet dedim. Benim o zamanda kaynım askerdeydi ben dedim heraldaki bu kaynımdur. Askerden buriya ne zaman geldi hama kafamıki topladım ya bakhtımki şehit olduğu zaten belliydi yani o uzun boylu elbisesi de aynı öyle olunca da daha orayı temiz tutuyor o teyzemiz vefat etti ama gene ayrı orasını temiz tutuyorlar yani devam öyle. Güğümlan su koyuyorum derdiki kızım gidiyorum ki güğüm boş o mübarek işte o suylan abdest aliyordu ele ki dedi (rüyadaki kişi) kızım buriya iyi bak burda benim yerim var ben burda abdest alıp namaz kiliyorum ya onun için o rahmetlük teyzemiz çoh bakardi ama halen gene aynı bahiyorlar yani hala temiz tutuyorlar orayı. (KK.66)

Babaannem çok eskilerden seksen sene öncesinden bana anlatırdı. Ben şu anda 45 yaşındayım. Babaannem de seksen öncesinden anlatmış ve benim çocukluğumda kalmış ve beynimde kalmış bir olay anlatayım sana. Esküden çok fakirlik varmuş. Ama böyle fakirlik olmazmış buğday uni bile yokmuş. Mısır unları öğütmek için değirmene giderlermiş. Babaannem de o zaman sıra kapayım diye eskiden sabah ezanuna bir saat daha var gidiyor değirmene. Herkes orda olduğunu bilerek gidiyor ama bi de amcamu almış yanına gitmiş değirmene bakmış orda hiç kimse yok bomboş. Değirmen ama babaannem tırsıyor korkuyor acaba bişey mi başuma gelir. Ben nası yapayım nası edeyim diye kendi kendine vesveseye kapılarak bide amcamu almış yanına. Değirmenin içine gitmiş. Başlamış suyunu akıtmaya bide bakmış ki ne göreyim karşıdan büyük bir ışık pencereden dışarıya büyük bir ışık var yanıyor ama böyle bir ışık ola-

maz. Bismillahirrahmanirrahim demiş. Ya demiş ben ne edeceğim şimdi. Bu ışık nerden geliy demiş. Bide bakmuş ki büyük bir ateş. Çoban ateşi yakmışlar ama böyle bir ışık olamaz göklere çıkıyor kıvılcımları. Ondan sonra bide bakmış yanlarına büyük bir kıpkırmızı bir taş. Taşın üzerine bembeyaz bir koç ama boynuzları çok büyükçe bir koç. Kıpkırmızı taşın üzerine sanki o koyunu böyle koçu koymuşlar. Felaket korkmuş ondan sonra bide bakmuş ki fistanlı kadınlar beyaz elbiseler adamlar giymiş horon ediy. Ama böyle horon olamaz etrafında o ateşin etrafında horon ediyler. Ondan sonra bismillahirrahmanirrahim ayetel kürsileri okumuş ondan sonra üç kulhuvallah bir elhem okumuş. Bunlar gitmiyo bir türlü bunlar gitmiyor. Amcam daha üç yaşında amcam başını kaldırmış. Pencereden annee buraya ne oluyor? Buraya ateş yanıyor anne o da demiş ki oğlum otur aşağı sen bakma korkmasın diye. Çocuk ondan sonra o kafasını kaldırıp bakıyor. Babaannem korkmasın diye okuyup üzerine üflüyor yeter ki korkmasın diye. Ondan sonra bide babaannem artık değirmenin o öğütme sesini duymuyor artık. O horon sesiyle beraber korkmaya başlamış. Babaannem çok korkuyor ama ondan sonra durmuş, durmuş durmuş bide onlara babaanneme karşılık veriyorlar ki gelsin bize horon oynasın Biz de çarpalım oni. Bizim gibi olsun. Yani bakmış ayakları tersinden normal insan ayağı değil de tersinden ayakları öyle oynuyorlar. Bi de ondan sonra başlamış ezan okunmaya. Allahu ekber dedi. Yavaş yavaş başlamış cinler ortadan kaybolmaya. Koç başlamış gitmeye. O kızgın taş normal taşa dönüşmüş ama bi de o oynadıkları yer derenin içi düz bir alan değil. Derenin içinde oynuyorlar suyun içinde oynuyorlar. Ama var ya babaaanem diyor ki ben diyo böyle daha başıma bişey geldiği yok. (KK.67)

7. EFSANE

Efsaneler küçük hikâyelerdir. Bu hikâyeler gerçek ya da hayali olabilir ancak en önemli özellikleri inandırıcılık vasıflarının olmasıdır. Efsaneleri dinleyen kişiler bu hikâyelere inanırlar. Efsane kavramının kökeni Farsçadır. Arapça'da "ustûre/esâtir" terimi ile karşılanan ve Batı dillerindeki karşılıkları Latince kökenli "legendus" sözcüğünden türetilen bu Latince terim, Hıristiyan azizlerin bayram günlerinde, kutsal ayinlerde okudukları, azizlerin hayatlarını anlatan bir anlatıya karşılık gelir. "Bu terim için İngilizler "legend", Fransızlar "légende", Almanlar "legende" ve "sage", İtalyanlar "leggenda", İspanyollar "leyenda", Ruslar "legende", "predaniye" ve "skaz", Yunanlar "mythe/mythos" kelimelerini tercih ederler (Sakaoğlu, 1980: 4).

"Max Luthi'ye göre yeni bir kavram olan efsane (sage) aslında, gerçekte vukua gelmiş hâdiseleri hikâyeye eder. Fakat o, gerçekten iki şekilde uzaklaştırılmaktadır. Ağızdan ağıza nakledilirken değişikliğe uğramasının yanında şairler tarafından edebî olarak işlenmeleri de başlıca değişme sebebi olmaktadır. Dar mânâda efsane, masallarda olduğu gibi, tabiatüstü bir hâdisenin takdimidir; hikâyeye edilîsidir. Asıl halk efsanesi ise alışılmamış, tuhaf ve ekseriyetle huzursuzluk meydana getiren şeylerden, şekillerden ve hâdiselerden bahseder." (Sakaoğlu, 1980: 5). Efsanenin ne olduğu ve hangi özellikleri ile önem kazandığına dair farklı tanımlar mevcuttur.

"Pertev Naili Boratav başka bir tanımla "Efsanenin başlıca niteliği, inanış konusu olmasıdır. Onun anlattığı şeyler doğru, gerçekten olmuş diye kabul edilir. (...) Başka bir niteliği de düz konuşma diliyle ve her türlü üslup kaygısından yoksun, hazır kalıplara yer vermeyen kısa bir anlatı oluşudur." şeklinde efsaneyi açıklamaktadır (Boratav, 1969: 106). Diğer türlerden sahip olduğu inandırıcılık ve olağanüstülük vasıflarıyla ayrılan efsaneler belli bir olay, şahıs ve yer hakkında anlatılabilirler. Rize'de saha çalışması es-

nasında derlenen efsaneler, “yaratılış, oluşum ve dönüşüm”, “olağanüstü varlıklar hakkında anlatılan efsaneler” olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılmıştır.

7.1. Yaratılış, Oluşum ve Dönüşüm Efsaneleri

Eskiden insanlık kurulduğunda insanlara taş mı buyusun olum mi olsun deyi sormişler. İnsanlar olum olmasun demişler. Sonra taşlar hep buyumuş. İnsanlar yaşayamaz olmuş. Her tarafi taşlar sarmış. En ufak taş parçası bile buyuyup kaya olmuş. Bundan sonra insanlar olum olsun da taş buyumesun demişler. Ölümler başlamış, taşlar buyumemiş artuk. (KK.38)

Bizim oralarda zengin bir kız vardı. Bunun da tabi sevdalusu vardı. Birbirlerini çok seviydiler yamuklusuyulan. Babasi vermeyi oğlana kızını. Uşak fakirmiymiş neymiş bi şeymiş vermek istemiyo, tabii kızda zengin verir mi? Bu uşaklan kız artuk anlaşımlar mı, uşak mı kaçırmış dayanamayip oralari bilmeyrum günahlarını alamam. Bunlar bi gün kaşmışlar. Uşak almış kizi kaçmış. Tabii o zamanlara böyle yollar düzgün değildi. Belki de elli yıl yetmiş yıl önce nenem anlattı düşün. Aramışlar aramışlar kizin babasi aramış, anasu aramış, kizi bulamiyeler. Bunlar kitmişler teee köyün tenha yerlerine. Tabii nenem hep derdi aşk karin doyurmaz, bunlarinki de biraz oyle oldi. Açıkıldılar bi gün kal iki gün kal dayanamadılar, üçüncü güne o tenha yerden artuk dağlar heralde oralar. Dağlardan indiler aşa. Kurtlar var, çakallar var, hınzırlar var. İndiler koktular açıktular. Oraya bi dere buldular. cenab-ı Allah'ın işi. Belki de o dere oraya yoğdi, bunlar çok susanmış. Yiyecek bulamadular ama içmeklik bi dere buldular. İşdiler o derenin suyunu. Berrak dere bi. İç iç dur. Bunlar o kadar darlandular ki iştikten sonra bi beddua ettiler. 'Bu dağlari duman kaplasun akan dereler kurusun' dediler. Buni dediler gittiler, gidiş o gidiş. Sonra tabii günler geçti. kızun anasu hastalandi 'kızum nerde kızum nerde?' tabii bu uşan biri kaçırmış kızını. Daağ kaçırmış ne daağ kaçırmasi bu zamanda dağ kaçirmek olur mu? Seni yaturur keserler. Kızın anası hastalanıg. Bi gün ama buldular. Ufak yer o dağdan o dağa geçtiler. Buldular. Bi ormanlık yerdeler. Bakarlar ki kızla uşak birbirlerine sarulmuşlar. Ama tabii bunlari getürmek istemişler. Ama getüremediler, bunların nefesleri çıkan alev etrafi kül etmiş. Öyle bi beddua etmişler ki nefeslerinden çıkan alev etrafi kül ediyo. Ondan beüdü de oriya 'yanmış yer' derler. (KK.39)

Bir zamanlar eski çağlarda üç kardeş varmış. Bu üç kardeş bir tarlayı işletirler. Tarlada pamuk ekerler. Her hasat zamanında bir şey tara-

findan tarla mafolur, mafolmuş olur. Kardeşler arasında nobet tutmak soz konusu olur. Siraya bağlanır. Birinci kardeş, en büyük kardeş nobete gittiğinde, birinci senesinde bir ışık gelip tarlayı yok ettiğini soyer. İkinci kardeş de, ikinci senesinde aynı soylentiyle bir ışık tarafından tarlayı yok edildiğini soyer. Sıra gelir üçüncü kardeşe. Üçüncü kardeş kesinlikle o ışığın ne olduğunu yakalaması gerektiğine, sabaha kadar nobet tuttuğunda gece yarısında bir ışık gokyüzünden yere doğru inmeye başlar. Elinde kılıcı olan kişinin yere inme esnasında kılıcı ışığa sallar. Ve kılıç, ışık ortadan bolunerek arazinin bir yerine düşer. Gittiklerinde bir obur şeklinde derin bir kuyu oluşmuş görürler. Buraya birinci kardeş ipiyle iner daha aşağı gidemeyince geri donerler. İkinci kardeş ipiyle iner. O da aynisi geri doner. Üçüncü kardeş indiğinde ip bırakırlar kardeşler ve üçüncü kardeş maalesef kuyuda kalir. Oysa kuyunun bir çeşitli alanlarında taneleri görür. Bu tarafa yol alan üçüncü kardeş bir canavar, divi adi altında canavarla karşı karşıya gelir. Birinci canavari kılıcıyla öldürür. İkincisine uçuncüsü derken bir kendini apayrı bir dünya, yaşam ulkesinde bulur. Burada belli bir zamanlarda kaldıktan sonra bir torenle karşı karşıya gelir. Sorar toren neyin nesi olduğunu. Diviye bir kişinin, kişiyi verileceğini ve o kişi da bir paşanın kızı olduğunu soyerler. Ve onca zaman Divi'ye verilmiş olan insanları bu kardeş, uçüncü kardeş bu merasime girerek imparatorun kızını kurtarmak niyetindedir. Ve tam kızı divinin ağzına verilme zamanında küçük kardeş diviyi kılıçla öldürür. Bunu duyan paşa çocuğu mukafatlandırmak ister. Dile benden ne dilersen der. İstersan kızımın istersan varımı der. Oysa o ne kızından ne varından derdi yok. Derdi tek geldiği yere geri donmek ve bir uçan koçu verir. Koçla tekrar yeryüzüne doner. Kardeşlerine kavuşur. Bu divinin mahiyeti da bu kadar. (KK.44)

Rize'nin doğusunda lazların yaşadığı bölgede "Germakoçi" diye bir hikaye anlatılır. Germakoçi, Lazca'da "Dağ Adamı" anlamına geliyor. Germa "dağ" koçi "adam. Bizim Germakoçi çok çevreci ormandan bir tane yaş ağaç kestirmiyor. Ama bir zaafi var Germakoçi"nin siz ne yaparsanız aynısını oda yapıyo. Lazlar da uyanık ya bir odun alıp kendi kafalarına vurmuş gibi yapıyorlar. Germakoçi"de aynı şeyi yapıyor. Kan revan içerisinde ama ne bayılıyor ne ölüyor. Birde şey Germakoçi kılılı bir yaratık. Lazlar bir gazeteyi yakıp ona atıyorlar. Bir gazeteyi de yakıp kendi paçalarını tutuşturmuş gibi yapıyorlar. Germakoçi"de aynı şeyi yapınca her tarafı kılılı olduğu için alev topuna dönüyor. Ve çok ilginçtir Germakoçi yuvarlanarak hareket ediyor. Yunan mitolojisinde "Androjen" denen bir yaratık var. Kadın ve erkeğin aynı bedende olduğu çift cinsi-

yetli... Onun gibi Germakoçi”de yuvarlanarak hareket ediyor. Dairesel hareket en mükemmel harekettir mitolojide. Bizim Germakoçi”de yuvarlanarak hareket ediyor ve yuvarlanarak denize kadar düşüyor. Ve denize düştüğünde suyun üzerinde beyaz kabarcıklar, köpükler oluşuyor. Dolayısıyla Lazlar belli bir mevsimde yanılmıyorsam temmuz ayında dereye ya da denize girerken önce metal çivi atarlar sonra girerler ki o köpük vücutta beyaz lekeler oluşturmasın diye. (KK. 56)

Rumlar o zaman Rizeyi işgal altına almışlar. Bu Zezuka’da annemin büyük anasının anlatığına göre Zezuka da çok şevketli bir kadıymış. Kocaman bi evi varmış ve şey orda nası desem köyde itibarlı sözü geçen bir kadıymış. Düğün olsa herhangi bişi olsa çoluk çocuk evlendirseler şe yapsalar alım satım işleri de olsun her şeyde ona danışarlarmış. Aklını beğendikleri bir kadıymış. Ondan sonra köydeki bütün erkekler Rumlarla savaş çıkınca savaşa çağırılmışlar. Küçük yaşı tutub tutmayan eli silah tutan bütün erkekleri çağırılmışlar. Köydeki kadınlar da bu Zezuka’nın evi büyük olduğu için köydeki kadınlar da genç kız kadın evli bekar yatağını döşegini alan Zezuka’nın evine gelmişler. Zezuka’nın evine geldiler ora kalmağa başladılar. Orda kaldıklarını Rumlar duyunca hemen işgal etmeye kalktılar. Yani kızların da yanında erkeklerin olmadını duyunca işgal etmeye kalktılar. Tabiki Zezuka da önceden böyle bir şey olacağını tahmin ettiği için bu evin altına şey evin kapısından içeri girişine kocaman bir kuyu kazmış. Baya bi kocaman kuyu kazmış. Tahmin etmiş yani. Kadınların hepsi burda bu Rumlar bu kadınları rahat bırakmaz. Rahat kovermez diye. Ondan sora Rumlar geldi, on onbeş tane falan vardı bunlar. Rumlar geldi kapıya Zezuka tek başına onlara karşı geldi. Karşı durdu. Ondan sora bu Zezuka kapıyı açar açmaz o Rumların hepsi tamamen o çukurun içersine düşdiler. Zezuka sora bu yaptığıyla bu kahramanlığıyla **Zezuka Hatun** olarak baya bi nam saldı baya bi ün yaptı. (KK.57)

Şimdi Ayderun efsanesine göre ayderin ismine göre ayder Aylidere ama nedir efsanesi? Ağa kızı hasta olmuş. Ağa çobanı da kızı seviyor. Ama bilmiyo ağa. Şimdi çoban dağlara çıkmış. Kız hasta duymuş ki çoban. Kim kızımı iyileştirirse kızımı, kızın bedeninde çok kötü yaralar çıkıyor biz çıban diyoruz. Hani yaralar çıkıyor. Ondan sonra çoban geliyor bir gün kızı istiyio ama ağa vermiyor. Diyo kim kızımı iyileştirirse ona kizimi verecem. Ondan sonra kız da seviyor çobanı. Napıyorlar? Bunlar beraber kaçıyorlar. Çoban kızı kaçırıyo. Kız ama hasta. Tam şu vadi bak şu karşiki vadi. Orda bir ılık su var. Girmişler çamın altında büyük taş mağara gibi. Kaçmışlar. Ama o ağa bütün milletiyle arıyo çobanı de kızını da. Diyo kim bulur kim eyeleştirirse kızımı ona verecem. Ama beş on

gün oluyo bulamıyorlar. Şu işte şu vadide bi bakıyo ki yarım ay doğmuş, uşak bi bakıyo ki bi tane total geyik buralarda karaca diyolar. Bi geyik topallaya topallaya dere kenarına iniyor. Kar da var. Böyle geçiyo dere-nin karşısına bir gölet gibi yerde duruyo duruyo gine sendeliyor ama bir önceki gibi topallamıyor. Bir iki günde olayın şevkinde çocuk seyrediyor. Ama epey bi mesafeler var. Tam şu vadi işte. Ama ben dim size 200 metre siz diyin 300 metre. Çocuk dört beş gün sonra bakıyo ki karaca atlaya atlaya gidiyo. Diyo ki bunun ayağı iyilendi ben oraya bi incem. Ama kar bol işte bu vadi kaplıca yeri. Bu vadi öyle öyle ki büyük dere akıyorkene ondan bir gölet sıcak su meğersem. Ondan iniy o oraya ki çocuk hani kar ya ılık. Diyoki (o zaman kara lastik belki de çarık). Lastiğine sıcak sudan koyuyo götürüyo mağarada çamın altında kızın yaralarına sürüyo suyu. O dere yatağındaki suyu. Sürüyo o sürdüğü yerler iyileşmeye başlıyo. Kabuk bağlamya başlıyo. Ondan sonra diyo ki şeydir. Kıza diyo ki ben seni yüklenim diyo ki ben seni sırtıma alim indiriyim dere kenarına. Yok diyo yine lastiklerin ikisiyle yaya getirebilirsen yine kar kış işte bu vadi. Ani yine ikisini de doldur lastiklerini getir sulari. Bi surelum bakalım. Surdukları yere bir iki gün sürüyolar, sürdükleri yerdeki kızın yaraları iyileşiyor. Ama kız olmuş on sekiz yirmilik hiç ama yaralar hiç gitmiyor çıbanlar. Hani bizim şivemizde çıban. Ondan sonra yaralar iyileşiyor. Adamlar araya araya geliyorlar. Vadiden Zil Kale yönünden düşüyolar bu tarafa. Ama o uşak Aylı Dere diyo ayderin hani Aylı Dere hani geyiği gördü ya ayın şevkiyle diyo. Gidiyo. Geliyo ağanın şeyleri hani adamları diyorlar ki uşağı tutuyolar. Bağlıyolar çobani. Götürüyorlar bi bakıyo ki kızı pırl pırl iyileşmiş. Diyo ki bu kim iyileştirdi? Kızda diyo ki baba sevdiğim hani. Yok ben ona vermem, boğacak uşağı ondan sonra demiş ki baba böyle böyle. Ondan sonra kırk gün kırk gece düğün ediyolar. Ağa kızını veriyo çobana. (KK.58)

Büyüklerimden öğrendiğim bir hikâye var, yanımızda anlatılmış ne kadar gerçek bilemiyorum. Yani gerçek mi onu da bilemiyorum. Zamanın birinde bir kızla, oğlan varmış. Ama bunların aileleri birbirlerine eskiden kalma husumetleri varmış. Bunlar birbirlerini çok seviyorlarmış. Ama bir türlü nasıl kavuşacaklarmış bilmiyorlarmış. Çünkü iki ailede birleşmelerine iyi bakmıyorlarmış. O yüzden de bunlar napalım ne edelim. Bir gün bunlar kaçmaya karar vermişler ama kızın annesi kesinlikle diyormuş ki : “Sen oraya gelin gidemezsin” Oğlanın ailesi de “ kesinlikle o kızını alamazsın” böyle katı bir dilde bunu söylüyorlarmış. Bunlar tabi sevda söz dinlememiş. Bunlar kaçmışlar. Kaçmışlar ama bunların sürekli bulunduğu bir yer varmış kaçtıkları gün neyse kaçmışlar düğün olmuş, gelinlik giymiş,

gelinlikle beraber oraya gitmiş sürekli çünkü aşkları hep orda tazelenmiş orda yaşadıkları için aşklarını hani oraya gitmek istemişler. Oraya gidince annesi kaçtığına tabi çok üzülmüş, çok kızmış, sinirlenmiş, çok beddua etmiş kıza. Bu erkeğin annesi de aynı şekilde sen o kızı nasıl kaçırsın diye o da çok sinirlenmiş, çok kızmış, çok beddua etmişler. Hem kızın annesi hem oğlanın annesi. Bunlar tam işte o buluştukları yere geldikleri zaman bir anda işte bir şey olmuş ikisi de beddualar tutmuş ikisi de kayaya dönüşmüş. Ama tabi şöyle bir şey belki de Allah onlara öyle bir hediye vermiştir, Belki de kayaya dönüşmeselerdi ayrılacaklardı ama şimdi tamamıyla orda beraberler. Ya da şuan biz de bunu öğrenemiyor olacaktık. Belki de onların aşkları değil mi? (KK.59)

Bağa kendi öz annemin anlattığı hikâyeden anlatıyım size. Eee bu İkişderenin taa yukarda Velşi diye bir yer var. Bide buğday ambarı. Ambarları siz bilmezsiniz. Bu buğdayı ambarlarda depodan verirler. Eee devlet olarak... Adam bitanesi bizden gene akraba meşe köyünden gelmiş. Adam atıyla beraber öyle olmuş. Geç almış buğdayı, tabi mesafe ve yol uzun olduğu için. O zaman eskiden yollar patika yollar olduğu için köye çıkarken ormanda giderken bir kuziyi yolun kenarında görmüş. Demiş ya Allah Allah bu kuzu burada mutlaka çobanlardan birışı bırakmış, biz bu kuzuyu buradan alalım, eve getürelüm. Almış atın üzerine koymış kuziyi. Öyle bir olmuş at yolda terlere boğulmuş. At yükü çok ağır olmuş başlamış yükü ağır gelmeye. Adam şaşırmış bu at o kadar yükü yorilmazdı niye bu kadar yoruldu gelmiş evine çıktı yani. Nitekim evine geldi. Çıktı, gice daha sabah olmamış, bunu ahıra koyayım da kuziyi dursun. Sabahleyin yedirir içiririm oni. Neyse gelmiş yükünü dökmüş olmuş yatmış sabah da kalkmış. Hanım ahıra inmiş demiş ki hayvanları yapalım. İnekleri varmış inmiş ahirin içinde tabut yatıyor baya bi tabut var. İçerisinde hemen dönmüş bağmış, çağırılmış, kuiz etmiş. Demiş ki bu neyin nesi? Bu bizim ahirda. Nedersin demiş adam hemen hocayı çağırılmış. Adam hocayı çağırılmışlar. Hocaya sormişler demişler böyle böyle bi kuzi buldum demiş birakin öyle kalsın gece karanlıkta saat on ikiyi geçince oni alin o kuzi şekline döner. Kuzi şekline dönmüş almış götürmüş. Eski yerine bırakmışlar oni yani bu gerçekte olan bir olay. Sade bir kişi de değil sade annemde değil daha bizim komşılardan bilenler duyanlar var. Yani herkes görmüşler. (KK.60)

Güneysu'da şimdi Kible Dağ mevkinde dua tepesi olarak anılan yeni bir cami ve dua yeri mesire yeri olarak bilinen hafta sonları hafta içerleri oraya ibadet etmeye giderler. Orda efendim piknik yapmaya gidip çay içmeye ailece gidip oturup dinlenmeye ihtiyacı olanlar giderler.

Eskiden orası tek başına yolu olmuyan şimdi çok güzel yolu var. Yolu olmuyan bir yerdi yol yoktu o zaman o caminin yapılışında o zamanın 50 sene evvel ki yaşlılar gençler sırtlarına kum, çakıl, çimento taşıyarak cami yapmıştır. O camiye de her giden ibadet eder götürdüğü kumanyalardan biraz yer geri kalanını orda bırakır. Hiç bişesi olmuyan boş oruya giden bayat ekmek olurdu taze ekmek olmazdı tabi bütün kumanyalar orda mevcuttu çay vardı, soba vardı demle çayını iç duanı yap dön geri ramazanda bilhassa çok kalabalık olurdu. O caminin ilk yapılışında bizim rahmetli Yusuf hoca vardı o hoca çok ihlaslı bir kişiydi. Hayatı boyunca hiç evlenmedi ben dedi bir kadının mesuliyetini taşıyamam caminin inşaatı devam ederken ikindi namazı olmuş ikindi namazında millete namaz kıldırmış o şey taşıyanlara onların bi tanesi cemaatin biri geldi dedi ki bugün bize ikindi namazını Yusuf hoca kıldırdı onun amcasının oğlu da Potomya Camisindeydi aşağıda olur mu dedi ya Yusuf hoca bize burda namaz kıldırdı. Hem Güneysu Merkez Caminde hem de Kible Dağının başında aşağı yukarı 800 rakımlı bi tepe orda namaz kıldırıldığı görülmüştür. (KK.63)

Biliköy de gerçek olan birşeydur yani. Gelin kayası diye bir hikâyedir. Yani gerçeği var yani taştur, bir zamanlar işte kızını veridi annesi istememiş kızının evlenmesini o kişiyle evlenmesini istememiş o da kapıdan dışarı çıkarken kız bir veda edermiş o veda ederken annesi de demiş ona ki sen taş olasun kızım diyip ve ordan geçerken gelin taş olmuş. Atun resmeres atın resmi var nalları görünü işte ondan onun üstüne içmaya durmuşlar. Ve bir gece köyün yaşlılarına ileri gelenlerine bir kişi rüyasında görmüş. Onu demişki beni çok rahatsız ediler ben burdan yuvarlanacam gideceğim demiş. Ve burdan 100 km aşağıya yuvarlanmış kaya düşmüş ama başaşağa sadece atın nalı görünü yani bu gerçek bir hikâyedir hala da durur oraya bazilari gidip ziyaret eder oni. Gelin Kayası diye geçi Taşlı Köy, Ölü Köy, Taşlı Köyün de gerçek bir kayadır yani olan, geçmiş bir hikâyedir. Yani dilden dile anlatılır yani. (KK.68)

Çok eskiden bir rivayete göre Gündoğdu Taşlık Köyünde bir kızı birden fazla seven genç delikanlılar vardı. Fakat kızın da bu gençlerden birine âşık olduğu söylenirdi. Günün birinde sevmediği biriyle ailesi tarafından evlendirilmek isteniyor. Kız da Düğün Günü giydiği gelinliğiyle beraber sevdiği gence kavuşmak için bir atın üstüne atlayarak yola koyulur. Genç delikanlıyı da haberdar eder, Taşlık Dağı'nın tepeye yakın bir yerde büyük bir kayanın yanında beklediğini söyler. Oğlan da gelir, kızı kayanın yanında bulamaz ve ismini haykırmaya başlar, günlerce oğlan burada sevdiğini bekler kız gelmez ve sonunda aklını yitirir. Taşlık Kö-

yündeki bu kayanın ismi de bu olaydan sonra Gelin Kaya olarak anılır. Rivayete göre bu olay gerçek yaşanmış bir efsanedir. (KK.70)

Bi eskiden bi iki tane dede var idi, adamlar var idi tabi yaşli. Bize da oyle anlaturdiler anlatmaktan anlatmağa gelmiştu bu hikayeler. Buyle çarşidan girmişler yola gidiyiler evlerine. Koylerine çıkayiler. Gitmişler, gitmişler, gitmişler yolu yariladiler tabi evlerine gitmeden buyle bi yorul-diler oturmak istediler, oturdile. Bidaha baktiler ne bakarsenböyle uş tane kedi içi tane koyin o duzluğun içine ura durıyiler. Ayda vurmuş ulara ayda vuriyi tabi. Dediler ki ne edelum ne etmiyelum biz bulari alalum. Kedilarida alalum, koyunlari da alalum. Bitanesi kedilari almış oğlum koymış torbasina boyle. Eskiden muşamba yoğ idi kağat torbalarına koymış. Birida almış kucana koyunlari gitmişler eve. Gitmişle evlerine, gitmişle gitmişle... Bidaha dedile bulari biz boyle bi boş odalara kuyalum, yarun şey yaparuk ulari, bakaruk ulari. Kodile olari boş odala yattile aşşa tabi oldi saba ki ne bakarsen bu kedila koyunla oldile tabut. Up uzun tabut oldile.

Eeey biz şindi ne edecuk! Biz bulari geturduk bula oldi boyle biz şindi ne edelum ne etmiyelum, dediler biz şindi gidelum camenun hocasina bi soralum. Boyle boyle biz gece geliyiduk başumuza boyle bi hal geldi, kedi koyin güzel geturduk ama boyle oldile bize biz şindi bulari ne edecuk?

Dedi olara camenun hocasi ki: Siz bulari alduğunuz yere gene getirun, okiyin gene nerden aldiyisanuz oyle ura birakun ulari. Bu gece oldi bu sefer ayni gene zamana bulari gene aldiler omuzlarına tabutları geturdiler o kodukları an hemen gene oldiler kedi ilan koyin. Kedilar kedi oldi koyınlar koyin oldi, o dayılar ilan dedelerde geldilar evlerine. (KK.76)

7.2. Olağanüstü Varlıklar Hakkında Anlatılan Efsaneler

Kötü etkiye sahip unsurlarla ilgili Hemşin yöresinde Congoloz ismi verilen bir varlıktan bahsedilir. İnanişaya göre Congoloz, kısa ve iri yapılı her tarafı kıllarla kaplı bir yaratıktır. Yılın son ayının son haftası ile ilk ayının ilk haftası ortaya çıktığına inanılan Congoloz özellikle yiyeceklere ve ambarlara musallat oluşu ile bilinir. Kara/siyahdan nefret ettiği bilindiği için Congoloz'un çıkacağı zamanlarda ambar kapılarının önü kömürle siyaha boyanırdı. Bunun yanı sıra Congoloz'un daha ziyade ikindiden sonra ve geceleri insanların karşısına çıktığına ve demir yün tarağı ile insanlara zarar verdiğiğine, ondan korunabilmek için sorularına içerisinde "kara" kelimesinin yer aldığı cevaplar verilmesi gerektiğine inanılırdı. (KK.48)

Rize'de cin hikâyelerine de oldukça sık rastlanmaktadır. Mesela bir anlatıya göre cinler, Rizeli Osman Dayı'yı kaçıırarak padişahlarının olduğu saraya götürürler. Sarayda cinler, haksızlık yapan bir cini yargılamaktadır. Bu yargılama sonucunda haksızlık yapmakla itham edilen cin suçlu bulunur ve idam edilir. Olay sonrasında Osman Dayı kendini birden bire bir dikenliğin içerisinde bulur. İlginçtir ki etrafına bakınırken yanındaki ağacın dalından aşağıya asılmış bir örümcek görür. Bunun üzerine idam edilen cinin örümceğe dönüştüğünü anlar. (KK.48)

Bu eski zamanda köylerde ezan okunmadığı için hani ikindiden sonra kimse kapiya çıkmazdı. Kapiya çıkmaların hani çıkmamalarının sebebi de bular ikindi ezan verilmediği için ikindiden sonra ee böyle hani ölüler dirilirdi yani hortlardı bizim tabirde ama şimdiki günümüzde söyleme şeklinde üç harfliler yani cinler onların yerine girip onların suretiyle hani gözümüze görünürdü. Hani insanlarda böyle korunmak için kimse evinden ikindiden sonra çıkmazdı. Şimdi ezan okuniyi şey ediyi tabi oyle şeyler ortadan kalktı. Eski zamandaydı oyle şeyler ama tabi hala günümüzde büyük büyük dedelerimiz büyük demeyim de dedelerimiz der bize ezan okunmayan yerde durmayın kizum. (KK.50)

Köyümüzde bi Emine teyze var. Emine teyze varmış. Emine teyze her akşam evde yalnız yatıyomuş. Vakti zamanında Rize de mutlu yaşayan bir aile varmış. Gelin, kaynana ve kocası yaşıyorlarmış. Uzun süredir çocukları olmuyormuş. Daha sonra bir çocukları olmuş. Bu da iki gün geçtikten sonra ağzından kanlar gelerek ölmüş. Gel zaman git zaman ikinci çocukları olmuş. İkinci çocukları da aynı birinci çocukları gibi ölmüş. Ailesinin sevinci kursağında kalmış. Gel zaman git zaman üçüncü çocukları da olmuş. Bir gün annesi gece yatarken çocuğun üzerine gelen kara böcek görmüş. Bu kara böceğe vurmuş ayağını kırmış öldü zannetmiş uyumuş. Sabah kalktığı da her zaman ki işini yapmak için ahıra hayvanları yemlemeye gitmiş. Geldiğin de kaynanasını bulamamış. Normal de kaynanası ondan daha önce kalkar evin işlerini yaparmış. Odasına girmiş kaynanası hastayım kızım demiş. Gelin sana ilaç getireyim mi demiş. Benim ayağım ağrıyor demiş. Bacağını kaldıramamış. Gelin orda anlamış eşine danışmış olayı anlatmış. Eşi de durumu anlamış kaynananın çocukların kanını emen bir cazi olduğuna karar vermişler. Gelinin kocası bu durumdan sonra caziyi baltayla keserek öldürmüş. (KK.47)

Evi bi eski bi çötü bi ev. Her akşam diyiler ki; bu issuz yere ev diğer komşiler sabahten aliyler çantasını çıkay. Akşam geliy eve cinlerunen oturi. Cinlerunen kakayi, cinlerunen yatayi. Diğer komşiler Emine teyze eve korkmayimisin. Yok diyi niye korkcam diyi. Eve bir sürü arkadaşım

var nasıl arkadaş. Ooo benim o ka arkadaşlarım var ki onlarinen otiriyim konuşuyum çay edeyum muhabbet eduyum sabahten kucak da açiyim kapiyi onlar cideyler ben yatayrum. Aşşa oliyy ebe cinler celiyler cinler dedüğün beş on tane hep tane kadın erkek yok erkek var dedü. Erkeği içeri almayrum diyiler. Var ki kadunlar işte teyze bunu da al içeri yok diyi. Onu almam öbürleri diyi alma alma o tecavüz ediy bize diyi. Ondan sonra diyi ettum bir çocuk diyi. O erkek deyu kizi girdi eve. Ettum çocuk diyi erkek çocuk diyi. Peşiye koydum çocuğu diyi sallayrum diyi. Küçücük çocuk ordan sonra diyi bi dene ettum öldi diyi. Bi dene ettum dedüler bana ee cinlilersin diyiler eee teyze bi daha bu dem çocuk ettü bebek çocuk yaptım mi bu çocuğu otur bekle dediler. Bunu birisi boğayı. Oturdım dedim beklerken dedi. Baktım dedim böcek çıkay peşikten yukari çıkay. Tahta peşikleri var ya baktım bi böcek çıkayı peşukta yukari. Bu böceği aldım dedi öldürdüm dedi. Yani öldürmedim de vurdım attım oni dışarıya. Oldu iki gün sonra gittüm kaynanama baktım kaynanam yatayı diyi beli meli kırılmış. Dedim aa anne ne oldi saa. Dedi dün akşam öldürdün beni yaraladın. Hayırdır ne sen ne dersun ben sene niye. İşte peşüğünden yukari çıkaydım dedi, Çocuğunu dedi ben dedi beş tane çocuğunu ben öldürdüm dedi. Oliymiş cin böcek oliyi cin dönüy böceğe. Bunu dedi çıktım. Boğarken beni dedi parçaladun attun ben de dışarı gittüm. Vuuuuuu dedi sen mi öldiridin çocuklarımı hee dedi ben öldiriyim ama ben anlamaydım ki ben oliydüm çin dedi. Ben olduğum vakit çin olduğum vakit anlamaydım dedi senin çocuklarına müptela oldum dedi. Senin çocuk erkek çocukları bu kadinin yaşamayı erkek çocuklarına müptela oliyi. Ondan boğdım. Sen dedi ne diyodun geber dedi. Ama ona çeşile ben o yalanlara ben şeylük biliydüm. Cin oliydüm onun için bunları yapaydım buni. O çocuğun amma o çocuk ölmedi yaraladı ya bu kadını ondan sonra giiti bir hocaya illaki bi felan yere hoca var okutalım. Seni erettiler. Bu hocayı kaynanayı elettiler. Hocaya bu nene cin oliyi da öldiriy. Çocukları işte. Oooooov ben anlamayrum oni sade bu gelunume yapayrum oni torinlaruma dedi. Buni hoca okidi cene aynı ama kimseye o kadin o gelin daha çocuk etmedi. Daha kimseye de cin olup gitmedi. One ne o çocuklarının iki dene vardı. Ooovv uşakları yoktu böyle eldüriydı. Oyyle işte ben celdüm evume olar cittu evune. (KK.51)

Benim teyzem evlenmiş, yeni gelin daha. Daha bir aylıkken mi ne evliymiş. Teyzem evlenmeden önce de böyle hani sevdiği beğendiği biri varmış. Teyzem eşiyile beraber gitmişler ceviz toplamaya. Kocası da ceviz ağacına çıkmış. Ceviz ağacına çıktığı zaman teyzem orda yalnız ya o işte üç harflilerden geliyor yanına, tamam mı? Ama o evlenmeden önce sev-

diği bir adam varmış onun görüntüsünde geliyor. Geliyor o da tabii daha çok şeymiş yakışıklıymış mı neymiş işte. Ondan sonra teyzeme diyor 'sen onunla nasıl evlenirsin vs. o çirkin adamla nasıl evlenirsin'. Teyzem de diyor ona 'işte eşime ben seni söylicem. Kocam ağaçtan insin ben ona söylicem seni' falan. O da demiş ki ona 'söyle ben bir ağaç yaprağının altına girer saklanırım o beni görmez' diyor ona. Ondan sonra teyzem eve gidiyor. Teyzeme diyorlar ki 'senin niye rengin bir tuhaf böyle, niye hasta gibisin' falan. Ondan sonra teyzem işte tam anlatmaya başlıyor. Orda o zaman eski ahşap evler var o zaman da. Bu dediğim nerdeyse oldu 45-50 sene kadar. O ağaçlar kapının eşiğinden o böyle elinde sopayla bekliyormuş o, cin yani üç harfli. Bekliyormuş. Ordan diyormuş ki ona 'eğer sen beni söylersen sana bu sopayla başına vuracam yani senin başına'. Teyzem de tabii ki söylüyor. Kafasına vuruyor sopayla ve teyzem orda bayılıyor. Teyzemi o zaman getiriyorlar hocaya. Cinci hocalar varmış. Teyzemi hocaya getiriyorlar. Teyzemi iki kişi tutuyor. Hoca okuyarak o cini bardağa getiriyor yani böyle su bardağına getirirlermiş ama teyzeme öyle görünmüyor tabii. Teyzeme bayağı bildiğin adamı gözünün önünde kesiyorlar diye görünüyor. Teyzem bağırıyor çılgık atıyor o esnada tekrar bayılıyor. Hoca tabii o cini bardağa getirerek kesiyor. Teyzem kendine geldikten sonra zaten kurtulmuş oluyor ondan. (KK.52)

Rahmetli babanem ölmeden önce anlatıyor: Bizim eski zamanda köylerde kadınların hepsi akşam namazı arkasında yük ile evlerine dönerdi. O zamanlar telefon ışığıda olmadığı için açıp yolunu bulamazsın. Bir kadın otunu yüklenmiş bir yerde de kurs var. Virajları dönüp o kurs-tan aşağıya inecek. Tam oradan dere geçiyor altında da kurs var o kurs şu an kullanılıyor. Derenin altı köprü kursta hemen yanında kadın otu sırtında hızlı hızlı gider çünkü akşam ezanı okundu neredeyse yatsı ezanı okunacak. Oradan giderken önünü birisi keser ve şöyle söyler: "Allah aşkına bana yardım et karım doğum yapıyor sana istediğin kadar altın vericem der." Kadın da içinden bizim köyde böyle altını olan biri var mıydı diye geçirir. İlk defa böyle birini görüyordu. Yalvar yakar kadın razı olur ve eve giderler. Kadın gerçekten de doğum yapmaktadır neyse bu kadına yardım eder çocuğunu dünyaya gelmesini sağlar. Kadın doğum yaptıktan sonra adam kadına bir kuçak dolusu altın verir kadın bunları kucağına doldurur ot yükünün altına girer otunu yüklenir hızlı hızlı evine gider. Sabah olunca bütün başından geçenleri ev halkına anlatır tabii buna kimse inanmaz oda ev halkını inandırmak için sandığına sakladığı altınlarının yanına gider sandığı açar bakar ki altınların hepsi kömürdür. Onlarda hoca efendiye çağırır ve durumu anlatır birlikte bu

olayı yaşadığı yere giderler. Hoca kadına şöyle söyler: Kızım sen üç harfli birini doğurtdun bu altınlarda onların altınları bunlar geceleri altına gündüzleri kömüre dönüşürler bunlar senin işine yaramaz. Kadına ne olur peki? Kadın oracıkta ölür. Hocada üç harflilerden korktuğunu ve öldüğünü söyler. (KK.62)

Eskiden yine köyün komşilerinden alacaoğiller tabi öyle her zaman isimler ayrı olurdu. Alacaoğullari, Torpuoğullari felan diye. Neyse işte bu alacaoğullarından bir aile bunlari çocuklari var. nazmiye diye. Bunlara oturmaa gidiler bi yerde ama nazmiye diye küçük kızlari var. Bunu evde yalavuz koyarlar. Bunların kendileride başka bi yerde oturmaa gidiler neyse kız tabi da 9-10 yaşlarında ama şimdiki tabiri ile küçük daha çocuk. Tabi bir hafta önceden yengesini kaybetmiş bu kız, ölmüş yengesi. Bu kız da onu çok seviyor rahmetlisini. Neyse bunlar gidiler. Kızım diyiler sen evde otur. o zaman da çocuk kapıya çıkarmazlar. Hani bişi olur diye. Kızı evde yalavuz koyeriler. Kız oturuyor evde bunlar gidiler başka bi yerde oturmaa. Kız tuvalete gidiyor cittuktan sonra kapı tam kapatı ki rahmetli yengesini göri arkada ama karinin üstü çıplak. Şey bi de ne diyim saa, ayakları ters karinin. diyorki yengesine. Sen şey yapmadın ya, sen bir hafta önce ölmedinmu, hani niye burdasun, niye çıplaksun hani niye ayakların ters buna. Tabi karı da hiç çıt çıkmayı, Buna sarılı ondan sonra çıkıyor dışarıya. Dışarı dedüğüm, tuvaletin kapısını kapataı, o şokla zaten daha tuvaletini etmeyii. kapatıyo kapıyı cidiyoo oturmağaa odasına oturi. Ondan sonra şey yapayii, ailesi geliyo eve annesi babası diyo ki hani kız böyle şoka cirmiş. kız hiç salınmi. diyorki kızım noldi saa. kız boyle bir saat hiç şey yapmadan durup hiç konuşmayı. Yani o sıra donayii. Diyorlar nie konuşmayı. Bir saat sonra tekrardan konuşmaa başlaayii. kız başından geçenleri anlatmaya başlı. Anne böyle böyle gittum içeriye kariyi cördümm. Ama ayakları ters idi. sarıldum ona diyi. Sonra bir saat sonra hocayı çağiriyorlar. Hoca bunu oki sonra şey ediii, ondan sonra hoca bunu okuduktan sonra kız orda öleyii. Hoca da diyor ki, böyle şeyleri cördüğünüz zaman anlatmicasunuz. He korkaysunuz ama o orda çarpılmış. nasi bişeyse o kız o korkuyla ölüyor kız orda. (KK.45)

8. HALK İNANIŞLARI

Boratav, inancı “kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi” olarak tanımlar. (Boratav, 1999: 7) Türkler tarih boyunca birçok kültürden etkilenmiş bu etkileşim sonucunda zengin halk inanışlarının oluşmasına zemin hazırlanmıştır. Hayatlarının her dönemine, birçok dinsel ve büyüsel pratikleri uyarlamışlardır. Rize’de de gündelik hayat, ölüm özellikle de doğum ile ilgili inanış ve uygulamalarla karşılaşmaktayız. Derlenen malzemeler ilgili başlıklar altında tasnif edilmiştir.

8.1. Gündelik Hayat ile İlgili İnanış ve Uygulamalar

Nar tanelerini yere dökmek günahdır neden çünkü nar tanesi cennet meyvesi sayılır. (KK.21)

Evin bereketi için ufak bez torbalara üzerlik ve çörek otu konulur, saklanılır. Bu uygulama şimdilerde bazı torba yerine ufak cam şişelere konularak yapılmaktadır. (KK.21)

Yürüyemeyen çocuğa basılı denilir, kek yapılır çoluk çocuk çağrılır, çocuğun diziyile kek ekmek halinde ufalanır çocuklara birer parça verilip koştururlar. (KK. 30)

Diş çıkarılırken mısır patlatılır başından aşağıya dökülür ki çocuk daha çabuk diş çıkartabilsin. (KK.30)

Çocuğun ağırlığından fazla et veya başka bir şey, para eve girerse çocuk yürümekte zorlanırdı. (KK.65)

8.2. Doğum ile İlgili İnanış ve Uygulamalar

Çocuğun ilk banyosundan sonra güzel kaşlı ve güzel gözlü olsun diye kaşına, gözüne sürme çekilir. Ayrıca zengin olsun diye yıkama suyuna altın yüzük atılır. (KK.21)

Çocuğun kırklanmasında suya kırk bir tane İhlâs suresi okunur. İhlâs suresi okunurken tesbih suya batırılıp çıkarılır. O su ile hem anne hem de bebek banyo yapar, su kesinlikle banyoya değil ayak basılmayacak bir yere dökülür. (KK.22)

Hamile kalamayanlar kadınlar sırt üstü yatırılır, bellerine sıcak buhar verilir, 7 tane bardak koyulur, bardaklar buhar yapınca çekilir. Buna bel çekme denir. (KK.23)

Eskiden çocuğun cinsiyetini öğrenmek için makas ve bıçağı bir yere koyarlardı. Kadın üstüne otururdu, makasa oturursa kız bıçağına oturursa erkek olacak demektir. (KK.23)

Kadının başına tuz konulur, önce belden yukarısını kaşırsa cinsiyeti kız, belden aşağısını kaşırsa cinsiyeti erkek olurmuş. (KK.24)

Nar yiyince çocuğun yüzünde bir yerde gül olur, ayva yiyince çocuğun güzel olur. (KK.25)

Lohusalık döneminde sütün gitmemesi için, kadın eve gelen misafirleri uğurlamaz, güle güle dememiş. (KK.25)

Hamile bir bayanın evinde ikili koltuğun birinin altına makas, birinin altına kalem konurmuş. Bunun sonucunda çocuğun okuyup okumayacağı anlaşılırmış. Kalemin üstün oturursa okuyacağı, ilim irfan sahibi olacağı, makasın üzerine oturursa herhangi bir işte çalışacağı anlaşılırmış. (KK.25)

Yeni doğan bebeklere tüysüz fare bulunup vücutlarına sürerlermiş ki büyüyüce tüy çıkmasın. (KK.25)

Hamile kadın aşerdiğini yememesi durumunda çocuk şaşırır olur ya da ilerde senin yemediğin şeyi çocuk da yemezmiş. Gül koklanılırsa çocuğun yüzünde leke olacağına; karaciğere veya zeytine dokunup bir yerine dokunduğunda çocuğun orasında leke çıkacağına inanılır. (KK.26)

Doğumdan sonra çocuğun ilk yıkandığı suya yüzük konulur ki çocuk sarılık olmasın. (KK.26)

Çocuğun ilk yıkandığı suya yumurtanın beyazı konulur ki cildi yumuşak olsun. (KK.26)

Çocuk basılır diye yanına et getirilmezmiş. (KK.27)

Çocuk doğduktan kırk gün sonra yıkayacakları suya tesbih veya taş konulur. (KK.28)

Çocuk doğduktan sonra kulağına ezan verilir. Ondan sonra bahşiş verilir. Köyün delikanlısına bir koyun verilir, gençler kendi aralarında keser yerler. Çocuğun bahşişi ondadır buna bac atması denir. (KK.29)

Cuma günü çocuk yıkanmaz. Yıkanırsa erkek çocuk kadınlara çok düşkün olurmuş, kız çocuğun ise giydiği kıyafet hiç yakışmazmış. (KK.30)

Kırkına kadar çocuğun giysisi dışarı asılmazmış, çocuk marazlanabilir. (KK. 30)

Çocuk sarılık olmasın diye her yıkama suyuna sarı yayla çiçeklerinden konulurdu. (KK. 31)

Doğumdan sonra kızın annesinin çocuğun beşiğini, dolabını göstermesine peşuk alayı denir. Komşusu, akrabasına peşuk alayı göstereceğim der, herkes hediyesini getirir. Sonra yerler, içerler. (KK.36)

Bebeğin yüzüne bolluk bereket olsun diye un serpilir. (KK.37)

Çocuk sarılık olmasın diye sarı bezden mendil yapılırdı. (KK.40)

Çocuğu süttten kesip tekrar başlatırsan hırsız olur. (KK.65)

8.3. Ölüm ile İlgili İnanış ve Uygulamalar

Ardeşen- Tunca'da cenaze sahipleri kadınlar ağlarken, erkekler küp kırmaktadır. Ne kadar küp kırarlarsa o kadar üzgün olduklarının göstergesidir. (KK.20)

Ölen kişinin mezarının başında bazı yerlerde fener bazı yerlerde ışık yakılır ki bu ölen kişinin nurunu göstermektedir. (KK.32)

Pardi (çakalın erkeği) kimin malına bağırırorsa o evden cenaze çıkacağına inanılır. (KK.22)

Mezara dikilen ağacın yaprakları sallandıkça ölen kişinin günahlarının döküleceğine inanılır. (KK.33)

Mezarlığa serin tuttuğu için çam ağacı dikilir, dalları sallandıkça zikir ettiğine inanılır. (KK.34)

Ölen kişi o gün yıkanmayacaksa üstüne çarşaf serilir ve şişmemesi için bıçak koyarlar. (KK.35)

Köpekler eve yakın bir yerde uzun uzun ulursa o evden birinin öleceğine inanılır. Yine karga ötmesi iyiye yorulmaz. Hatta karga bağırdığında söylenen bir ifade dahi bulunmaktadır: "hayırlı bağır, hayırlıysan bir daha bağır, hayırsızsan kalk geç git." (Pazar-Çayeli) (KK.48)

SONUÇ

Rize, coğrafi konum itibariyle tarihi süreç içerisinde birçok kültürü içinde barındırmıştır. Bu durum Rize yöresinin zengin bir sözlü kültür hazinesine sahip olmasını sağlamıştır. Nesilden nesile aktarılan bu ürünlerin iskeletinde değişiklikler olsa da sözlü ürünler mevcut olan dinamiklerini korumuşlardır.

Bir toplumun kimliğini yansıtan sözlü kültür ürünlerinin tespit edilmesi önem taşımaktadır. Uzun bir saha çalışması sonucunda elde edilen bulguların kayıt altına alınması ve böylece gelecek nesillere aktarılmasının sağlanması çalışmamızın önemini arttırmaktadır. Sözlü kültür ürünleri içerisinde yer alan maniler Rize yöresinde de oldukça yaygındır. Rize’de tespit edilen 312 maninin bir kısmı çalışırken, bir kısmı ise eğlence amacı ile söylenerek gelenek içerisinde mevcudiyetini korumuştur.

Halk şairleri, toplum içerisinde karşılaştıkları aksaklıkları veya gelecek ile ilgili beklentilerini şiirlerinde ifade ederler. Rize’de sayıca fazla olan halk şairleri şiirlerinde milli ve dini duyguları yoğun olarak dile getirirken yöre ile ilgili özelliklere de değinmektedirler.

Hem eğlenme hem de düşündürme amacı taşıyan atma türküler Doğu Karadeniz bölgesinde yaygın bir şekilde canlılığını korumaktadır. Özellikle düğünlerde, yayla şenliklerinde, tarlalarda söylenen atma türkü geleneği duyguların karşılıklı dile getirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Saha çalışması sonucunda, Rize’de inandırıcılık vasfı ile öne çıkan efsaneler, tarihi bir kişilik etrafında oluşan menkıbeler, yaşanmış bireysel hikâyeler olan memoraatlar da tespit edilmiştir. Rize’de günlük hayatın her evresinde uygulanmaya devam eden geçiş törenlerinden doğum, evlenme ve ölüm ile ilgili inanışlara da rastlanmaktadır.

Sonuç olarak, zengin bir sözlü kùltüre sahip olan Rize’de saha çalışması neticesinde elde edilen bulgular ilgili başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Özgün kùltür değerlerine sahip olan yörede geçmişten günümüze bu ürünlerin yaşatıldığı gör÷lmektedir.

Tablo 1: KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

KAYNAK KİŞİ NO	ADI	SOYADI	DOĞUM TARİHİ	DOĞUM YERİ	MESLEĞİ	EĞİTİM DURUMU	İKAMET YERİ
1	Ali İhsan	Şişmanlar	1936	Rize			Ardeşen
2	Fatma	Balta	1940	Rize			Rize
3	İlyas	Ekşioğlu	1925	Rize		Lisans Mezunlu	Rize
4	Hasan	Odabaşı	1927	Çayeli/ Aşıklar Köyü		Ortaokul Mezunlu	Çayeli
5	Ali	Pirikoğlu	1961	Rize		Ortaokul Mezunlu	Çamlıhemşin
6	Fatih Sultan	Kar	1971	Gündoğ- du/Keten- li Köyü		Ortaokul Mezunlu	Gündoğdu
7	Mehmet	Kalyoncu	1965	Rize			Çayeli
8	Mustafa	Alaç	1964	Rize			Rize/Merkez
9	Sinan	Özçelik	1960	Rize			Güneysu/Başar- an Köyü
10	Macit	Hisoloğlu	1941	Rize			Çamlıhemşin
11	Osman	Efendioğlu	1936	Rize			Yiğitler Mahal- lesi
12	Mecit	Yıldız	1947	Düzgeçit/ Çayeli		İlkokul mezunu	Düzgeçit/Çayeli
13	Memiş	Yazıcı	1955	Rize		Üniversite Mezunlu	Pazarköy/Rize
14	Dursun	Köse		Çayeli			Kaptanpaşa/ Çayeli
15	Fatma	Akyıldız	1955	Derepa- zarı			Sandıktaş Köyü/ Derepazarı
16	Rıfki	Er	1938	Ardeşen			Ardeşen
17	Necmettin	Yılmaz	1924	İkizdere		İlkokul Mezunlu	Çağırnkaya/ İkizdere
18	Fatma	Yılmaz	1924	Ilıca	Emekli	Lise me- zunlu	Çağırnkaya/ İkizdere
19	Nermin	Kardeşler	1963	Rize			İyidere
20	Emine	Topaloğlu	1930	Ardeşen			Ardeşen
21	Aysel	Gençdoğan	1974	Merzifon	Ev ha- nımı	Lise Me- zunlu	Rize

22	Emine	Çolak	1979	Rize	Ev hanımı	Lise mezunu	Güzel köy/ Merkez
23	Melek	Yılmaz	1981	Rize			Rize/ Merkez
24	Sonnur	Bostan	1972	Rize			Rize/ Merkez
25	Ayten	Kaya	1950	Rize	Ev Hanımı	İlkokul mezunu	Rize/ Merkez
26	Elif	Aydın	1982	Rize	Bilgisayar Öğretmeni	Üniversite mezunu	Rize/ Merkez
27	Fatma	Karal	1959	Rize	Ev Hanımı	İlkokul mezunu	Fener/Rize
28	Kezban	Taşpınar	1970	Rize	Ev Hanımı	İlkokul mezunu	Rize/ Merkez
29	Dursune	Akçay	1938	Erzurum-İspir	Ev Hanımı	Okuma-yazma yok.	Rize/ Merkez
30	Gamze	Ekşi	1972	Rize			Rize/ Merkez
31	Nuray	Özkan Sali	1970	Akçaabat	Ev Hanımı	Lise mezunu.	Rize/ Merkez
32	Hüseyin	Çil	1957	Rize	İmam	Yükseköğretim	Rize/ Merkez
33	Cemal	Katmer	1954	Rize	Terzi	İlkokul Mezunu	Fatih Mah. / Rize
34	Emriye	Peçe	1958	Rize	Ev Hanımı/ Çiftçi	Okuma-yazma yok.	Gürgen Köyü Güneysu
35	Zeliha	Kılıç	1966	Rize			Çeşme Köyü Derepazarı
36	Esmâ	Kazdalı	1961	Rize	Aşçı Yardımcısı	İlkokul Mezunu	Rize
37	Aysel	Gündoğan	1969	Rize	Kuaför		İkizdere İyidere
38	Fatma	Topaloğlu	1960	Rize/Ardeşen	Ev Hanımı		Ardeşen
39	Ayşe	Yıldırım	1973	Rize	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Rize/Merkez
40	Muteber	Balmuk	1950	Rize	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Pazar/Rize
41	Nejla	Nar	1981	Rize	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Güneysu/Rize
42	Osman	Kansız		Rize		İlkokul Mezunu	Rize/ Merkez
43	Dilek	Karaman	1980	Rize	Aşçı	Lise Mezun	Rize/ Merkez

44	Dursun	Şimşek	1964	Rize		İlkokul Mezunlu	Rize/ Merkez
45	Fatma	Yılmaz	1993	Rize	Öğrenci		Rize/ Merkez
46	Havva	Şenlioğlu	1969	Rize	Ev Hanımı	İlkokul Mezunlu	Çayeli
47	Burak	Şanal	1997	Rize	Öğrenci	Üniversite	Rize
48	Emine	Battal	1984	Rize	Öğretim Üyesi	Üniversite	Rize
49	Yeşim	Akyol	1996	Rize			Rize
50	Fatmanur	Özpınar		Rize	Öğrenci		Rize/ Merkez
51	Nurten	Yılmaz	1964	Rize	Ev Hanımı	İlkokul Mezunlu	Rize/ Merkez
52	Safiye	Kazdal	1974	Rize	Yurt Görevlisi	Lise mezunu	Rize/ Merkez
53	Mehmet	Birben	1997	Rize	Satış Danışmanı	Ön Lisans	Rize
54	Seda	Çolak	1997	Rize	Satış Danışmanı		Rize
55	İsmail	Yazıcı		Rize		Lise mezunu	Rize/Merkez
56	Fahrettin	Meleşe	1965	Rize	Öğretmen	Üniversite mezunu	Rize/Güneysu
57	Filiz	Kanoğlu	1976	Rize			Rize/Merkez
58	Meryem	Yılmaz	1955	Rize	Ev Hanımı	Okuma-yazma yok.	Rize
59	Dilek	Karaman	1970	Rize	Ev Hanımı	Lise mezunu	Rize
60	İbrahim	Demir	1957	Rize	Esnaf		Rize/İkizdere
61	Kıymet	Köse	1951	Rize	Ev Hanımı	İlkokul mezunu	Rize/İkizdere
62	Fatmanur	Özpınar		Rize	Öğrenci		Rize
63	Ramazan	Terzi	1944	Rize	Emekli Memur		Rize
64	Havva	Şenlioğlu	1945	Çayeli	Ev Hanımı	İlkokul mezunu	Rize
65	Günay	Kaba	1976	Rize	Personel	Ortaöğretim	Rize
66	Suna	Çakmak	1947	Yusufeli	Ev Hanımı	İlkokul mezunu	Rize

67	Nermin	Demir	1973	Rize	Ev Hanımı	İlkokul mezunu	Rize
68	Fadime	Yılmaz	1975	Güneysu	Esnaf		Rize
69	Emine	Köroğlu	1934	Güneysu			Rize/Güneysu
70	Mustafa	Şimşek	1959	Gündoğdu	Emekli Öğretmen	Üniversite Mezunu	Rize/Gündoğdu
71	Saniye	Kızılkaya	1930	Rize	Ev Hanımı		Rize
72	Ahmet	Çakar	1989	Kazakdoğduca	Rize Belediyesi		Rize
73	Ayşe	Güney	1990	Rize			Rize
74	Adem	Balcı		Rize			Rize/Kömürcüler Köyü
75	Miraç	Çakmak		Rize			Rize/Muradiye Köyü
76	Emine	Sandıkçı	1954	Rize	Ev Hanımı		Rize/Çayeli

KAYNAKÇA

- Ak, O. N. (2000). *Rize Tarihi*. Rize: Rize Halk Eğitim Merkezi Kültür Yayınları.
- Arıcı, M. (1993). *Her Yönüyle Rize*. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık.
- Ateş, A. (1988). Menakıp, İslâm Ansiklopedisi. C.7. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 701-702.
- Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Boratav, P. N. (1999). *100 Soruda Türk Folkloru*. (5. Baskı). İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çelik, A. (2005). *Manilerimiz ve Trabzon Manileri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Eset, N. (1944). *Mukayeseli ve Neşredilememiş Maniler*. Ankara: Ankara Halkevi Neşriyatı.
- Görkem, İ. (2001). *Türk Edebiyatında Ağıtlar-Çukurova Ağıtları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kabak, T. (2015). *Rize İli Halkbilim Monografisi (Doktora Tezi)*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Karpuz, H. (1993). *Rize*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kaya, D. (2004). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, D. (2007). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kazmaz, S. (1976). *Rize Halk Şairleri (Halk Edebiyatı Alanında Bir Araştırma)*. Ankara: Pars Matbaası.

- Kazmaz, S. (1993). *Çayeli Halk Şairleri (Halk Kültürü Alanında Bir Araştırma)*. Ankara: Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1980). *Türk Edebiyat Tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kösoğlu, M. (2006, Kasım). Rize Arıcılığı ve Sorunları ve Çözüm Yolları. I. Rize Sempozyumu'nda sunulan bildiri, İstanbul.
- Okutan, B. (2005). *Halk Şairleri Antolojisi Tutaste*. Ardeşen Belediyesi Yayınları.
- Osman Civelek, "Anzer Balı ile Deli Bal Farklıdır". Erişim 16.05.2019 <http://www.tekbayrak.com.tr/Haber/Civelek-Anzer-Bali-ile-de-li-bal-farklidir-12353.html>
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük. (2000). İstanbul: MEB Yayınları.
- Polat, P. (2018). Rize'nin Coğrafi Özellikleri ve İdari Yapısı-Coğrafi Özellikler, Z. Aslan, M. Arıkan, (Ed.), *Cumhuriyet Döneminde Rize-I (1923-1950)* içinde (s.23-72). Ankara: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları.
- Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim 01.02.2018 <http://www.rizekulturturizm.gov.tr/TR,55304/nufus-ve-yerlesim.html>.
- Sakaoğlu, S. (1997). Efsane-Menkıbe Bağı, V. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri II'de sunulan bildiri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu-Türk Efsamlerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanlerin Tip Kataloğu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sarıkaya, M. (2004). *Milli Mücadele Döneminde Rize*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Seçilmiş Göstergelerle Rize (2013). Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- Taymas, A. (1950). *Yeşil Rize ve İli*, Ankara: Doğu Matbaası.
- Taymaz, B. (1950). *Yeşil Rize ve İli*, Ankara.
- Topaloğlu, İ. (1998). *Bölge Tarihinde Rize*. (1. Baskı). Trabzon: Topaloğulları Kültür Dayanışma ve Koruma Derneği.
- Tuik, Erişim. 15.05.2019 <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tablo-Oludur.do>
- Türkdoğan, O. (1997). *Etnik Sosyoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yakıcı, A. (2013). *Halk Şiirinde Türkü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

